

MLADI na POSLU

Diskusija o bezbednosti

Diskusija o bezbednosti

Predgovor

Na Kosovu, minimalni uzrast za zapošljavanje je 15 godina starosti, i za adolescente, kao mlade radnike, veća je mogućnost da su bez iskustva i bez informacija za mnoge obaveze koja se očekuju od njih. Bezbednost na radu je uglavnom poslednja stvar za koju se brinu. Mnoge od najpozitivnijih karakteristika mnogih mlađih - energija, entuzijazam i potreba za odgovornost i sve veće izazove – mogu uticati da oni preuzimaju obaveze koje nisu pripremljeni da ih ispune na bezbedan način. Oni takođe imaju tendenciju da oklevaju da postavljaju pitanja i da postavljaju zahteve njihovim poslodavcima. Mnogi od njih završavaju radom u opasnim uslovima.

Da bi rešile ove probleme, razvijene zemlje su već godinama krenule sa integriranjem pojmova bezbednosti i zdravlja na radu u okviru školskih kurikulumata. Na osnovnom nivou, ovi kurikulumi se fokusiraju na obrazovanju za zaštitu od rizika, npr. pripremanje dece ne samo da identifikuju različite rizike u sredinama gde provode vreme, već i da preduzmu potrebne korake da bi ih izbegli. Na nižem i visokom srednjem nivou, kurikulumi su uglavnom fokusirani na pripremanje dece za svet rada obzirom da se oni približavaju minimalnom uzrastu zapošljavanja. Podizanje svesti dece o bezbednosti i zdravlju na radu se ne bavi samo njihovim pripremanjem za sopstvenu bezbednost na radnom mestu, već se smatra kao jedan značajan elemenat za izgradnju jedne kulture sprečavanja i unapređenja bezbednosti na radnim mestima.

Prepoznajući značaj obuhvatanja obrazovanja o zdravlju i bezbednosti na radu u okviru nastavnih iskustava učenika u nižem srednjem nivou, Ministarstvo Obrazovanja, Nauke i Tehnologije je zahtevalo podršku Međunarodne Kancelarije rada – Program za ukidanje rada dece (ILO IPEC) za izradu jednog modula o bezbednosti i zdravlju na radu.

Kao odgovor na ovaj zahtev, ILO IPEC je preporučila MONT-u adaptaciju kurikulumata "Mladi na poslu: Diskusija o bezbednosti" (*Youth @ Work—Talking Safety Curriculum*) koji je izrađen od strane Nacionalnog Instituta Sjedinjenih Država o bezbednosti i zdravlju na radu (US National Institute for Occupational Safety and Health-NIOSH).

Ovaj kurikulum pomaže savladavanju osnovnih znanja o bezbednosti na radu i relevantan je za svaku profesiju i za svaku životnu fazu rada. Aktivnosti učenja u ovom kurikulumu ciljaju podizanje svesti mlađih o bezbednosti na radnom mestu i razvoju potrebnih veština da postanu aktivni učesnici u izgradnji bezbednih i zdravih radnih sredina, sada i tokom njihovog celog života.

Rezime

Širom sveta rade milioni adolescenata, dakle deo su tržišta rada. Razne međunarodne statistike pokazuju da vreme njihovog zapošljavanja počinje sa uzrasta od 15-17. godina, ali u nekim zemljama čak i ranije. U tom okviru spada i naša zemlja, Kosovo, gde je minimalna starosna granica za zapošljavanje uzrast od 15 godina.

Iako rad nudi mnoge beneficije mladima, to može biti i opasno po njihovom zdravlju i životu. Razna istraživanja pokazuju da su mogućnosti povređivanja na radu dva puta veće kod adolescenata nego kod odraslih radnika.

Obrazovanje o bezbednosti i zdravlju na radu je od suštinskog značaja za sprečavanje povreda mlađih na radu. U tom kontekstu, veoma je važno da oni pored posebnih obuka o bezbednosti na radu (koja se referišu određenim radnim sektorima, odnosno posebnim profesijama) poseduju i opšte i prenosive veštine zdravlja i bezbednosti na radu. Mladi treba da se pripremaju da identifikuju rizike na svakom radnom mestu. Oni treba da shvataju da se rizici mogu kontrolisati, treba da budu pripremljeni da deluju u hitnim slučajevima, treba da budu informisani o njihovim pravima i odgovornostima na radu i treba da budu u stanju da govore na efektivan način kada se suočavaju sa problemima na radu. Školski kurikulumi treba da obezbede značajno mesto za učenje ovih veština.

Ministarstvo Obrazovanja, Nauke i Tehnologije posvećuje posebnu pažnju ovom pitanju. Kurikularne promene koje su nastale tokom poslednjih godina, oblikovane na osnovnim dokumentima Okvir kurikuluma i Osnovni kurikulumi, pružaju dovoljno prostora za tretiranje ovog važnog pitanja. Ovi dokumenti u njihovoј ključnoј osnovi sadrže razvijanje kompetencija za obrazovanje tokom celog života, povezanih usko sa zahtevima tržišta rada. Filozofija novog kurikuluma se fokusira na stvaranju ovih sposobnosti kod omladine. Njihovo postizanje se cilja kroz sve kurikularne oblasti. Međutim, kurikuralna oblast Život i rad a posebno nastavni predmet Tehnologija, su namenjene za njihovu direktnu realizaciju.

Ovaj nastavni modul, koji se pruža kosovskim nastavnicima i učenicima, može se realizovati kao sastavni deo predmeta Tehnologija, ali i kroz ostale kurikuralne predmete i oblasti, kao na primer, kroz nastavne module profesionalne prakse (kao posebna modularna jedinica) u srednjim profesionalnim školama i kroz kurikuralnu oblast Društvo i sredina u gimnaziji. Takođe, ovaj modul se može realizovati i kod dela učenja po izboru, u zavisnosti od interesovanja i zahteva učenika.

Zahvalnica

Nastavni modul Bezbednost na radu je prilagođen za upotrebu na Kosovu od strane međuinsticunalne radne grupe, osnovane od strane MONT-a, uz podršku Lindita Boshtrakaj, Rukovodioca ILO IPEC u Prištini. Radna grupa je bila sastavljena od:

1. Merita Jonuzi, Ministarstvo Obrazovanja, Nauke i Tehnologije
2. Mimoza Hasani, Ministarstvo Obrazovanja, Nauke i Tehnologije
3. Ryve Prekorogja, Ministarstvo Obrazovanja, Nauke i Tehnologije
4. Enesa Kadiq, Ministarstvo Obrazovanja, Nauke i Tehnologije
5. Arbër Salihu, Ministarstvo Obrazovanja, Nauke i Tehnologije
6. Luan Sahitaj, Ministarstvo Obrazovanja, Nauke i Tehnologije
7. Naxhije Shala-Ajvazi, Ministarstvo Obrazovanja, Nauke i Tehnologije
8. Binak Gërguri, Pedagoški institut Kosovo
9. Selvete Sadiku, Ministarstvo rada i socijalne zaštite
10. Sherife Sekiraqa, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja
11. Agim Millaku, Inspekcija rada
12. Ferat Emini, Institut medicine rada
13. Genc Bajraktari, Institut za javno zdravlje

Proces pripremanja materijala je podržan od strane Međunarodne kancelarije rada – Program za ukidanje rada dece (ILO-IPEC) u saradnji sa Ministarstvom Obrazovanja, Nauke i Tehnologije Kosova, Pedagoškim institutom Kosova, Ministarstvom rada i socijalne zaštite Kosova, Inspektoratom rada, Ministarstvom poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja Kosova, Institutom javnog zdravlja i Institutom medicine rada. Nacrt koji je pripremljen od strane radne grupe je diskutovan na jednom konsultativnom sastanku sa 32 nastavnika nižih srednjih i profesionalnih škola. Spisak nastavnika koji su doprineli se nalazi u prilogu.

MONT se zahvaljuje ILO IPEC-u, radnoj grupi i nastavnicima nižih srednjih i profesionalnih škola na doprinosu koji je dat u prilagođavanju materijala.

Sadržaj modula: Bezbednost na radu

Modul "Bezbednost na radu" obuhvata detaljne nastavne planove za šest osnovne nastavne jedinice i za pet dodatne jedinice, detaljne napomene za nastavnike, materijale za učenike i slajdove u PowerPoint-u¹.

Nastavnici imaju mnogo opcija tokom korišćenja ovog modula. Sve lekcije po 45-minuta (šest osnovnih lekcija, plus pet dodatnih, lekcije "B") sadrže aktivnosti za učenje sposobnosti i ključnih pojmoveva o bezbednosti na radu. Suštinski sadržaj se može pokriti sa šest nastavnih časova. Pet nastavne jedinice "B" pružaju dodatno razmatranje ili detalje sadržaja osnovnih nastavnih jedinica, pozivajući se na realne radne situacije odabrane od strane samih učenika.²

Svaka nastavna jedinica sadrži sledeće sekcije:

Cilj nastavnog časa i očekivani rezultati: *Daje cilj nastavnog časa i očekivanja o rezultatima učenika na kraju svakog nastavnog časa*

Ključna pitanja koje treba razmotriti: *Pruža značajne koncepte koja se trebaju ovladati od strane učenika tokom nastavnog časa*

Pripremanje: *Pruža spisak koraka koje nastavnici treba da prate tokom pripremanja za realizaciju nastavne jedinice (kao što su: oprema, materijali za fotokopiranje).*

Plan nastavnih časova: *Pregled uključenih aktivnosti u potrebno vreme za svaku aktivnost.*

Uputstva za realizaciju nastavne jedinice: *Pruža potpuna uputstva za realizaciju svakog koraka tokom nastavnog časa, uključujući dodatne informacije nastavnicima u vezi sa nastavnim sadržajem. Nastavnici treba da čitaju materijale pred svake nastave; oni mogu da im se referišu i tokom nastave.*

Materijali za nastavnike: *Pružaju sve potrebne instrumente za realizaciju nastavne jedinice (kvizove, dodatne informacije za nastavnike što se tiče interpretacije slajdova, primere različitih situacija na radu ili tačne odgovore kvizova koje se preporučuju da se primenjuju sa učenicima).*

Materijali za učenike: *sadrže ilustracije, radne liste i neophodna uputstva za razvijanje svih planiranih aktivnosti u okviru ovog modula.*

¹ Nastavnici mogu da koriste grafoскоп umesto slajdova u PowerPoint-u, štampajući u foliji prezentaciju koja je na raspolaganju na web stranici MONT-a

² Ukoliko imate samo jedan nastavni čas da posvetite ovoj temi, možete koristiti Lekciju 1 za pružanje vašim učenicima opšti pregled vitalnih koncepta za bezbednost i zdravlje na radnom mestu.

Svaka nastavna jedinica (osnovna i dodatna) počinje sa uvodnim razgovorom, praćena sa dve ili tri aktivnosti učenja, uz učešće učenika, sa ciljem savladanja koncepta te nastave i razvijanje odgovarajućih veština³.

Kurikulum je fleksibilan i pruža mnoge alternative za odabiranje. Nastavnici treba da razmatraju sve aktivnosti svake nastave i da odabiru aktivnosti koje oni procenjuju da će biti efektivnije za njihove učenike. Mi podstičemo nastavnike da usklade njihove se-sije i lekcije kako bi što bolje poslužile njihovim učenicima. Na primer, nastavnici mogu odabrati scenarije i studije/različite situacije rada mladih koje su relevantne za učenike sa kojima se razvija nastava. Oni takođe mogu kreirati nove scenarije zasnovane na realnim situacijama.

Mnoge lekcije obuhvataju i domaće zadatke, koji se takođe mogu uskladiti prema specifikacijama zajednice u kojoj deluje škola ili vaši učenici.

³ Od kreatora kurikuluma (originalna verzija) neke od ovih aktivnosti su testirane i rezultirale su kao odgovarajuće i sa učenicima koji imaju kognitivne poremećaje učenja.

Sadržaj

Disclaimer	iv
Predgovor	v
Rezime	vii
Zahvalnica	viii
Sadržaj modula: Bezbednost na radu	ix
Uvod	xv
Lekcija 1: Povrede mladog radnika	1
Lekcija 2: Identifikacija rizika	19
Lekcija 2B: Identifikacija rizika	37
Lekcija 3: Poboljšanje bezbednosti na radu	47
Lekcija 3B: Poboljšanje bezbednosti na radu	81
Lekcija 4: Hitni slučajevi na radu	91
Lekcija 4B: Hitni slučajevi na radu	107
Lekcija 5: Saznajte svoja prava i odgovornosti	115
Lekcija 5B: Saznajte svoja prava i odgovornosti	129
Lekcija 6: Preduzimanje mera	145
Lekcija 6B: Preduzimanje mera	159

Materijal za učenike	171
Kviz bezbednosti na radu.....	173
Identifikujte rizike: Restoran brze hrane.....	175
Identifikujte rizike: Prehrambena radnja	177
Identifikujte rizike: Kancelarija.....	179
Identifikujte rizike: Benzinska pumpa	181
Identifikacija rizika	183
Rešenja rizika: Restorani i kafići	185
Rešenja rizika: Prodaja na malo	187
Rešenje rizika: Bioskop	189
Rešenje rizika: Kancelarija.....	191
Traženje informacija	193
Glavna zanimanja u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu	197
Hitni slučajevi u Vestima	199
Akcioni plan o hitnim slučajevima	203
Da li si ti mladi radnik na Kosovu? Štiti zdravlje! Upoznaj svoja prava!	205
Ligji i punës bingo! (Tabela 1-13)	211
Tregimi i elenes	237
Šta ste naučili?	239

Diskusija o bezbednosti

Uvod

Uvod

Modul Bezbednost na radu je pripremljen za korišćenje na niskom srednjem nivou – 4. nivo kurikuluma, u okviru predmeta *Tehnologija za IX razred, za viši srednji 5. nivo kurikuluma - profesionalne škole, u okviru nastavnih modula profesionalne prakse (kao posebna modularna jedinica) i za srednji visoki nivo – 5. nivo kurikuluma - gimnazije, u okviru kurikuralne oblasti Društvo i sredina.*

Aktivnosti učenja u ovom modulu ističu sve rizike i strategije sprečavanja i zaštite od rizika na raznim radnim mestima. Materijali su fleksibilni i nastavnici ih mogu uskladiti prema nivou, odnosno kurikularnom stepenu kada se ovaj modul razvija, kao i prema kurikularnoj oblasti u čijem okviru se razvija modul. Nastavnici mogu takođe da biraju druge primere i scenarije radnih mesta koji mogu biti tipičniji za zajednicu gde deluje škola i za potrebe učenika sa kojima se razvija ovaj modul.

Opšti rezultati učenja

Bezbednost na radu je jedan modul koji omogućava razvijanje sposobnosti i savlađivanje osnovnih znanja o bezbednosti i zdravlju na radu, relevantne za svaku profesiju i za svaku fazu radnog veka. Prenosive sposobnosti koje se razvijaju kroz ovaj modul će pomoći učenicima da budu sigurni i zdravi tokom celog njihovog života. One doprinose direktno i posedovanju ključnih kompetencija kurikuluma pred-univerzitetskog obrazovanja na Kosovu.

Po završetku ovog modula učenici:

- 1. Shvataju da, iako posao ima beneficije, svi radnici se mogu povrediti, razboleti ili čak mogu da izgube svoje živote na radu. Radnici treba da znaju kako rizici na radnom mestu mogu da utiču na njihov život i živote njihovih porodica;**
- 2. Shvataju da povrede i bolesti koje se povezuju radom su predvidljive i mogu se sprečavati;**
- 3. Identifikuju rizike na radu i predviđaju njihov mogući efekat kod radnika na jednom radnom mestu;**
- 4. Opišu najbolje načine za rešavanje rizika na radnom mestu;**
- 5. Identifikuju urgencije na radu i da odabiru najbolje načine da ih reše;**
- 6. Da su svesni o pravima i odgovornostima poslodavaca i radnika koje igraju ključnu ulogu za bezbedan i zdrav rad;**

-
- 7. Pronalaze izvore koji pomažu na tome da radnici budu bezbedni i zdravi na radu;**
 - 8. Pokazuju kako radnici mogu da komuniciraju efikasno sa ostalima za rešavanje problema bezbednosti i zdravlja na radu – uključujući i autoritativne osobe i njihove poslodavce.**

Sve lekcije su izrađene za nastavni čas od 45 minuta. Neke sesije se uklapaju dobro u ovom vremenskom roku, dok ostale zahtevaju da se nastavnik kreće bržim ritmom ili da bira između predloženim aktivnostima.

Lekcija 1, *Prezentacija povreda mladih radnika*, ocenjuje trenutna znanja učenika za sigurnost na radu i zakonska prava. Takođe naglašava uticaj kojeg može imati jedna povreda na radu u životu jedne mlade osobe i upoznaje učenike idejom da su povrede i bolesti na radu predvidljive i mogu se sprečavati.

Lekcija 2 (i 2 B), *Identifikacija rizika*, razvija shvatanje uobičajenih rizika zdravlja i bezbednosti sa kojima se adolescenti mogu suočavati na radu.

Lekcija 3 (i 3B), *Poboljšanje bezbednosti na radu*, objašnjava mere koje mogu smanjiti ili ukloniti opasnost na radu. Takođe pokazuje učenicima kako da dobijaju više informacija o posebnim rizicima sa kojima se mogu suočavati i kako da ih kontrolišu.

Lekcija 4 (i 4B), *Hitni slučajevi na radu*, upoznaje učenike sa vrstama hitnih slučajeva koje se mogu desiti na jednom radnom mestu i kako poslodavci i radnici mogu da reaguju prema njima.

Lekcija 5 (i 5B), *Vaša prava i obaveze*, se fokusira na zakonska prava koja imaju svi radnici na osnovu zakona o zdravlju i bezbednosti, posebna prava koja uživaju mlađi ljudi, i vladine agencije kao i druge izvore koji mogu biti od koristi. Ove lekcije takođe pomažu učenicima da shvataju njihove odgovornosti na radu i kako oni mogu da zaštite sebe i ostale od povreda.

Lekcija 6 (i 6B), *Preduzimanje mera, razvija sposobnosti mladih ljudi da na otvoren i efektivan način govore ukoliko se desi problem ili ukoliko postoji zabrinutost u vezi sa bezbednošću i zdravlju na radu.*

Nastavne metode

Materijal koristi raznovrsnost nastavnih pristupa da angažuje učenike i da pruži mogućnost za aktivno učenje, uključujući:

Kratko predavanje

Diskusije u učionici

Generisanje ideja

Igra u ulogama

Rad u malim grupama

Saradnički rad u grupama

Aktivnosti upravljane od samih učenika

Analiza situacija

Analiza ilustracija

Studije slučajeva

Simulacije

Aktivnosti samo-ocenjivanja

Lekcija 1

Povrede mladog radnika

Pomaže učenicima da shvate da su povrede na radu uobičajene, mogu da menjaju njihove živote zauvek, ali se takođe mogu predvideti i sprečiti.

MLADI na **POSLU**

Diskusija o bezbednosti

Cilj nastavnog časa

Pomaže učenicima da shvate da su povrede na radnom mestu uobičajene, mogu da menjaju njihov život zauvek, ali se takođe mogu predvideti i sprečiti.

Rezultati učenja

Do kraja nastavnog časa, učenici treba da su u stanju da:

- Opišu kako povrede na radnom mestu mogu uticati na život jednog čoveka.
- Shvataju odnos između rizika na radu i zdravlja.
- Objasne zašto je važno da se obraća pažnja bezbednosti i zdravlju na radnom mestu.
- Shvataju da se povrede i smrtni slučajevi na radnim mestima dešavaju i adolescentima i da se može desiti i njima.
- Shvataju da su povrede i bolesti na radu predvidljive i da se mogu sprečiti.

Nadovezivanje sa opštim rezultatima modula Bezbednost na radu: 1, 2, 3, 4,

Nadovezivanje sa ključnim kompetencijama Osnovnog Kurikuluma - RPU 4⁴: #1.8, #2.7, #3.4, # 3.5, # 4.1, # 5.7.

Nadovezivanje sa ROU Društvo i sredina: #1.2

Nadovezivanje sa ROU Život i rad: #6.4

Napomena:

- nadovezivanje ključnih kompetencija Osnovnog Kurikuluma i sa ROU vredi za niži srednji nivo – 4. kurikularni nivo;
- za primenjivanje modula u profesionalnim školama i gimnazijama, odnosno na višem srednjem nivou – 5. kurikuralni stepen, molimo Vas da nadovezivanje identifikujete od Okvirnih Kurikuluma za relevantne nivoe.

⁴ Suštinski kurikulum za nisko srednje obrazovanje

Ključna pitanja koja se trebaju uzeti u obzir

U ovom modulu koristimo pojam “povreda” ili “incident” umesto “nesreća”.

Jedna “nesreća” se dešava slučajno i vi je ne možete predvideti ili izbeći. Sa druge strane, možete predvideti ili izbeći “povredu” ili “incident.” Poslodavci treba da pružaju bezbedne uslove za radnike, ali mladi takođe imaju veliku ulogu da budu zdravi i bezbedni na radu.

Mnogi mladi veruju da “Ukoliko se povrediš na radu, tvoja je krivica”.

Oni često okrivljaju žrtvu, umesto da vide sve stvari koje su mogle da izazivaju povredu. Ovaj modul će učiti učenike kako se mogu desiti povrede i kako se dešavaju svakog dana kod mladih – kao što su oni.

Kada govore o istinitim pričama o povređenim mladima ili o onima koji su izgubili život na radu, učenici mogu naći greške ili krivca

Treba da prihvatimo da su ova mišljenja normalna. Pokažite njima da je najbolji način za sprečavanje povreda na radu (a) da se identifikuju problemi koji su uzrokovali povredu, i (b) da se izrade planovi za sprečavanje povreda, uključujući izražavanje mišljenja na efektivan način.

Na pitanje šta bi uradili kada bi se povredili na radu, adolescenti koji uče ovaj materijal, često odgovore sa “Ja ću tužiti svog šefa”.

U slučaju povrede na radu radnici mogu tužiti poslodavca u Osnovnom Sudu – Civilno odeljenje za povrede na radnom mestu. Kroz tužbu, u skladu sa pravom odgovornosti, određuje se nivo nadoknađivanja za povredu na radu.

Učenici treba da shvate da jedna povreda na radu može menjati njihov život zauvek.

Pripremanje

Pročitajte

Napomene nastavnika, Materijali 1-3 na kraju ove lekcije.

Pripremite materijale

Jedna PowerPoint prezentacija slajdova 1-13, na računaru (sa projektorom).

Predstavite

Slajdove 1–13

Uzmite

Jednu tabelu (flipchart) i markere (ili koristite jednu belu tabelu i markere)

Jedan računar sa projektorom ili grafoскоп

Fotokopirajte

Materijal za učenike *Kviz o bezbednosti na radu; po jedan primerak za svakog učenika*

Plan nastavnog časa

Korak 1

Upoznajte učenike sa temom bezbednosti mladih na radu.

5 minuta

Diskusija u učionici

Korak 2

Identifikujte znanja učenika u vezi sa zdravljem i bezbednošću na radnom mestu i prava radnika.

15 minuta

Kviz o bezbednosti na radnom mestu, rad sa malim grupama, diskusije u učionici

Korak 3

Diskusija o rizicima na koje adolescenti mogu da nađu na radnom mestu: realne situacije

20 minuta

Diskusija u učionici

Korak 4

Upoznajte učenike sa ciljevima modula “bezbednost na radu”

5 minuta

Kratko predavanje

Uputstva za realizaciju nastavne jedinice

Korak 1:

Upoznajte učenike sa temom bezbednosti mladih na radu

5 min

Predstavite slajd 1 na PowerPoint-u.

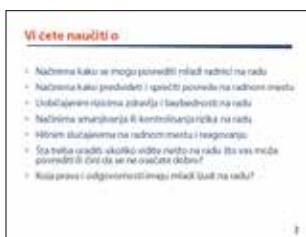
Objasnite da će im dati niz nastavnih časova u vezi sa bezbednošću na radu

Predstavite slajd 2 na PowerPoint-u.

Objasnite da mnogi adolescenti imaju jedno radno mesto, i da sve vrste posla imaju svoje rizike.

Upoznajte učenike da će u ovoj seriji nastavnih časova oni učiti o važnim temama u vezi sa zdravljem i bezbednošću na radu.

Predstavite slajd 3 na PowerPoint-u i razmatrajte sledeće teme

- Načine kako se mlađi radnici mogu povrediti na radu
- Načine za predviđanje i sprečavanje povreda na radu
- Uobičajene rizike zdravlja i opasnosti na radu
- Načine za smanjivanje ili kontrolisanje rizika na radnom mestu
- Hitne slučajevi na radnom mestu i načine reagovanja
- Šta treba da uradite ukoliko vidite nešto na radu što Vas može povrediti ili razboleti.
- Koja zakonska prava i odgovornosti imaju mlađi na radnom mestu.

Napišite definiciju reči "rizik" na flipchart-u ili tabeli:

"Sve što Vas može povrediti na radu, bilo fizički ili psihički predstavlja rizik".

Korak 2:

Identifikujte znanja učenika u vezi sa zdravljem i bezbednošću na radnom mestu i o pravima radnika.

15 minuta

Predstavite Kviz Bezbednost na radu.

Objasnite učenicima da ćemo kroz jedan kratak kviz saznati koja su njihova znanja u vezi sa zdravljem i bezbednošću na radnom mestu i o pravima radnika.

Dajte svima jedan primerak Kviza Bezbednost na radu.

Podelite odeljenje u malim grupama od četiri do šest učenika.

Posetite svaku grupu kako biste videli kako rade.

Vratite ih na svoja mesta nakon 5 minuta.

Predstavite slajd 4. Postavite prvo pitanje.

Pozovite predstavnika prve grupe. Neka učenik pročita prvo pitanje, grupa treba da odgovori i da objasni. Dozvolite odeljenju da ukratko diskutuje odgovor.

Kliknite levi taster miša (mouse) (ili pritisnite enter, ili koristite daljinski upravljač) da biste pokazali tačan odgovor (jedan crveni znak će se pojaviti na levom polju odgovora).

Pozovite redom druge grupe, dok oni ne odgovore na sva četiri pitanja.

Predstavite tačne odgovore za svako pitanje na slajdovima 5 i 6 i na PowerPoint-u.

Napomena:

- U materijalu 1 za nastavnika na kraju ove lekcije se nalazi ključ kviza i dodatne informacije za svako pitanje; diskutujte u vezi sa njima.
- Obavestite učenike da će oni da naučiti više o ovim temama u okviru ovog modula.

Korak 3:

Diskutujte o rizicima na radnom mestu.

20 minuta

Pokažite kako povrede na radu mogu da utiču na život jedne mlađe osobe. Govorite o istinitoj priči iz vašeg mesta.

Predstavite slajdove od 5 do 12 na PowerPoint-u.

Napomena:

- U materijalu 2 za nastavnike na kraju ove lekcije, nalazi se detaljan opis situacija na slajdovima 5-12.

Za svaku priču koju pročitate, pitajte učenike sledeće:

- “Zašto mislite da se to desilo?”
- “Šta je moglo da spreči ovu osobu od povređivanja?”
- “Kako utiču ove situacije na svakodnevni život adolescenata?”

Registrujte njihove odgovore na tabeli ili tabli. Nije potrebna diskusija odgovora. Obavestite učenike da će naučiti više o ovim pitanjima tokom narednih nastavnih časova.

Upoznajte odeljenje da su mlađi radnici dva puta više skloniji povredama na radu u odnosu na odrasle.

Tražite od učenika generisanje ideja o jednom spisku tipičnih radnih mesta za adolescente.

Postavite radna mesta, identifikovane od strane učenika, u tačnoj kategoriji industrija. Na primer, jedan radnik u restoranu brze hrane (fastfood) je deo sektora Slobodno vreme i ugostiteljstvo. Za više, vidi Materijal br. 3 za nastavnike, na kraju ove lekcije.

Korak 4:

Opišite učenicima ciljeve modula Bezbednost na radu

5 minuta

Recite učenicima da će im ove lekcije pomoći da budu daleko od statistika o povredama. Oni će učiti o zdravlju i bezbednosti na radnom mestu, kao i o pravima adolescentnih radnika na radu.

Objasnite učenicima da će oni pripremiti mape koje pokazuju rizike na radnom mestu, da će igrati po ulogama, i da će igrati igre.

Predstavite slajd 13 na PowerPoint-u.

Razmatrajte sedam tačke koje su predstavljene.

Do kraja kursa, učenici će biti u stanju da:

- Prepoznaju rizike radnih mesta i da ih reše
- Prepoznaju zakone koji štite adolescente od predugih radnih vremena i od rada u kasnim satima
- Prepoznaju zakone koji štite adolescente od opasnih poslova
- Prepoznaju zakone koji štite adolescene od diskriminacije i uznemiravanja
- Odluče kako da reše zdravstvene probleme i probleme bezbednosti na radu
- Prelistaju nekoliko agencija koje sprovode zakone o zdravlju i bezbednosti i zakone o radu dece
- Odluče šta da rade u hitnim slučajevima

Dovršite Lekciju 1 čitajući ovaj tekst:

Adolescentima su mogućnosti da se povrede ili da izgube život na radu mnogo veće od bilo koje starosne grupe. Vi možete – i treba – da učite o rizicima i rizicima na radu i da preduzmete mere kako biste zaštitali sebe i druge. Povrede nisu nezgode. Povrede na radnom mestu se mogu upravljati i sprečiti.

U narednoj lekciji, Vi ćete naučiti da identifikujete rizike na tipičnim radnim mestima na kojima se mladu zapošljavaju.

Domaći zadatak

Odredite učenicima zadatak da pronađu tri zakona koji se nadovezuju sa radom adolescenata u vašoj zemlji. Recite im da vam proslede e-mailom pre narednog časa, ili da ih napišu i da ih dostave na početku narednog časa.

Kviz Bezbednost na radu - Odgovori i pitanja za diskusiju

1

Zakon navodi da Vaš poslodavac treba da Vam obezbedi bezbedno i zdravo mesto za rad.

Tačno.

Ovo može da obuhvati vaše osposobljavanje kako da obavite vaš posao na bezbedan način. Inspekcija rada obezbeđuje da poslodavci slede zakone o zdravlju i bezbednosti na radnom mestu, i može da natera vašeg poslodavca, da Vas osposobljava u vezi sa rizicima koje nosi mesto na kojem radite.

2

Zakon ograničava do koliko sati možete da radite u jednom školskom danu ukoliko ste uzrasta ispod 18. godina.

Tačno.

Zakon o radu i AU 01/2012 o sistematizaciji lакih i zabranjenih poslova za lica uzrasta ispod 18. godina zabranjuje rad mlađih tokom noći, i to od 22 časova uveče do 6 časova ujutro. Radno vreme za lica mlađa od 18. godina ne treba da utiče na poхађanje škole. Puno radno vreme za zaposlenog, koji je mlađi od osamnaest (18) godina, ne može biti više od trideset (30) sati nedeljno.

3

Ukoliko imate 16. godina, možete da vozite automobil na javnim putevima, kao deo vašeg rada.

Netačno.

Adolescenti koji imaju manje od 16. godina ne mogu da voze automobil, traktor ili bilo koje drugo motorno vozilo na javnim putevima kao deo njihovog rada. Dozvoljena starost za upravljanje motornim vozilima je 18. godina.

4

Ukoliko se povredite na radu, Vaš poslodavac treba da plati medicinsku negu.

Tačno.

Ukoliko se povredite na radu, zakon navodi da Vaš poslodavac treba da plati nadoknadu za radnike. Ovo obuhvata i medicinsku negu Vaše povrede.

Materijal 2 za nastavnika

Uputstva za interpretaciju slajdova 5-12

Istinite priče kada su adolescenti povređeni ili su izgubili život na radnom mestu⁵

Slajd 5 na PowerPoint-u

Džek je radio u kuhinji jednog restorana brze hrane tokom večeri nakon školskih časova i vikendom. Jednog petka popodne, Džek je morao da radi na fritezi. U jednom trenutku, Džek je hodao po podu i držao jednu korpu sa krompirima. On nije video klizavo mesto na pločicama i okliznuo se i pao. On je pao na kičmenom stubu i mnogo se povredio. Džek ima neprestane bolove i ima poteškoće da stoji i sedi.

Slajd 6 na PowerPoint-u

Antonio, 17. godina, je radio za jednog građevinca u naselju. Jednog dana je nosio jedno stablo od 3.6 metara na gornjem spratu jedne nedovršene kuće. On se oslonio na jednom neograđenom odžaku i pao sa visine od 8.5 metara na betonski pod u podrumu. On je preživeo, ali ima tri prelomljene kosti na njegovim leđima. Njegova povreda ga je naterala da provodi 3 meseci unutra i sa jednom protezom od vrata do prepona. Zbog njegovog uzrasta, on nije trebao da radi ovaj opasan posao⁶.

⁵ Svi događaji su zasnovani na povredama koje su se stvarno dogodile u SAD-u, stoga smo odlučili da ne menjamo imena dece. Svakako, nastavnik ima slobodu da ova dešavanja prilagodi ili da se referiše na konkretnе slučajevе za koje može imati saznanja.

⁶ Zakon o radu, odnosno Administrativno Uputstvo 01/2012 o Sistematsiciji dozvoljenih i zabranjenih poslova za lica od 15-18. godina kao i AU 05/2013 o Sprečavanju i ukidanju opasnih oblika dečjeg rada, zabranjuje mlađima uzrasta ispod 18. godina da rade u visini od preko 2 m

Slajd 7 na PowerPoint-u

Anđela, 16. godina, je završavala mnogo domaćih zadataka na računaru i slala e-mailove i poruke svojim priateljima svakodnevno. Ona je takođe radila 3 sati dnevno posle škole upisujući podatke za jednu marketinšku kompaniju. Anđela se plaćala prema "obimu završenog posla". To znači da je ona plaćena za obavljeni posao a ne za vreme provedeno na poslu. Ona nije odmarala nikada. Njeni prsti su počeli da osećaju ukočenost u ujutro se probudila osećajem peckanja na zglobovima njene ruke. Anđelin lekar je rekao da ona ima tešku povodu ponavljanog stresa. To se dešava kada kucate u jednom teškom položaju, bez odmora. Pomeranje povređuje mišiće, ligamente i nerve. Sada ona treba da nosi proteze na njenim ručnim zglobovima i ne može da radi na računaru više od 15 minuta u jednom intervalu. Anđelina srednja škola je odredila nekog da uzima beleške na času umesto nje.

Slajd 8 na PowerPoint-u

Terel je bio 15-godišnji dečak kada je otišao u Maryland sa njegovom porodicom i našao je posao u jednoj kompaniji za održavanje parkova. Nakon samo jedne nedelje na poslu, njemu je rečeno da pomaže u sečenju grana drveća, koristeći motornu testeru za sečenje drva. Dok je ubacivao grane drveća u mašini, Terel se sapleo u nekim većim granama, mašina ga je uvukla i ubila ga. Jedan kolega je pronašao telo kasnije. On nije trebao da obavlja taj posao zbog njegovog uzrasta.

Slajd 9 na PowerPoint-u

Kod, 16. godina, je radio u farmi njegove porodice tokom leta. Jednog dana je Kod upravljao traktorom niz jednog uskog puta sa šljunkom. Traktor nije imao sigurnosni pojaz ili zaštitni pojaz. On je vozio veoma blizu desne ivice puta i išao je pored kanala. Zbog toga se traktor prevrnuo. Kada je Kod video šta se dešava, on je pokušao da iskače, ali se njegova čizma zaglavila između sedišta i branika. Levo gume traktora je polomilo nogu Kodu, ostavljajući ga paralizovanim od struka na dole⁷. zbog njegovog uzrasta on ne bi trebao da upravlja traktorom.

⁷ Ovi slučajevi pokazuju da mnogi mlađi rade na neformalan način u porodičnim farmama. AU 05/2013 zabranjuje rad na poljoprivrednoj mehanizaciji licima ispod 18. godina starosti.

Slajd 10 na PowerPoint-u

Linds je učenica drugog razreda srednje škole, radila je u šanku i jednoj maloj piceriji, posle škole i tokom vikenda. U petak uveče, ona je radila samo sa Brejdonom, učenikom četvrtog razreda u njenoj školi. Brejdon je često bio grub prema Lindsi i on je čak i uznemiravao i pred klijentima. Te noći, Lindsi je razgovarala sa Brejdonom i tražila da je više ne uznemirava. Ona je rekla da će reći njihovom šefu. Brejdon povikao Lindsi i odgurnuo je. Lindsi je pala i udarila glavom u jednom stolom koji je bio u blizini. Lindsi je uspela da ustane i da potrči napolje. Ona je brzo pozvala hitnu pomoć sa njenog mobilnog telefona. Kada je policija stigla na licu mesta, uhapsila je Brejdona. Lindsi je imala čvor na glavi i mnoge druge modrice. Ona i dalje plače mnogo i oseća se zastrašeno i ponekad ne može da spava zbog onoga šta joj se desilo.

Slajd 11 na PowerPoint-u

Ana, 15. godina, je radila u jednoj radnji slatkiša i pića. Jednog dana, njen 34-godišnji menadžer, Deni, počeo je da pred drugim zaposlenima daje neprikladne komentare u vezi sa Aninim telom. Deni je takođe govorio uvredljivo o njoj i ispričao nekoliko prljavih viceva. Iako je ponašanje Denija uticalo da se Ana oseća loše, Ana je primetila da to nije zasmetalo nijednom od njenih kolega. Kao rezultat toga, Deni je počeo da dodiruje Anu kada je hodao pored nje i stavljao joj ruku na vratu ili struku. Jedne noći, Deni je pozvao Anu u svojoj kući na večeru. Kada je ona odbila, Deni se naljutio, optužujući Anu da je provocirala. Narednog dana, Ana je čula da je otpuštena sa posla zbog "loše performanse". Ana se osećala zbumjeno i uznemireno. Ona je krivila sebe zbog toga šta se desilo.

Slajd 12 na PowerPoint-u

Logan, jedan 14-godišnjak, učenik prvog razreda srednje škole, radio je tokom leta u mlekaru njegovog dede. On je često koristio traktor kako bi vukao prikolicu stočne hrane, koja je imala jedan veliki rotacioni vijak za mešanje hrane. Vijak je bio povezan jednom metalnom šipkom na jednom izvoru energije na zadnjem delu traktora. vijak se rotirao brzo između traktora i prikolice, i nije imao branik. Jednog dana, Logan je primetio problem u prikolici. On je ostavio upaljen motor traktora i približio se prikolici da vidi bliže. Kada je Logan stigao pred šipkom, on je uhvaćen za rukav košulje. Celo Loganovo telo je veoma brzo završilo oko snažne osovine koja se vrtela. Jeden drugi radnik mlekare je video šta se desilo i požurio je da pomogne. Dok je stigla ambulanta, Logan se onesvestio. On se probudio u bolnici i saznao da je slomio vrat i da je iskidaо desnu ruku.

Materijal 3 za nastavnika

Kategorije industrija za tipične poslove adolescenata

Napomena: za Spisak rizičnih oblika rada dece na Kosovu, konsultujte se Vladinim Administrativnim Uputstvom 05/2013.

U nastavku se nalazi tabela za strukturiranje odgovora učenika u vezi sa tipičnim poslovima koji se obavljaju od strane adolescenata.

Industrija	Nekoliko tipičnih poslova adolescenata
Slobodno vreme i ugostiteljstvo	Konobar, domaćin, radnik u restoranima, perač sudova, šanker, radnik u zabavnim parkovima, radnik sportskih terena, glumac, izvođač
Prodaja na malo	Prodavac, sređivanje polica u prehrambenoj radnji, prodavac u radnji za odeću/bižuteriju/igračke/sportske opreme
Ostale usluge	Radnik u auto peronici, dečiji staratelj, staratelj za domaću životinju/za šetanje pasa, čuvar parkinga, čistač, čuvar bazena
Proizvodnja, građevinarstvo, transport	Kopanje zemlje, presejavanje peska i cementa, prenošenje teških tereta, rad na skelama, prerada metala
Poljoprivreda i šumarstvo	Upravljanje poljoprivrednom mašinerijom, rad sa pesticidima, teški fizički radovi na poljima, sečenje drveća, prerada drveta, prikupljanje voća, žetva livada

Lekcija 2

Identifikacija rizika

Pomaže učenicima da identifikuju raznorazne rizike zdravlja i bezbednosti na tipičnim mestima na kojima rade mladi.

MLADI na **POSLU**

Diskusija o bezbednosti

Cilj nastavnog časa

Pomaže učenicima da identifikuju raznorazne rizike zdravlja i bezbednosti na tipičnim mestima na kojima rade mladi.

Očekivani rezultati

Do kraja ovog nastavnog časa, učenici će biti u stanju da:

- Prepoznaju rizike koji postoje na radnim mestima i da predvide štetu koju one mogu da prouzrokuju
- Shvate razlike između različitih kategorija (vrsta) rizika na radu
- Identifikuju načine da se informišu u vezi sa hemikalijama koje se koriste na radu
- Shvate da su neki rizici na radu vidljivi a neki nisu
- Kreiraju jednu detaljnu mapu rizika za jedno zamišljeno radno mesto ili da vizuelno identifikuju rizike po zdravlju i bezbednosti u jednoj mapi rizika
- Podele rizike prema kategorijama
- Analiziraju i rangiraju rizike u vezi sa (1) mogućom štetom/povredom i (2) stepenom povrede

Nadovezivanje sa opštim rezultatima modula Bezbednost na radu: 2, 3, 7

Nadovezivanje sa ključnim kompetencijama Okvirnog Kurikuluma – RPU 4⁸: # I.1, # I.2, # I.7, #I.8, # II.1, #II.2, #II.7, #III.1, #III.4, #III.5, #IV.6, #V.5, #V.6, #VI.3

Nadovezivanje sa ROU Jezici i komuniciranje: # 1.1.2, # 3.1

Nadovezivanje sa ROU Društvo i Životna Sredina: #1.1

Nadovezivanje sa ROU Zdravlje i Blagostanje: #1.1

Nadovezivanje sa ROU Život i rad: #6.4 (1), #8.4 (1)

Napomena:

- nadovezivanje sa ključnim kompetencijama Okvirnog Kurikuluma i sa ROU važi za niži srednji nivo – 4. kurikuralni nivo;
- za primenjivanje modula u profesionalnim školama i u gimnazijama, odnosno na višem srednjem nivou – 5. kurikuralni nivo, molimo vas da nadovezivanje identifikujete od Osnovnih Kurikuluma za relevantne nivoe.

⁸ Okvirni kurikulum za niže srednje obrazovanje

Ključna pitanja koja se trebaju razmotriti

Neki rizici rada sa kojima se suočavaju adolescenti su vidljiviji od ostalih

Vaši učenici bi trebalo da znaju kako da identifikuju različite vrste rizika u različitim radnim mestima. To će njima pomoći da se bolje zaštite od mogućih povreda na svakom radnom mestu.

Adolescenti treba da shvate mogućnost rizika (kakve su mogućnosti da to povredi) i stepen ozbiljnosti (ukoliko me to povredi, koliko loše može da bude?)

Zvanje u vezi sa ovim konceptima ih čini pažljivijim nad rizicima na radnom mestu.

Mnoga radna mesta snose velike rizike koji se mogu identifikovati i ispraviti

Učenici treba da budu svesni rizika na radnom mestu tako da mogu prepoznati moguće zdravstvene i bezbednosne probleme. Prepoznavanjem ovih problema, povrede i bolesti na radnom mestu se mogu predvideti i sprečavati.

U aktivnšću *identifikacije rizika* u ovoj lekciji, učenici često spominju značaj bezbednosti potrošača, posebno u sektoru ugostiteljstva.

Iako je bezbednost potrošača veoma važna, ova lekcija – i ovaj kurikulum se fokusiraju na bezbednost i zdravlje radnika.

Pripremanje

Pročitajte

Slajdove 14-22. i Uputstva za tumačenje slajdova (Materijal 4 za nastavnika).

Pripremite materijale

Prezentaciju slajdova 14-22 u PowerPoint-u na računaru (sa projektorom)

Predstavite

Slajdove od 14-22 u PowerPoint-u

Uzmite

Jedan flipchart i markere (ili koristite jednu belu tabelu i markere)

Jedan komplet markera u boji ili olovke (crne, crvene, zelene, plave, narandžaste) za svaku manju grupu sa 3-4 studenata (aktivnost mapiranja rizika)

Odaberite

Jednu od četiri slike za Identifikaciju rizika (Materijal 2-5 učenika) za aktivnost koju ćete razvijati tokom nastavnog časa.

Fotokopirajte

Sliku Identifikovanja rizika kojeg ste izabrali (Materijal 2-5 učenika) dajte po jedan primerak svakom učeniku. Papir za odgovore, po jedan primerak za svakog učenika (Materijal 6 za učenike).

Plan nastavnog časa

Korak 1

Definišite pojam “rizik na radu”.

10 minuta

Generisanje ideja, diskusije u učionici

Korak 2

Identifikujte zdravstvene i bezbednosne rizike u tipičnim mestima na kojima rade adolescenti.

10 minuta

Aktivnost *Identifikacija rizika, diskusije u učionici*

Korak 3

Razmotrite rizike na jednom tipičnom radnom mestu adolescenata.

20 minuta

Aktivnost Mapiranje rizika*, rad u manjim radnim grupama, diskusije u učionici

* Za učenike sa kognitivnim ograničenim sposobnostima ili ograničenim znanjem matičnog jezika, možete nastaviti sa aktivnošću *Identifikacija rizika umesto da koristite aktivnost Mapiranje rizika.*

Korak 4

Razmotrite i sumirajte ključne tačne učenja.

5 minuta

Kratko predavanje

Uputstva za realizaciju nastavne jedinice

Korak 1:

Definišite pojam “rizik na radu”.

10 minuta

Počnite lekciju prikazivanjem slajda 14 u PowerPoint-u.

Podsetite odeljenje da opasnost na radu predstavlja svaka stvar koja Vas može povrediti, bilo fizički ili psihički. Objasnite da su neki rizici očigledni, a neki nisu. U cilju boljeg pripremanja kako bi bili sigurni na radu, potrebno je da se identifikuju razne vrste rizika.

Prikažite slajdove 15 i 16 u PowerPoint-u.

Obavestite odeljenje da se rizici mogu podeliti u četiri kategorije. Upišite ove naslove u kolonama u jednoj stranici flipchart-a ili na tabeli.

Objasnite:

Bezbednosne rizike, kao što su *tople površine ili klizavi podovi, koji mogu izazvati nesreće ili povrede.*

Hemijski rizici, kao *gasovi, para, tečnosti ili prahovi koji mogu naškoditi Vašem telu. Primeri obuhvataju proizvode za čišćenje i pesticidi.*

Bioški rizici, su stvorenja koja mogu izazvati grip, HIV/AIDS, hepatitis, bolesti od krpelja i tuberkuloza (TB). Primeri obuhvataju bakterije, viruse i gljivice. Na radnom mestu, Vi možete da se izlažete kroz kontakte sa upotrebljenim iglama, bolesnu decu i bolesne životinje.

Ostali zdravstveni rizici, su često puta manje vidljivi, jer oni ne izazivaju neposredne zdravstvene probleme. Na primer, buke i ponovljeni pokreti.

Zahtevajte od učenika da razmisle o mestima na kojima su radili ili o poznatim radnim mestima

Zahtevajte od učenika da navedu moguće rizike radnih mesta i da kažu za svakog od njih da li predstavlja rizik o bezbednosti, hemijski rizik, biološki rizik, ili druge zdravstvene rizike.

Navedite svaki rizik u odgovarajućoj koloni pod nazivima koje ste napisali ranije, kako biste kreirali tabelu.

Vaša tabela može biti slična sa sledećom tabelom. Učenici mogu da pomešaju efekte rizika sa samim rizicima npr. oni mogu navesti "posekotine" (što u stvari predstavlja efekat rizika) umesto noževa (realnog rizika), koja izazivaju posekotine. Na tabeli se upisuju samo razlozi, odnosno rizici a ne njihovi efekti. Ukoliko učenici upišu efekte umesto uzoraka, pitajte njih šta uzrokuje ovaj efekat koji su oni pomenuli. To će pomoći učenicima kasnije, kada diskutuju o tome kako da eliminišu te rizike.

Bezbednosni rizici	Hemijski rizici ⁹	Biološki rizici ¹⁰	Ostali zdravstveni rizici
Tople površine	Proizvodi za čišćenje	Virusi	Buke
Klizav pod	Pesticidi	Bakterije	Drhtanja
Stepenice	Rastvarači	Vлага	Zračenje
Mašinerija	Kiseline	Životinjske bolesti	Toplotra ili hladnoća
Oštiri noževi	Azbest	Ptičje bolesti	Ponavljanji pokreti
Tople masti	Olovo	Bolesti štetočina	Neadekvatno stajanje
Ne-bezbedan električni osigurač	Drvna prašina	Upotrebljene igle	Teški tereti
Nedostatak izlaza u slučaju požara	Merkur		Brz ritam rada
Motorna sredstva	Loš kvalitet vazduha		Diskriminacija/uznemiravanje
Neuredne radne zone	Benzin		Stres
Objekti koji padaju	Proizvodi za čišćenje		
Nasilje			
Veoma mračne ili rasvetljene zone			

⁹ Spisak hemijskih i bioloških agenasa kojima ne bi trebalo da se izlažu osobe uzrasta ispod 18. godina je deo AU-a 05/2013 za Spisak opasnih oblika rada kao i AU 01/2012

¹⁰ Kao gore navedeno

Diskutujte više o hemikalijama. Podstaknite diskusiju kroz sledeća pitanja:

Pitanje: “Kako hemikalije mogu prodreti u vašem telu?”

Odgovor: *Kroz disanje, gutanje ili kožu.*

Pitanje: “Kako mogu da vam naškode hemikalije?”

Odgovor: *Hemikalije mogu izazvati različite simptome kao što su osip kože i iritacija, vrtoglavica i problemi sa disanjem. One takođe mogu imati posledice po zdravlje kao opekomine, mogu povećati verovatnoću ozbiljnih bolesti poput karcinoma, ili mogu da izazovu zastoj vitalnih organa kao što je jetra. Neke hemikalije mogu izazvati neposredne simptome a neke druge hemikalije mogu izazvati zdravstvene probleme koji se pojavljuju kasnije u životu. To posebno vredi ukoliko se određene hemikalije koriste duže vreme.*

Pitanje: “Kako se možete upoznati sa oštećenjima koja bi mogao izazvati pojedini hemijski proizvod i mere zaštite?”

Odgovor: Kada koristite proizvod koji sadrži hemikalije (kao što su rastvori za čišćenje ili pesticidi), važno je znati koje zdravstvene efekte može izazvati taj proizvod i kako da se zaštitite. Ukoliko imate astmu ili bilo koji drugi zdravstveni problem, ova informacija može biti još važnija.

Da bi bili obavešteni o hemikalijama u nekom proizvodu, trebalo bi da:

- Proverite etiketu
- Pitate svog nadzornika
- Budete obučeni za bezbedno korišćenje odgovarajućih hemikalija
- Telefonirate proizvođača ili posetite njegov veb sajt
- Pročitajte listu podataka o sigurnosti proizvoda.

Objasnite odeljenju da su informacije o sigurnosti proizvoda informativni listovi koje proizvođači trebaju poslati kompanijama zajedno sa njihovim hemijskim proizvodima. Oni vam ukazuju šta proizvod sadrži, kako vam može naškoditi i kako da se zaštите od povreda koje može da prouzrokuje.

Informacije o sigurnosti proizvoda nisu namenjene za potrošače. One uključuju rizike rada sa materijalom u radnom mestu. Na primer, informacija o boji nije toliko bitna za nekoga ko koristi kutiju boje jednom godišnje, ali je veoma važna za nekoga koji boji u zatvorenom prostoru 40 sati nedeljno. Formati podataka mogu da variraju, ali obično sadrže istu vrstu osnovnih informacija.

Pitajte odeljenje:

“Kome su namenjene informacije o bezbednosti proizvoda”

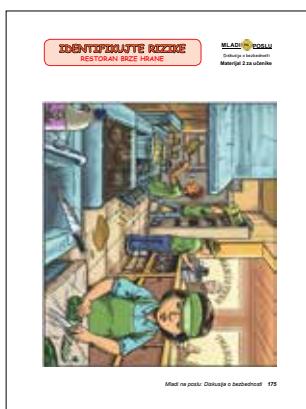
Slušajte odgovore učenika. Uverite se da zaključci razgovora obuhvataju sledeće:

- Zaposleni koji su stalno izloženi ovim hemikalijama.
- Poslodavci koji treba da budu informisani o pravilnim metodama za skladištenje i upotrebu opasnih hemikalija.
- Oni koji reaguju na hitne situacije, kao što su vatrogasci, ekipe za rukovanje opasnim materijama, tehničari za hitnu medicinsku pomoći i osoblje za hitni medicinski tretman.

Korak 2:

Identifikujte rizike po zdravlje i bezbednost u nekim tipičnim radnim mestima - aktivnost Identifikovanje rizika

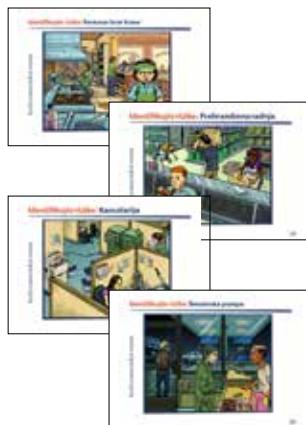
10 minuta

Raspodelite materijal. Prikazujte odabranu sliku za *Identifikaciju rizika* (Materijal 2-5 za učenike). Dajte učenicima po jedan marker u boji i hemijsku olovku. Imate vremena da završite samo jednu sliku.

Objasnite aktivnost. Učenici treba da vide radno mesto koji je prikazano u materijalu. Oni treba pokušati da identifikuju i zaokružuju što više rizika po zdravlju i bezbednosti.

Dajte učenicima nekoliko minuta da identifikuju rizike u slici.

Prikazujte slajdove 17-20 u PowerPointu, koji odgovaraju slikama koje su učenici videli u svojim materijalima.

Zatražite od učenika volontera da prikažu identifikovane rizike.

Napišite rizike na crnoj ili beloj tabli.

Pitajte ostale učenike da li su i oni identifikovali druge rizike, one koje volonteri nisu primetili.

Pitajte učenike i za potencijalne rizike na radnom mestu- rizici koji nisu vidljivi.

Tokom odgovaranja učenika, dodajte još i ove rizike na listi. Ukoliko odeljenje zaboravi neki rizik, onda vi popunite.

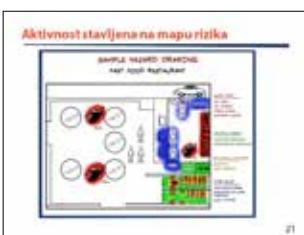
Napomena:

- Materijal 4 za nastavnike (na kraju ove lekcije) sadrži spisak mogućih rizika za svako od četiri opisana radna mesta... to će vam pomoći da vodite diskusiju sa učenicima i da popunite informacije/njihove odgovore. Inače, možete odabrati i druga radna mesta, koja su relevantna za vaš program ili vaše učenike.

Korak 3:

**Identifikujte rizika u jednom tipičnom radnom mestu za adolescente - aktivnost
Mapiranje rizika**

20 minuta

Prikazujte slajd 21. u PowerPoint-u

Podelite odeljenje u grupe od tri ili četiri učenika. Grupe će raditi u cilju formiranja mape rizika. Svaka grupa će izabrati ili će mu biti dodeljena jedna profesija. Oni će zabeležiti lokaciju i vrstu rizika koji se može dogoditi na tom radnom mestu. Vi i vaši učenici možete birati mesta gde mladi uglavnom rade, kao što je restoran brze hrane, prodavnica, kancelarija, benzinska pumpa, bazen i kafić.

Odredite ili zahtevajte od grupa da izaberu vrstu rada koju ćete analizirati

Dajte svakoj grupi jedan veliki list od table (flipchart) i pet markera sa različitim bojama (crne, crvene, zelene, narandžaste, plave boje).

Objasnite da grupe treba da pripremaju svoje planove za radni prostor sa crnim markerom. Plan treba da pokaže prostorije, radna područja, inventar, opremu, razne radne zadatke, vrata i prozore. Objasnite da plan može biti vrlo jednostavan.

Zatražite od svake grupu da beleži lokacije različitih rizika u svojim planovima radnog prostora.

Korišćenje donjeg koda boja može pomoći u jačanju kategorije rizika. Nije potrebno da se primenjuje kod boje za kategorije ukoliko izgleda previše komplikovano. Slajd 27 prikazuje primer završene mape.

- crvena boja označava bezbednosne rizike
- zelena boja označava hemijske rizike
- narandžasta boja označava biološke rizike
- plava boja označava druge zdravstvene rizike

Zatražite od grupe da prikažu nivo rizika za svaki rizik.

Oni mogu da istaknu opasnosti koje oni smatraju naročito visokim ili ozbiljnim, bojenjem ili označavanjem simbolom.

Svaka grupa treba da izabere jednog izlagača.

Izlagači treba da budu spremni da objasne odeljenju koji su glavni rizici na tom radnom mestu.

Odgovorite na neka od pitanja i dozvolite da grupe počnu sa radom. Tokom rada grupa, postavite pitanja i pružite konkretne predloge. Izazovite učenike koji misle više od očiglednih rizika. Nakon otprilike 10 minuta, neka odeljenje bude ponovo zajedno.

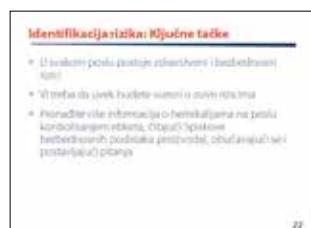
Svaki izlagač neka izlaže mapu grupe, uključujući i ono što oni vide kao najozbiljniji rizik u svakoj kategoriji (crvenoj, zelenoj, narandžastoj, plavoj).

Popunite tabelu stvorenu tokom Uvoda (na početku nastavnog časa) sa novim rizicima koji se pominju od strane učenika.

Korak 4:

Ponavljanje glavnih tačaka lekcije

5 minuta

Prikazujte slajd 22 u PowerPoint-u.

Ponovite glavne tačke obuhvaćene u ovoj lekciji:

- Svaki posao ima svoje rizike po zdravlje i bezbednost.
- Uvek treba da budete svesni tih rizika.
- Možete da nađete više informacija o hemikalijama koja se koriste na poslu proverom etiketa, čitanjem informacija o bezbednosti proizvoda i kroz obučavanje. Vaš poslodavac treba da vas pripremi da bezbedno radite sa hemikalijama.

Završite nastavni čas čitanjem ove poruke:

“Rizik na radnom mestu predstavlja sve što Vas može povredi na radu, bilo fizički ili psihički. Neki rizici na radnom mestu su očigledni, ali neki nisu. Da biste bili bezbedni na radu, morate biti u stanju identifikovati različite vrste rizika”.

Ukoliko preskočite lekciju 2B:

“U narednoj lekciji ćemo naučiti o načinima za smanjenje ili eliminisanja rizika na radu”.

Domaći zadatak

Dajte učenicima primerke tri slika iz *Identifikacije rizika* (materijali 2-5 za učenike) koje niste upotrebili u učionici. Zatražite od učenika da ih ponesu kući i zaokruže rizike u svakoj slici (prema modelu boja koji ste koristili u učionici). Učenici treba da razmisle o rizicima koji su oni identifikovali u svakoj sceni i štete koje mogu prouzrokovati.

Zatražite od učenika da izaberu jednu sliku koju oni mogu da koriste za jednu bezbednosnu kampanju za mlade radnike. Oni mogu pripremiti jedan poster koji će upozoriti zaposlene adolescente na potencijalne rizike na radnom mestu (u toj lokaciji). Kao alternativu, učenici mogu napisati pesmu, analizu slučaja ili druge aktivnosti koje oni vide kao važne za zalaganje o bezbednosti radnih mesta mladih ljudi. Obratite pažnju na nekoliko minuta na početku sledećeg nastavnog časa (ukoliko razvijete lekciju 2B) da predstavite jedan ili dva kreativna zadatka.

Materijal 4 za nastavnika

Identifikacija rizika

u nastavku su prikazani spiskovi rizika na radnom mestu (tumačenje slajdova 17-20):

Restoran brze hrane

Vidljivi:

Roštilj ili vruća rerna
Para
Vatra
Topla hrana ili sokovi
Vruće ulje
Noževi
Teški tereti
Klizav pod
Hemikalije za čišćenje
Pritisak da se radi brže
Buke
Ponovljeni pokreti
Nervozni klijenti
(moguće nasilje, zlostavljanja)

Nevidljivi:

Stres
Opasnost od struje Seksualno napastovanje
Biološki rizici
(virusi, bakterije, vlaga)
Krađa / nasilje

Prehrambena prodavnica

Vidljivi:

Težak teret
Sečivo
Mašina za mlevenje mesa
Hemikalije za čišćenje / nenačarne hemikalije
Pokret koji se ponavlja
Savijanje ili rastezanje
Dugo stajanje na nogama

Nevidljivi:

Stres
Seksualno napastovanje
Biološki rizici (virusi, bakterije, vlaga) Krađa / nasilje (ljuti klijenti i kolege)

Kancelarija

Vidljivi:

Ponovljeno korišćenje tastature
Nered na radnom mestu
Neprijatan boravak za stolom
Kopir aparati i ostale hemikalije
Stres
Umor očiju
Sekač papira /makaze
Topli napici
Električni kabl
Neugodna stolica

Nevidljivi:

Seksualno napastovanje
Kvalitet unutrašnjeg vazduha
Nasilje (ljuti klijenti i kolege)

Benzinska pumpa

Vidljivi:

Gorivo/dim
Ostale hemikalije (kao što su rastvarači)
Sredstva i oprema
Rad na tamnom mestu
Stres
Vozila u pokretu
Rad samo noću (pljačka)
Ponavljeni pokreti

Nevidljivi:

Težak teret
Toplo ili hladno
Seksualno napastovanje
Nasilje (ljuti klijenti i kolege)

Lekcija 2B

Identifikacija rizika

Pomaže učenicima da identifikuju rizik po zdravlje i bezbednost u jednom pravom radnom mestu

MLADI na **POSLU**

Diskusija o bezbednosti

Svrha nastavnog časa

Pomaže učenicima da identifikuju rizik po zdravlje i bezbednost u jednom pravom radnom mestu

Očekivani rezultati

Na kraju časa, učenici će biti u stanju da:

- Identifikuju rizike u tipičnim radnim mestima gde rade adolescenti
- Promišljaju o stečenim veštinama za procenu rizika na radnom mestu
- Vrše inspekciju jednog stvarnog radnog mesta
- Pripreme mapu identifikovanih rizika na radnom mestu
- Usmeno izveštavaju o nalazima ispred grupe

Nadovezivanje sa opštim rezultatima modula Bezbednost na radu: 2, 3.

Nadovezivanje sa glavnim kompetencijama iz Osnovnog Kurikuluma- RPU 4¹¹: # I.1, # I.2, # II.1, # II.7, # III.1, # III.4, # V.6.

Povezanost sa ROU Jezici i komunikacija: # 3.1

Povezanost sa ROU Društvo i životna sredina: #1.1

Povezanost sa ROU Život i rad: #6.4 (1), #8.4 (1)

Napomena:

- nadovezivanje sa ključnim kompetencijama Osnovnog Kurikuluma i ROU o niskom srednjem nivou – 4. kurikuralni nivo;
- za primenjivanje modula u profesionalnim školama i u gimnazijama, odnosno na visokom srednjem nivou – 5. kurikuralnom nivou, molimo Vas da nadovezivanje identificuje iz Osnovnog Kurikuluma o relevantnim nivoima.

¹¹ Osnovni kurikulum za nisko srednje obrazovanje

Pripremanje

Razmatrajte

Lekciju 2

Uzmite materijal

Jedan flipchart i markere ili koristite jednu tablu i markere.

Fotokopirajte

Napravite dovoljno primeraka materijala za učenike br. 6 za aktivnost *Istraživanje rizika tako da svaka grupa učenika ima jedan primerak.*

Organizujte

Pristup u radnim prostorijama škole

Plan nastavnog časa

Korak 1

Ponovite najzanimljivije tačke iz prethodne lekcije.

5 minuta

Kratko predavanje

Korak 2

Istražujete rizike po zdravlje i bezbednost na pravom radnom mestu.

35 minuta

Aktivnost *Istraživanje rizika, diskusije u učionici*

Korak 3

Vršite jedan pregled glavnih tačaka lekcije.

5 minuta

Kratko predavanje

Uputstva za realizaciju nastavne jedinice

Korak 1:

Ponovite najvažnije tačke iz prethodne lekcije

5 minuta

Podsetite odeljenje da rizik na poslu predstavlja sve što može da povredi, fizički ili mentalno.

Objasnite da su neki rizici na poslu vidljivi, ali neki nisu. Da bi bili bezbedni na poslu, trebalo bi da budete u stanju da identifikuju različite vrste rizika (uključujući rizike koji nisu vidljivi).

Podsetite odeljenje da su rizici podeljeni u četiri kategorije:

- Bezbednosni rizici
- Hemijski rizici
- Biološki rizici
- Ostali zdravstveni rizici

Rezervišite nekoliko minuta da pregledate domaći zadatak iz lekcije 2.

Podelite sa odeljenjem jedan ili dva planova bezbednosnih kampanja stvorenih od učenika.

Korak 2:

Istražite rizike po zdravlje i bezbednost u pravom radnom mestu (aktivnost Istraživanja rizika).

35 minuta

Kontaktirajte odgovarajuće osoblje škole pre nego što počnete ovu aktivnost kako biste obezbedili njihovu podršku i saradnju.

Objasnite učenicima da će svaki raditi sa partnerom u ovoj aktivnosti.

Podelite odeljenje u parove.

Objasnite aktivnost učenicima govoreći da će oni sada istražiti rizike po zdravlje i bezbednost na pravom radnom mestu. Ukoliko vaša škola dozvoli, parovi učenika će ići u određenim prostorijama škole i pokušati da nađu tamo rizike. Oni će posetiti (na primer) školsku kuhinju, kancelariju uprave i/ili bilo koju drugu prostoriju škole. Ukoliko škola nema ovakvih prostorija, nastavnik treba da izabere druga radna mesta u školi ili organizovati posetu bilo kom radnom mestu blizu škole.

Dajte svakom paru učenika jedan primerak obrasca “Istraživanje rizika” (Materijal za učenike 6)

Uverite se da svaki par ima hemijsku ili običnu olovku.

(Napomena: Aktivnost *Istraživanje rizika* takođe može da se pretvara u razrednu aktivnost. Idite na odabranim prostorijama rada sa učenicima i zatražite od njih da istaknu rizike koje vide. Razgovarajte u grupi o tome da bilo koji rizik kojeg mogu naći može da povredi).

Zatražite od učenika da idu u tri odabrana područja škole (ili drugim radnim mestima) da identifikuju rizike po zdravlje i bezbednost.

Zatražite od učenika da prave spisak na odgovarajući odeljak Materijali za učenike 6 rizike koje su oni identifikovali. Za svaki identifikovani rizik, oni treba da pišu o tome kako može da povredi taj rizik nekog ko tamo radi.

Zatražite od učenika da takođe identifikuju neke od ovih bezbednosnih uređaja:

- Izlaze
- Aparati za gašenje požara
- Protivpožarne uzbune
- Vatrogasno crevo ili čebad
- Sistemi prskanjem
- Detektor dima
- Defibrilatori
- Bezbednosne kamere i/ili osvetljenje
- Bilo koji drugi način na koji rizici mogu biti pod kontrolom ili da budu smanjeni.

Rezervišite 25 minuta da učenici idu u tri radne prostorije.

Kada završe, sakupljajte ponovo odeljenje kako bi izvestili o onome što su identifikovali. Navedite na flipchartu ili beloj tabli njihova zapažanja.

Korak 3:

Razmatrajte i sumirajte glavne tačke lekcije

5 minuta

Razmatrajte glavne tačke obrađene tokom ove lekcije:

- Svaki posao ima rizike po zdravlje i bezbednost.
- Uvek treba da budete svesni ovih rizika.

Završite lekciju 2B čitajući ovu poruku:

Rizik na radnom mestu predstavlja sve ono što može da vas povredi na radu, bilo fizički ili psihički. Neke opasnosti na radnom mestu su očigledne, ali neke nisu. Da biste bili bezbedni na radu, vi morate biti u stanju da identifikujete različite vrste rizika. Istraživanje radnih mesta u prostorijama škole pomaže da primetite i identifikujte stvarne rizike koje mogu da predstavljaju opasnost po ljude.

“U lekciji 3 (i 3B), naučićemo načine za smanjenje ili eliminiranje rizika na radu”.

Domaći zadatak

Zatražite od učenika da napišu jednu stranicu izveštaja o svojim nalazima iz aktivnosti “Istraživanje rizika”. Oni bi trebalo da dostave beleške kod nastavnika ili administratora koji je odgovoran za posao koji su istražili.

Aktivnost odabiranja

Zatražite od učenika da sprovedu slično istraživanje na nekom radnom mestu u blizini njihove kuće (prodavnica, restoran ili druga lokacija gde javnost ima pristup). Zatražite od njih da pišu jednu stranicu dopisa u kojoj opisuju njihove nalaze.

Lekcija 3

Poboljšanje bezbednosti na radu

Pomaže učenicima da razumeju tri glavna načina za kontrolu, smanjenje ili eliminisanje opasnosti na radu.

MLADI na **POSLU**

Diskusija o bezbednosti

Svrha nastavnog časa

Pomaže učenicima da shvate glavne metode za kontrolu, smanjenje ili eliminisanje rizika na radnom mestu

Očekivani rezultati

Na kraju časa, učenici će biti u stanju da:

- Opisuju tri glavne načine smanjenja ili uklanjanja rizika na poslu;
- Identifikuju i opišu specifične rizike na radnom mestu, njihove efekte po zdravlju i metode za njihovu kontrolu;
- Promišljaju zašto neke metode za kontrolu rizika su efikasniji od drugih;
- Naprave plan za kontrolu rizika u određenom radnom mestu;
- Naprave spisak resursa zdravlja i bezbednosti na radnom mestu.

Nadovezivanje sa opštim rezultatima modula Bezbednost na radu: 1, 2, 3, 4

Nadovezivanje sa glavnim kompetencijama iz Osnovnog Kurikuluma- RPU 4¹²:
I.1, # I.2, # I.8, #II.2, # II.5, # II.7, # II.8, # III.2, # III.4, # III.5, # III.7, # IV.1, # IV.2, # IV.4, # IV.6, # IV.8, # V.3, # V.7, # VI.1, # VI.2, # VI.8

Nadovezivanje sa ROU Jezici i komunikacija: # I.3.4, # III.1

Nadovezivanje sa ROU Prirodne nauke: # 3.6

Nadovezivanje sa ROU Društvo i životna sredina: #1.1, #1.2

Nadovezivanje sa ROU Zdravlje i blagostanje: #1.3, #7.1, # 7.1

Nadovezivanje sa ROU Život i rad: # 1.4.(2), # 3.4.(1), # 4.4.(1), # 6.4.(1), # 9.4.(1)

Napomena:

- nadovezivanje sa ključnim kompetencijama Osnovnog Kurikuluma i ROU o niskom srednjem nivou – 4. kurikuralni nivo;
- za primenjivanje modula u profesionalnim školama i u gimnazijama, odnosno na visokom srednjem nivou – 5. kurikuralnom nivou, molimo Vas da nadovezivanje identificuje iz Osnovnog Kurikuluma o relevantnim nivoima

¹² Osnovni kurikulum za nisko srednje obrazovanje

Ključna pitanja koje treba uzeti u obzir

Rizici na radnom mestu mogu da se kontrolišu na mnogo načina, ali neke metode su bolje i efikasnije od drugih.

Najbolje mere bezbednosti uklanjaju rizik od radnog mesta ili drže rizik dalje od radnika. Na ovaj način, radno mesto je bezbednije. Čak i dobra pravila bezbednosti mogu da zaštite od rizika na radnom mestu, ali ne na način kao što je uklanjanje rizika. Na kraju, možete koristiti ličnu zaštitnu opremu kao što su maske, rukavice i/ili bezbednosne naočare. Lična zaštitna oprema ne štiti baš dobro od rizika. Međutim, vi treba da koristite zaštitnu opremu i poštujete pravila i postupke bezbednosti, kada u vašom radnom mestu postoje rizici koji nisu uklonjeni.

Međutim, važno je da neki zaštitni uređaji mogu izazvati rizik. Na primer, respiratori moraju odgovarati pojedincu i pripadaju hemijskom sastavu za koju su ciljane da obezbede zaštitu. Respiratori otežavaju disanje, stoga neki pojedinci ne treba da ih koriste.

Rizik se može kontrolisati na više načina, a ponekad je najbolje da se kombinuju zaštitne mere.

Na primer, ukoliko kuhinja ima klizeći pod, onda radnici moraju da imaju cipele koje su otporne na klizanje, u cilju bolje zaštite.

Vežbe u ovoj lekciji zahtevaju od učenika da pronađu načine da se sprečavaju povrede na radnom mestu.

Učenici treba da znaju da li njihovo stanje može da utiče na njihovu sposobnost rada, postoje zakoni koji mogu da im pomognu. Imate pravo da zatražite od vašeg poslodavca da izvrši izmene u vašem radnom mestu, tako da omogućava rad u bezbednosne uslova rada. Ovo se zove "razumni smeštaj". Promene moraju biti razumne i da ne izazivaju mnogo problema ili troškove poslodavcima.

Pripremanje

Pročitajte

Materijal za nastavnike, na kraju ove lekcije.

Pripremite materijale

Jedna prezentacija slajdova 23-34. u PowerPoint-u na računaru (projektorom)

Pripremajte se za prezentaciju

Slajdovi 23–34 u PowerPoint-u.

Uzmite

Jedan flipchart i markere (ili koristite belu tablu i markere)

Predmeti za igru *Piramida bezbednosti od 25.000 dolara*:

- 3" x 3" nalepnice (u različitim bojama za svaku ekipu od četiri do pet igrača, u zavisnosti od veličine vašeg odeljenja).
- Jedan sat ili štoperica.
- Hemijske ili obične olovke.
- Cene (kao što su olovke ili karamele).
- Ukrasni (maskirani) lepak

Nacrtajte

Jednu tablu za igru Piramida bezbednosti od 25.000 dolara (koristeći marker i papir flipcharta ili veliki deo table). Takođe možete da razvijate ovu aktivnost bez igre. Pogledajte Korak 2.

Fotokopirajte

Materijal učenika br. 7 i 8 (jedan primerak za svakog učenika)

Plan nastavnog časa

Korak 1

Razmatrajte najbolje načine za smanjenje ili eliminaciju rizika na radu.

10 minuta

Generisanje ideja, diskusije u učionici

Korak 2

Naučite da kontrolišete rizike po zdravlju i bezbednosti na pravim radnim mestima.

20 minuta

Igra Piramida bezbednosti od 25.000 dolara, mali slučajevi za studije, diskusije u učionici

Korak 3

Razmatrajte i sumirajte ključne tačke lekcije. Odredite konačni izveštaj (rok do pretposlednjeg časa modula).

15 minuta

Kratko predavanje

Uputstva za realizaciju nastavne jedinice

Korak 1:

Diskutujte o najboljim načinima za smanjenje ili eliminisanje rizika na radu
10 minuta

Prezentacija lekcije korišćenjem slajda 29 u PowerPoint-u

Kreirajte jednu tabelu sa dve kolone na jednom delu flipchart-a. Naznačite “rizike” u levoj koloni i “moguća rešenja” u desnoj koloni.

Izaberite jedan rizik rada na radu sa spiska urađenog tokom Lekcije 2 (Korak 1). (Preporučujemo vam da izaberete “klizav pod”). Napišite to u koloni tabele rizika. Postavite ovo pitanje odeljenju:

“Kako se može eliminisati ili smanjiti ovaj rizik na radnom mestu?

Napišite odgovore u koloni mogućih rešenja, blizu rizika. Vaši učenici mogu predložiti sledeća rešenja za klizav pod:

- Postavljanje znakova “Pažnje”
- Brzo čišćenje vlažnih mesta
- Postavite pod koji je otporan na klizanje
- Koristite otirač (prostirku za noge)
- Koristite otporne cipele na klizanje
- Postavite zaštitnike masti u opremu radi sprečavanja prolivanja ulja na podu.

Diskutujte o najboljim načinima za smanjenje ili eliminisanje rizika na radu.

Zatražite od učenika da razmene međusobno ono što su naučili tokom aktivnosti *Istraživanje rizika* u poslednjoj lekciji (ukoliko ste uradili ovu aktivnost). Specifično, zatražite volontere da opišu načine kontrole i smanjenja rizika na radnom mestu koje su posetili.

Predstavite slajd 24 u PowerPoint-u

Recite odeljenju da postoje mnogi načini da se smanji rizik, ali neki načini su bolji od drugih.

Diskutujte u učionici o tri najobičnijim metodama kontrole rizika: (a) eliminacija rizika, (b) poboljšanje radnih politika i postupaka, i (c) upotreba odeće i opreme za zaštitu od rizika.

Koristite slajd 24 i sledeće sekcije za pomaganje prilikom objašnjavanja ovih metoda. Nakon rasprave o metodi, sprovodite to na spisku koji ste stvarali na flipchartu, kao što je opisano.

Eliminisanje rizika

Objasnite učenicima da je najbolje da se eliminiše rizik iz radnog mesta, ili da se drži podalje od radnika da ne bi niko bio povređen. Na ovaj način, radno mesto je bezbedniji i odgovornost za bezbednost ne pada na pojedinačne radnike.

Ovo su neki od načina za eliminisanje rizika:

- Koristite bezbednije hemikalije, i uklonite hemikalije koje izazivaju rizik.
- Koristite povrće koje je već isećeno (tako da zaposleni ne mora da koristi nož).
- Koristite mašine sa adekvatnim zaštitnim merama umesto da uradite posao rukama. (Napomena: iako mašina može da bude dobar način da se eliminiše rizik, ona može stvoriti nove rizike. Zakoni kažu adolescenti mlađi od 18 godina ne smeju da koriste neke mašine - kao što je aparat za mlevenje mesa, mašina za pakovanje papira kao i mehaničke liftovi. Za više informacija, pogledajte materijal učenika br. 13.)
- Postavite barijere oko vrelih površina.

Postavite odeljenju sledeće pitanje

"Koja od rešenja na flipchart-u eliminiše rizik od klizavog poda".

Učenici moraju odgovoriti da su pod koji je otporan na klizanje, prostirka (otirač) za podove i zaštitni masti artikli na listi koja zaista eliminisu rizik. U flipchart-u, stavite broj "1" pored rešenja.

Poboljšanje politika i postupaka rada

Objasnite učenicima da ukoliko rizik ne može biti u potpunosti eliminisan, adekvatne bezbednosne politike mogu samo da smanje njihovu izloženost riziku.

Evo nekih dobrih politika rada koje štite radnike:

- Obučavanje radnika za sigurniju realizaciju njihovog rada
- Redovni odmori za zaštitu radnika od prekomernog zamora.
- Dovoljan broj radnika za bezbedno obavljanje posla (kao što je podizanje tereta).

Postavite odeljenju sledeće pitanje:

“Koja od rešenja o klizavom podu u flipchart-u, koristi radne politike i postupke?”

Učenici treba odgovoriti da postavljanje znakova “Pažnje” i brzo čišćenje mokrih mesta spadaju u ovoj kategoriji. U flipchartu postavite broj “2” pored rešenja.

Korišćenje odeće i opreme za zaštitu od rizika

Objasnite učenicima da je upotreba lične zaštitne opreme manje efikasniji način kontrole rizika. Uprkos tome, oni moraju da koriste opremu za ličnu zaštitu kad god im to obezbedi poslodavac. Radnici mogu imati potrebu za opremu lične zaštitne iako postoje druge mere bezbednosti.

Ovo su neki primeri lične zaštitne opreme (LZO):

- Rukavice, cipele koje nisu klizave, kacige.
- Respiratori, zaštitne naočare, štitnici za uši.
- Laboratorijski kaputi i radni ogrtač.

Postavite odeljenju sledeće pitanje:

“Zašto lična zaštitna oprema nije tako efikasna kao i druge mere bezbednosti, kao što je eliminisanje rizika ili bezbednosna pravila?”

Odgovori mogu biti:

- Lična zaštitna oprema ne eliminiše rizik i ne obezbeđuje radno mesto na zadovoljavajućom nivou.
- Moguće je da radnici ne žele da ih nose, jer mogu biti neprijatne, može biti vruće, može ometati komunikaciju ili učinak rada.
- Ono moraju da se prilagođavaju pravilno i da se blagovremeno koriste tako da funkcionišu.
- One bi trebalo da se poklope sa posebnim rizikom, kao što je potrebna vrsta rukavica, zaštitne opreme za uši ili odeća koja štiti od hemikalija.

Postavite odeljenju sledeće pitanje:

“Koja od rešenja za klizav pod u flipchart-u obuhvata odeću i opremu za zaštitu od rizika?”

Učenici moraju odgovoriti da obuvanje cipele koje ne klize spada u ovoj kategoriji. Obuvanje cipela koje ne klize u nekom okruženju (kao što je restoran gde je teško kontrolisati prosipanje, može biti veoma efikasno). U flipchart-u, postavite broj “3” pored rešenja.

Kada završite obeležavanje tri kategorije u flipchart-u, vaša popunjena tabla može izgledati ovako:

Rizik	Moguća rešenja
Klizav pod	Postavljanje znakova “Pažnje” (2) Brzo čišćenje vlažnih mesta (2) Postavljanje podova otpornih na klizanje (1) Korišćenje prostirke za pod (1) Obuvanje cipela koje ne klize (3) Postavljanje zaštitnika od masnoće u opremu (1)

Korak 2:

Naučite da kontrolišete rizike po zdravlje i bezbednost na realnim radnim mestima (Igra Piramida bezbednosti od 25.000 dolara)

20 minuta

Napomena:

- Razmatrajte studije malih slučajeva (u materijalu za nastavnike, na kraju ove lekcije) i slajdovima 25-33. u PowerPoint-u, koje prate svaku priču, pre nego što završite ovu aktivnost. Odaberite priče koje su važnije za vaše učenike ili koristite svoje priče.
- Možete zatražiti od vaših učenika da diskutuju o ovom materijalu umesto igranja igre. Ukoliko se odlučite za diskusiju, onda Prikazujte odeljenju slajdove 25-33 i zatražite od učenika da daju svoje ideje o načinima za sprečavanje povreda opisane u prikazanim slajdovima.

Ukoliko odaberete igru, onda nacrtajte na flipchart-u tabli za igru kao u nastavku, zlepite je na zidu.

Igra Piramida bezbednosti od 25.000 dolara

Objasnite da će, u svakoj rundi igre, naglas pročitati jednu istinitu priču o mladiću koji se povredio na poslu.

Recite učenicima da će raditi u timovima. Timovi treba da zamisle sebe kao odbore za bezbednost, odgovornih za identifikaciju načina za kontrolu rizika koji je prouzrokovao opisanu povredu. Timovi će dobiti nalepnice za pisanje rešenja.

Kao što vidite piramida deli rešenja u tri kategorije:

- Eliminisanje rizika (često nazvane inženjerske kontrole).
- Poboljšanje politike rada (često nazvane administrativne kontrole).
- Nošenje lične zaštitne opreme (LZO).

Objasnite da je ovo brza igra kao i da se vreme računa. Nakon čitanja svake priče, timovi će imati 1 minut da pronađu rešenje. Nakon završetka runde, vi ćete zatražiti od učenika da napišu svoje beleške u tabli za igru.

Izaberite (ili zatražite od svake grupe da izabere) jednog člana grupe za uzimanje beleški. Svako rešenje koje tim bira koje mora biti napisano na posebnoj nalepnici.

Izaberite (ili zatražite od svake grupe da izabere) drugog člana grupe kao "lider" koji će voditi diskusije tima i postavlja predložena rešenja tima u odgovarajuće kategorije u tabeli igre nakon svake runde igre.

Obavestite odeljenje da ste vi taj koji će odlučiti o validnosti svakog rešenja. Da postane važeće, rešenje treba da:

- bude povezano sa slučajem
- bude realno
- bude specifična za rešenje (na primer, ne samo da se spomenu LZO, nego i vrsta LZO-a koja se preporučuje).

Imajte na umu da neka rešenja mogu biti smeštene u više kategorija. Isto rešenje napisano u obe nalepnice postavljenih u dve kategorije treba izračunati samo jednom. Recite odeljenju da ponekad jedna kategorija može da nema nijedno dobro rešenje. Objasnite ukoliko timovi odlučuju dobro rešenje u pogrešnu kategoriju, vi ćete premestili to rešenje u odgovarajuću kategoriju i dajte im polovinu bodova za važeće rešenje.

Objasnite da ćete posle svake runde izračunati bodove. Svako važeće rešenje u kategoriji Eliminisanje rizika se procenjuje na \$2,000. Svako važeće rešenje u kategoriji Politike rada se procenjuje na \$1,000 i LZO kategorija vredi \$500.

Izaberite timove od 3-5 učenika. Zatražite od učenika da imenuju svoje timove. Zabeležite nazive timova u beloj tabli ili na listu flipchart-a, gde ćete pratiti bodove.

Dajte svakom timu nalepnice sa različitim bojama za pisanje.

Prikazujte slajd 25 u Powerpoint-u

Organizujte jednu probnu rundu, koristeći slajd 25. Za ovu rundu timovi ne moraju da napišu rešenja, ali treba samo usmeno da odgovore. Dodajte bilo koje rešenje koje odeljenje nije spomenulo.

Probna runda: Priča o Jasmini

Pročitajte slučaj Jasmine (u Materijalu za nastavnike, na kraju ove lekcije)

Jasmina je 17-godišnja devojka koja pere sudove u bolničkoj kuhinji. Da bi očistila posudu za kuhanje, ona mora da ih moći u jaki hemijski rastvor. Ona koristi zaštitne rukavice za ruke i krila. Jednog dana, u trenutku kada Jasmin je uzela tri velike posude sa sudopera, one su mu ispale iz ruku i pale u sudoper. Rastvor za čišćenje se poprskao po njenom licu kao i u njenom desnom oku. Bila je slepa na to oko za 2 nedelje.

Postavite odeljenju sledeće pitanje:

"Koje rešenje mislite da može sprečiti da se ova povreda ne ponovi?"

Predloženi odgovori su:

- **Eliminisanje rizika:** Korišćenje drugog bezbednijeg proizvoda za čišćenje. Korišćenje posuda za jednu upotrebu. Korišćenje maštine za pranje sudova.
- **Poboljšanje politike rada:** Zatražiti od radnika da čiste posuđe jedno po jedno. Organizirajte obuku o načinu zaštite od hemikalija.
- **Nošenje lične zaštitne opreme:** Naočare.

Počnite igru koristeći studije slučaja u Materijalu za nastavnike, na kraju ove lekcije, kao i slajdove 26-33.

Razmotrite rešenja koje su timovi našli i izračunajte ukupne bodove za važeće odgovore na kraju svake runde.

Igrajte toliko runde sve dok neki tim ne postigne 25.000 dolara ili toliko runde koliko imate i vremena na raspolaganju.

Napomena: Ukoliko želite, možete dati učenicima više informacija o rizicima koji su identifikovani u tipičnim poslovima za adolescente i moguća rešenja. Kopirajte i raspodelite Materijal 7 za učenike.

Korak 3:

**Razmotrite i sumirajte glavne tačke lekcije. Odredite datum za konačni izveštaj
15 minuta**

Prikazujte slajd 34 u PowerPoint-u

Razmatrajte glavne tačke obuhvaćene ovom lekcijom.

Podsetite učenike da ste raspravljali o tome kako da se kontrolišu rizici i sprečavaju povrede. Naglašavajte da Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu obavezuje poslodavce da obezbede svim radnicima, uključujući i adolescente, bezbedan i zdrav rad.

Ponovite činjenicu da je poslodavac, ukoliko je moguće, obavezan da u potpunosti otkloni rizik. Ukoliko poslodavac ne može da eliminiše rizik, mladi radnici obično mogu biti zaštićeni i na mnoge druge načine. Ponovite posebne mere zaštite za mlade radnike, uključujući zabranjene aktivnosti koje se odnose na njih.

Završite lekciju 3 čitajući ovu poruku:

Kao mladi radnik, imate više mogućnosti od starijih radnika da se povredite ili čak izgubite život u radu. Mladi radnici se suočavaju sa više rizika u njihovim radnim mestima (na primer, u restoranima gde su uobičajeni klizavi podovi, upotreba noževa i posuda za kuvanje).

Nedostatak iskustva i nedostatak obučavanja o bezbednosti može povećati stepen rizika za mlade radnike. Zbog toga, važno je da poslodavci pronađu načine da eliminišu i stave pod kontrolom rizik na radnom mestu.

Vi ste takođe odgovorni da znate kako da sprečite povrede na radnom mestu i kako da zaštite sebe i druge radnike od povreda.

(Ukoliko preskočite lekciju 3B: "U narednoj lekciji, govorićemo o tome šta treba uraditi prilikom hitnih slučajeva.")

Domaći zadatak

Finalni projekat (rok do pretposlednjeg časa modula Bezbednost na radu):

Objasnite učenicima da je njihov finalni projekt pronalaženje informacija o rizicima za zdravlje i bezbednost na radnom mestu, o efikasnim načinima za suočavanje sa rizicima.

Učenici istražuju jedan problem zdravlja i bezbednosti i pripremaju izveštaj od tri do pet stranica (ili prave PowerPoint prezentaciju). Oni će takođe dostaviti popunjenu radnu svesku (Deo A Materijala za učenike br. 8). Projekat mora biti podnet jedan dan pre kraja ovog modula.

Zatražite od učenika da razmišljaju o tome gde bi mogli da pronađu informacije ukoliko žele da znaju o zdravstvenim i bezbednosnim problemima na radu.

Predložite primere problema za koje oni mogu da nauče, kao što je bol ručnog zglobova prilikom korišćenja računara ili rizik od hemikalija. Vaš spisak može da obuhvati sledeće:

Izvori na radnom mestu

- Poslodavac ili nadzornik
- Kolege
- Predstavnik radnika
- Podaci o bezbednosti proizvoda, informacije o hemikalijama
- Etikete i znaci upozorenja
- Priručnik za orientaciju zaposlenih ili drugih materijala za obuku
- Pisane politike i postupci o radu.

Izvori izvan radnog mesta

- Roditelji ili nastavnici.
- Istraživanje po Internetu
- Vladine institucije/agencije kao što je Inspektorat rada, Institut za medicinu rada, Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja, Glavni centar porodične medicine - Odsek za medicinu rada.
- Sindikati radnika
- Kompanije za osiguranje radnika
- Grupe poslodavaca ili privredna udruženja
- Profesionalne grupe zdravlja i bezbednosti
- Lekari, medicinske sestre i druge zdravstvene ustanove.

Objasnite učenicima da je njihov zadatak da pronađu informacije o specifičnom problemu na radnom mestu. Oni će se usredsrediti na izvore izvan radnog mesta.

Raspodelite među učenicima po jedan primerak materijala 8 za učenike

Objasnite da je materijal sačinjen od tri sekcija: (a) Pregled posla, (b) Izvori: Gde će uzeti informaciju, i (c) scenariji. Recite učenicima da moraju ispuniti Deo A i dostaviti ga zajedno sa njihovim konačnim zadatkom. Deo B će im dati ideje gde da se orijentisu za informacije o bezbednosti i zdravlju. Deo C daje učenicima više informacija o konkretnom problemu i o mestu kojeg oni istražuju i o kome će pisati.

Ostala uputstva za realizaciju projekata

Učenici treba da:

- kompletiraju Deo A materijala za učenike br. 8 (Radna sveska)
- upotrebe odgovore sedam pitanja u radnoj svesci kao osnova za pripremu njihovog pismenog izveštaja.
- koriste najmanje tri različite izvore informacija. Ovo bi trebalo da obuhvati najmanje jednu vladinu agenciju i najmanje jednu nevladinu organizaciju. Učenici u svojim izveštajima treba da razgovaraju o tome koji su se izvori informacija našli kao korisnija, i zašto. Neke predložene veb stranice i telefonski brojevi se pojavljuju u delu B materijala 8.
- dostave pismeni izveštaj od tri do pet stranica (ili PowerPoint prezentaciju) i završenu radnu svesku (Deo A Materijala za učenike br. 8) na preposlednjem času pred kraj modula.

Na preposlednjem času pred završetkom modula, ukoliko vreme dozvoli, razgovarajte o izveštajima/projektima učenika. Razgovarajte o svakoj važnoj tačci koju su učenici mogli preskočiti (pomoću predloženih odgovora u Materijalu nastavnika, na kraju ove lekcije).

Materijal 5 za nastavnika

Studijski mini - slučajevi za igru Piramida bezbednosti od 25.000 dolara

Runda 1: Priča o Viliju

Pročitajte priču naglas:

Vili je 16- godišnjak koji radi u restoranu brze hrane. Jednog dana, Vili se okliznuo na masnom podu. Da bi sprečio pad, on je pokušao da se zadrži za štap blizu roštilja. Vili nije uspeo da dohvati štap, ali je dotakao vreli roštilj. On je pretrpeo opekotine drugog stepena na dlanu.

Postavite pitanja timovima:

“Kakvo rešenje se može primeniti da se ova povreda ne desi ponovo?”

Dajte timovima po 1 minut da napišu svoja rešenja i stavite ih u tabli. Zatim ih uporedite sa ispod predloženim odgovorima.

- **Eliminisanje rizika.** Postavite roštilj tako da štap ne bude blizu. Pokrijte pod sa ne- klizajućim materijalom. Kada roštilj nije u upotrebi postavite jedan štit, tako da se spriči slučajno dodirivanje. Stavite poklopac na posudi za prženje krompira tako da se ulje ne prosipa vani.
- **Politike rada.** Zatražite od radnika da proliveno ulje odmah očisti. Napravite stazu, tako da se radnici ne kreću pored roštilja.
- **Lična zaštitna oprema.** *Zatražite od radnika da nose ne-klizeće cipele i rukavice.*

Runda 2: Priča o Andreju

Pročitajte priču naglas:

Andrej je 17-godišnjak koji radi u prehrambenoj radnji. Jednog dana dok je istovarivao sa kamiona jednu tešku kutiju na drvenoj paleti, osetio je jak bol u donjem delu leđa. Andrej je pokušao da nastavi sa radom. Njegova leđa su nastavila da mu smetaju, pa je na kraju morao da ide kod doktora. Andrej je morao da bude odsutan na poslu nedelju dana, kako bi se oporavio. On i dalje oseća bol u leđima.

Postavite pitanja timovima:

“Kakvo rešenje se može primeniti da se ova povreda ne desi ponovo?”

Zahtevajte od timova da postave svoja rešenja i uporedite ih sa ispod predloženim odgovorima.

- **Eliminisanje rizika.** Koristite mehanički uređaj za podizanje. Pakujte kutije sa manjom težinom. Ispraznite kamione u jednoj pokrivenoj zoni, tako da radnici nisu izloženi vremenskim nepogodama, vetra ili mokrim površinama.
- **Politike rada.** Odredite dvoje ljudi da završe posao. Obučavajte radnike kako da podignu odgovarajuće težine. Pazite da mladi ljudi ne podignu više od 15 kg, kako je određeno u AU 05/2013.
- **Lična zaštitna oprema.** *Obujte ne-klizeće cipele.*
(Napomena: jedna studija nacionalne institucije za bezbednost i zdravlje na radnom mestu (NIOSH) nije našla dokaze da kaiševi za leđa mogu da pomognu).

Pitajte odeljenje:

“Koji je pravi način da za podizanje velikih težina?”

Recite odeljenju pravila za sigurnosno podizanje težina:

- Nemojte sami podizati stvari koji teže više od 15 kg za dečake i 10 kg za devojčice.
- Držite teret u blizini vašeg tela.
- Težina tereta da bude na vašim nogama. Savijte kolena i čučnите dole, držite leđa pravo a nakon toga podignite teret nakon početka vašeg podizanja.
- Nemojte savijati vaš struk. Umesto toga pomerite vaše noge.

Runda 3: Priča o Moli

Pročitajte priču naglas:

Moli je 16. godina i radi u prodavnici. Njen šef je zatražio od nje da očisti uređaj za komadanje mesa, iako ona nije nikada videla kako se radi ovaj posao i nije bila obučena da radi ovaj posao. Moli je mislila da uređaj za komadanje mesa isključen. Čim je počela da očisti oštice, uređaj se aktivirao. Oštice su sekli jedan prst Molijeve leve ruke.

Pitajte timove:

“Kakvo rešenje se može primeniti da se ova povreda ne desi ponovo?”

Zatražite od timova da se postave svoja rešenja i uporedite ih sa ispod predloženim odgovorima.

- **Eliminisanje rizika.** Uređaj mora imati jedan zaštitnik za zaštitu prstiju od oštice. Uređaj mora imati automatsko isključenje.
- **Politike rada.** Jedno pravilo zahteva da uređaj bude isključen pre čišćenja. Niko ispod 18 godina ne bi trebalo da koristi ili očisti ovaj uređaj, vršenje ovog posla je suprotno sa zakonima koji uređuju bezbednost i zdravlje na radu.
- **Lična zaštitna oprema.** Nošenje rukavica koje zaštite od sečenja.

Runda 4: Priča o Krisu

Pročitajte priču naglas:

Kris radi u odeljenju gradskih javnih poslova. Jednog toplog popodneva, temperatura je napolju bila veoma visoka. Dok je Kris bio uklanjao blato lopatom u jednoj praznoj parseli, on je počeo da oseća vrtoglavicu i bude dezorientisan. On se onesvestio od vrućine.

Pitajte timove:

“Kakvo rešenje se može primeniti da se ova povreda ne desi ponovo?”

Zatražite od timova da postave svoja rešenja i uporedite ih sa ispod predloženim odgovorima.

- **Eliminisanje rizika.** *Ograničenje rada na otvorenom prostoru tokom veoma toplih dana.*
- **Politike rada.** Češći odmori na svežem mestu. Držanje na raspolaganju velike količine vode. Obučavajte radnike o simptomima stresa od vrućine i kako da se zaštite od prekomerne vrućine. Radite u timovima tako da nadgledaju jedne druge o simptomima za prekomerne vrućine (kao što je dezorientacija i ošamućenost).
- **Lična zaštitna oprema.** *Zatražite od radnika da nose kapu za hladovinu i jedan prsluk za hlađenje.*

Runda 5: Priča o Džejmsu

Pročitajte priču naglas:

Džejms je 16-godišnjak koji radi u jednoj veoma frekventnoj piceriji. Njegov zadatak je da vrši rastezanje testa u pleh. On priprema nekoliko plehova za jedan minut. Nedavno je Džejms primetio da ima bol u rukama, ramenima i u njegovim leđima, od ponavljanih pokreta i dugog stajanja na noge.

Pitajte timove:

“Kakvo rešenje se može primeniti da se ova povreda ne desi ponovo?”

Zatražite od timova da se postave svoja rešenja i uporedite ih sa ispod predloženim odgovorima.

- **Eliminisanje rizika.** Proverite da imate dovoljno radne površine, tako da Džejms može da rasteže testo do te visine tako da izaziva manje opterećenje na njegovim ramenima i leđima. Za naprezanje ruku, koristite jednu tanju oklagiju za testo pice - manuelni ili električni - umesto da ručno vrši rastezanje testa. Napomena: prema Zakonu 04/L-161 o Bezbednosti i zdravlju na radu, osobe mlađe od 18 godina ne mogu da operišu, instaliraju, uređuju, poprave, namaže ili čiste oklagiju (aparat) za testo pice. Ukoliko ste mlađi od 18, ne možete raditi sa ovim aparatima.
- **Politike rada.** Planiranje rada tako da niko ne bude primoran da vrši isti pokret više puta. Uzimanje redovnih pauza.
- **Lična zaštitna oprema.** Nema.

Runda 6: Priča o Mariji

Pročitajte priču naglas:

Posao Marije je da bere jagode u jednoj farmi od 16 ari. Jednog dana ona je poslata u polje nakon poprskanja polja. Niko joj nije rekao da je vлага u biljkama veoma toksičan pesticid. Ubrzo nakon što je počela da radi, ruke i noge Marije su počele da se tresu. Kada je ustala, bila je ošamućena i pala. Ona je bila poslata od drugih poljoprivrednih radnika u obližnjoj klinici. Tri nedelje kasnije ona i dalje je imala glavobolju, grčeve u stomaku i probleme sa disanjem.

Pitajte timove:

“Kakvo rešenje se može primeniti da se ova povreda ne desi ponovo?”

Zatražite od timova da se postave svoja rešenja i uporedite ih sa ispod predloženim odgovorima.

- **Eliminisanje rizika.** Koristite poljoprivredne metode bez pesticida ili koristite manje toksične pesticide.
- **Politike rada.** Sačekajte nekoliko sati ili nekoliko dana nakon prskanja polja, pre nego što se dozvoljava radnicima da uđu u polje. Rok potrebnog čekanja treba da bude označeno na etiketi pesticida. Kada se pesticidi koriste, zakon zahteva od poslodavaca da informiše radnike o tome. Poslodavci moraju postavljati znakove upozorenja ili obaveste radnike. Zaposleni treba da budu obučeni i informisani o oblicima zaštite od hemikalija pod kojima mogu biti izloženi.
- **Lična zaštitna oprema.** Stavite rukavice i radnu odeću koja štiti od korišćenih pesticida. Ukoliko je potrebno, koristite jedan prilagođen respirator koji pruža zaštitu od korišćenih pesticida.

Runda 7: Priča o Džadi

Pročitajte priču naglas:

Džade radi kao pomoćnica medicinske sestre u lokalnoj bolnici. Ona čisti opremu i krevete za nepokretne a ponekad posteljine zahtevaju da se pacijent podiže. U zadnje vreme Džade oseća bolove u leđima kada se savija ili prilikom podizanja stvari. Ona zna da treba pomoći prilikom podizanja pacijenta, ali svi u jedinici su veoma zauzeti i ona nerado zatraži pomoći. Kod kuće, kada Džade ide na spavanje, oseća jake bolove u leđima, vratu i ramenima. Ovi bolovi izgleda da svakim danom postaju sve gori.

Pitajte timove:

“Kakvo rešenje se može primeniti da se ova povreda ne desi ponovo?”

Zatražite od timova da se postave svoja rešenja i uporedite ih sa ispod predloženim odgovorima.

- **Eliminisanje rizika.** Nemojte sami da podignite teret. Podignite pacijente samo kada su dostupni i drugi da vam pomognu ili koristite mehanički uređaj za podizanje. Napomena: Rad opremom za podizanje pacijenata može predstaviti rizik za lica mlađim od 18 godina. Oni mogu da podignu pacijente, samo kao deo tima gde operater podizanja ima preko 18 godina.
- **Politike rada.** Uverite se radnici koji su već povređeni da se od njih ne zatraži da podignu teret. Primenite politike da radnici mogu da podižu pacijente samo u timove i kada koriste opremu za podizanje. Obučavajte radnike o bezbednim načinima podizanja pacijenata.
- **Lična zaštitna oprema.** Nema.

Runda 8: Priča o Aniti

Pročitajte priču naglas:

Anita je 16- godišnja devojka i radi u šanku na jednom malom kafiću. Jednog jutra, kafić je imao manje osoblja, jer je jedan od zaposlenih bio bolestan. Tokom jutra kada ima najviše mušterije, Anita je radila na kasi i primala porudžbine. Ona takođe je požurila da postavlji čajnik za kafu.

Ona nije znala da je drugi barmen je već stavio čajnik i izvukla je čajnik dok je u njemu bilo vrele vode. Vrela voda i kafa se prosula po celoj ruci, izazivajući opekotine drugog stepena. Otišla je u hitnu pomoć na lečenje. Zbog toga Anita nije mogla da radi 3 meseca, a i dalje oseća bol u svojoj ruci i ima znakove zagorevanja.

Pitajte timove:

“Kakvo rešenje se može primeniti da se ova povreda ne desi ponovo?”

Zatražite od timova da se postave svoja rešenja i uporedite ih sa ispod predloženim odgovorima.

- **Eliminisanje rizika.** Uređaj može biti dizajniran tako da čajnik ne može se izvući napolju kada je u upotrebi.
- **Politike rada.** Kafić mora da ima plan da dovede još jednog radnika ukoliko neko javi da je bolestan tako da kafić ima dovoljno osoblja. Samo jedan radnik treba da radi sa kafe aparatima, tako da ta osoba može pratiti pravljenje kafe. Šef može da stavi znak koji može da se kači na kafe aparat koji pokazuje da li je uređaj u upotrebi ili ne.
- **Lična zaštitna oprema.** Nema.

Materijal 6 za nastavnika

Završni projekat učenika: dobri primeri

Scenario 1: Teške kutije sa namirnicama

Jakob radi u jednom skladištu. On ima 17 godina. Jednog dana, prilikom istovarivanja nekoliko kutija od 15 kg iz jedne drvene palete, iznenadno je osetio oštar bol u donjem delu leđa. Jakob je morao da bude odsutan na poslu celu nedelju da bi se oporavio, a još uvek ponekad ima bolove u leđima. On je zabrinut zbog mogućnosti ponovne povrede leđa i pokušava da bude veoma oprezan, ali on želi da nauči više o bezbednom podizanju i drugim načinima za sprečavanje povrede leđa.

Koji je problem (rizik) po zdravlju i bezbednosti u ovom scenariju?

- Teške kutije.

Napomena: Maksimalna dozvoljena težina za dizanje i neprestano nošenje (utovar i istovar) je 10 kg za dečake i 5 kg za devojke.

Kakve informacije ste u stanju da pronađete na radnom mestu? Gde ćete to naći?

- Obučavajte se od pretpostavljenog ili kolege za pravilno podizanje stvari.
- Uzimajte pismena uputstva za pravilno podizanje stvari od poslodavca ili pretpostavljenog.
- Pitajte za informacije o raspoloživim mehaničkim uređajima za podizanje.

Koji su kratkoročni efekti po zdravlju?

- Istezanje, naprezanje ili iskidanje mišića.

Koji su dugoročni efekti po zdravlju?

- Bol
- Ograničeno kretanje
- Nedostatak koncentracije zbog bolova
- Oštećenje nerava
- Umor
- Verovatnoća za ponovno povređivanje

Koja su neka od mogućih rešenja za zaposlenog i poslodavca?

- Koristite hidrauličnu paletu ili sa spiralama koja podiže kutije do visine struka. Napomena: Ovaj tip maštice NIJE električni, tako da se može koristiti za radnike koji su stariji od 15 godina. Rad sa električnom hidrauličnom opremom je zabranjen za lica ispod 18 godina.
- Koristite kran, viljuškar ili slični uređaj tako da se tovar ne upravlja ručno. Vozač krama, viljuškara MORA imati najmanje 18 godina i mora da bude propisno obučen!
- Smanjite težinu kutija (za osobe 15-18 godina starosti, maksimalna dozvoljena težina za podizanje i neprekidno prenošenje je ograničena na 10 kg za dečake i 5 kg za devojke, maksimalna težina dozvoljena za podizanje i neprekidno prenošenje je 15 kg za dečake i 10 kg za devojke)
- Obučavajte se za bezbedno podizanje težine.
- Pitajte za pomoć i pri podešavanju težine.

Scenario 2: Neprikladan sto za rad sa računarom

Asif ima 16 godina, trenutno radi kao administrativni pomoćnik u jednoj velikoj kancelariji. On je najmlađi službenik u kancelariji, a izgleda da je oprema zastarela. Tastatura i miš se nalaze na njegovom radnom stolu, kao i monitor računara. Poluga za podešavanje visine njegove stolice, ne funkcioniše. Asif najveći deo dana provodi na svom računaru. On zna da neko u kancelariji nosi protezu za zglobove ruku i da ona ne može da uradi puno poslova kod kuće, jer ima slabe šake. Asif ne želi slične probleme, i on želi da zna šta može da se uradi u vezi toga.

Koji je problem (rizik) za zdravlje i bezbednost u ovom scenariju?

- Opterećenje zbog ponavljanja radnji na tastaturi.

Kakve informacije ste u stanju da pronađete sa radnog mesta? Gde ćete naći to?

- Obuka i pomoć pri organizovanju radnog mesta, od prepostavljenog ili kolege
- Informacije od povređene koleginice, o tome šta je naučila za sprečavanje povrede.
- Uputstvo od poslodavca ili prepostavljenog da se ergonomski uređuje radni sto u kancelariji.

Koji su kratkoročni efekti po zdravlju?

- Bolovi na zglobu ruke
- Osećaj ukočenosti ili peckanja
- Crvenilo i otok.

Koji su dugoročni efekti po zdravlju?

- Sindrom tunela na zglobu ruke
- Tendonitis
- Poteškoće u kretanju zglobova
- Upala zglobova
- Dugoročni bolovi, osećaj ukočenosti, peckanja ili opeketine.

Koja su neka od mogućih rešenja za zaposlenog i poslodavca?

- Česti odmori (“mikro” odmori svakih 10 minuta, 5-10 minuta odmor na svaki sat).
- Osigurajte se da držanje i položaj tela na računarskom stolu bude pravilno.
- Uzmite u obzir računarski sto, opremu i nameštaj. One moraju da podržavaju pravilno držanje tela. Pogledajte dizajn i visinu sedišta, visinu ekrana računara, visinu tastature, osvetljenje, odražavanje i nered na radnom mestu.
- Osigurajte se da uslovi rada budu razumni.
- Uradite vežbe za ublažavanje stresa i fizičke napetosti.

Scenario 3: Buka na poslu

Hoze ima 18 godina, a ima već godinu dana što radi za jednu građevinsko preduzeće. Većinu vremena radi sa motornom testerom. Uši mu obično zvone za neko vreme u večernjim satima, ali ta zvonjava nestaje do jutra. On je manje zabrinut o tome da li buka oštećuje njegov sluh, ali sa druge strane ima utisak da taj osećaj nije drugačije od zvonjave uši nakon koncerta. On želi da pronađe informacije o šteti koja može uzrokuje buka i radnje koje se mogu preuzeti.

Koji je problem (rizik) za zdravlje i bezbednost u ovom scenariju?

- Rad sa električnom testerom
- Izlaganje buke.

Kakve informacije možete dobiti na radnom mestu? Gde ćete drugde naći to?

- Pitajte svog poslodavca o merenjima nivoa buke
- Završite obuku o zaštiti sluha
- Završite obuku o uticaju buke na zdravlje radnika, od poslodavca ili prepostavljenog. Na primer, zvuk električnih testera može dostići do 110 decibela. Buka veća od 90 decibela može ošteti vaš sluh i trebalo bi da imate zaštitu za ovaj visok nivo buke.

Koji su kratkoročni efekti po zdravlju?

- Povremena zvonjava u uhu
- Povremeni gubitak sluha (začepljeni uši)
- Visok krvni pritisak i drugi problemi povezani srcem

Koji su dugoročni efekti po zdravlju?

- Zvonjava u uhu koja ne prestaje.
- Gubitak sluha za određene nivoe ili specifične vrste zvuka.
- Opadanje kvaliteta vašeg života. Ovo česti vodi do neke gluvoće koja ne može nadoknaditi ni slušni aparati.

Koja su neka od mogućih rešenja za zaposlenog i poslodavca?

Napomena: za osobe ispod 18 godina, rad električnom testerom je zabranjeno. Jedino rešenje u ovim slučajevima je da se ne radi sa testerom.

Sada kada je Hoze napunio 18 godina, neka od rešenja mogu biti:

- Nađite opremu koja ne pravi veliku buku
- Koristite prigučivač na električnu motornu testeru za smanjenje buke
- Postavi štitnike za uši
- Klonite se bučne sredine što je više moguće. Ograničite vreme provedeno u blizini velike buke
- Završite obuku za upravljanje bučne opreme i radove, i naučite da koristite zaštitnu odeću
- Izmerite nivo buke i naučite koja oprema i radovi prave buku
- Vršite godišnje medicinske kontrole (kontrolu sluha) da bi se videlo stanje sluha. Preduzeti mere ukoliko se primećuje da se stanje pogoršava.

Scenario 4: Bezbednost u minimarketu

Šanisa, 17 godina, radi u prodavnici. Ona i drugi radnici se menjaju u noćnoj smeni. Šanisa se ne oseća bezbedno kada radi u noćnoj smeni, ali ona zna da ukoliko ne prihvati noćnu smenu vlasnik bi je jednostavno zamenio nekim drugim. Ona nosi veliku palicu u torbi i vlasnik joj savetovao da daje novac ukoliko se lopovi pojave. Ona želi da zna više o tome šta može da se uradi da bi se osećala bezbedno.

Koji je problem (rizik) za zdravlje i bezbednost u ovom scenariju?

- Noćni rad
- Pretnja nasiljem.

Kakve informacije možete dobiti na radnom mestu? Gde ćete drugde naći to?

- Završite obuku od strane vašeg prepostavljenog ili poslodavca o tome šta treba da se uradi ukoliko vas napadnu ili se vrši pretnja nasiljem.
- Pitajte svog poslodavca o merama bezbednosti u mestu gde radite.
- Pitajte svog poslodavca ukoliko je na mestu gde radite ikada bilo bezbednosnih problema.

Koji su kratkoročni efekti po zdravlju?

- Moguća povreda.
- Stres.

Koji su dugoročni efekti po zdravlju?

- Povreda koje nikada neće u potpunosti oporaviti.
- Smrt.
- Stres izazvan nasiljem.

Koja su neka od mogućih rešenja za zaposlenog i poslodavca?**Napomena:**

Noćni rad (posle 22.00 časova) je zabranjen za lica starosti 15-18 godina

Moguća rešenja za ostale zaposlene, ili za Šanis ukoliko vreme rada ne prelazi 22.00 časova:

- Ostaviti gotovinu na bezbednom mestu. Na primer, držite zaključene sefove i učinite da izgleda da u kasi ima malo para;
- Vaše radno mesto da bude odvojeno od ljudi. Zaposleni mogu da rade iza staklenog prozora koji može da bude otporan na metke ili iza visokih šaltera;
- Osigurajte se dovoljno svetla, ogledala, niske znakove i prozori koji nisu ničim blokirani;
- Da postoje pravila da se ne radi sam;
- Ograničite broj otvorenih ulaska za klijente/ kupce (ali imajte dovoljan pristup izlazu u slučaju hitnog slučaja);
- Koristite sigurnosnu opremu, kao što su kamere, alarmi, dugme za paniku;
- Završite obuku o tome kako postupiti prilikom hitnog slučaja. Naučite kako da reagujete u jednoj nasilnoj situaciji;
- Razgovarajte sa policajcima o tome kako da pokrenete program za sprečavanje nasilja.

Lekcija 3B

Poboljšanje bezbednosti na radu

Više informacija o glavnim načinima za kontrolu rizika u realnim radnim situacijama

MLADI **na** **POSLU**

Diskusija o bezbednosti

Svrha nastavnog časa

Jačanje informacija o glavnim načinima za kontrolu rizika za zdravlje i bezbednost u realnim radnim situacijama

Očekivani rezultati

Do kraja časa, učenici će biti u stanju da:

- Opisuju ulogu zdravstvenih i bezbednosnih stručnjaka koji rade u smanjenju/ eliminaciju opasnosti na radu.
- Opisuju moguće probleme za zdravlje i bezbednost, izvore informacija, zdravstvene efekte i rešenja koja se odnose na rizicima na radnom mestu.

Nadovezivanje sa opštim rezultatima modula Bezbednost na radu: 3, 4, 7

Nadovezivanje sa glavnim kompetencijama iz Osnovnog Kurikuluma- RPU 4¹³:
I.1, # I.2, # I.8, #II.2, # II.5, # II.7, # II.8, # III.2, # III.4, # III.5, # III.7, # IV.1, # IV.2, # IV.4, # IV.6, # IV.8, # V.3, #V.7, # VI.1, # VI.2, # VI.8

Nadovezivanje sa ROU Jezici i komunikacija: # I.3.4, # III.1

Nadovezivanje sa ROU Prirodne nauke: # 3.6

Nadovezivanje sa ROU Društvo i životna sredina: #1.1, #1.2

Nadovezivanje sa ROU Zdravlje i blagostanje: #1.3, #7.1, # 7.2

Nadovezivanje sa ROU Život i rad: # 1.4.(2), # 3.4.(1), # 4.4.(1), # 6.4.(1), # 9.4.(1)

Napomena:

- nadovezivanje sa ključnim kompetencijama Osnovnog Kurikuluma i ROU o niskom srednjem nivou - 4 kurikuralni nivo;
- za primenjivanje modula u profesionalnim školama i u gimnazijama, odnosno na visokom srednjem nivou - 5 kurikuralnom nivou, molimo Vas da nadovezivanje identifikuje iz Osnovnog Kurikuluma o relevantnim nivoima.

¹³ Osnovni kurikulum za nisko srednje obrazovanje

Ključna pitanja koja se trebaju razmotriti

Koristite ovu lekciju da se podstaknu učenici da poboljšaju znanje o informacijama koje su naučili do sada:

- Identifikacija i kontrola rizika
- Uloga zdravstvenih i bezbednosnih stručnjaka
- Identifikacija / pronađenje izvora informacija o zdravlju i bezbednosti na radu
- Adresiranje svetskih realnih problema za bezbednost i zdravlje na radnom mestu.

Prilikom predavanja ove lekcije, naglasite činjenicu da “brzo regulisanje” nije uvek najbolje rešenje. Sa druge strane, “najbolje” rešenje ne mora uvek da bude tehnički i finansijski izvodljivo.

Pripremanje

Pripremite materijale

Prezentacija slajdova 24-34 u PowerPoint-u, na računaru (projektorom)

Prikazivanje

Slajdove 24-34 u PowerPoint-u.

Uzmite

Velike listove papira ili tablu,

Markere u boji

Fotokopirajte

Materijal za učenike br. 9, Bezbednost i zdravlje na radu. Jedan primerak za svakog učenika.

Plan nastavnog časa

Korak 1

Razmatrajte najbolje načine za smanjenje ili uklanjanje opasnosti na radu.

5 minuta

Kratko predavanje, diskusija u učionici

Korak 2

Objasnite šta rade stručnjaci za bezbednost i zdravlje (ZO).

10 minuta

Kratko predavanje

Korak 3

Generisanje ideja za završni projekat učenika (određenih na kraju lekcije 3)

25 minuta

Generisanje ideja, diskusija u učionici

Korak 4

Razmatrajte i pravite jedan rezime ključnih tačaka lekcije.

5 minuta

Kratko predavanje

Uputstva za realizaciju nastavne jedinice

Korak 1:

Razmatrajte najbolje načine za smanjenje ili uklanjanje opasnosti na radu

5 minuta

Podsetite odeljenje da postoje nekoliko načina da se kontroliše rizik, ali su neki bolji od drugih.

Razmotrite u odeljenju tri glavna načina za kontrolu rizika: eliminacija rizika, poboljšanje radnih politika i postupaka, kao i upotreba odeće i opreme za zaštitu od rizika.

Pitajte odeljenje o najboljim merama kontrole za eliminisanje rizika od radnog mesta ili da se izoluje (dalje od radnika). Na ovaj način, radno mesto je mnogo bezbednije i radnici lično ne bi trebalo da preuzmu punu odgovornost za bezbednost.

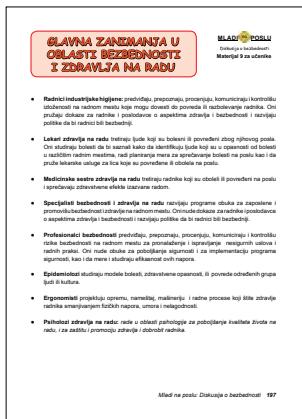
Objasnite učenicima da ukoliko rizik ne može biti u potpunosti eliminisan, bolje politike bezbednosti mogu smanjiti učestalost kontakta sa opasnošću.

Kažite učenicima da lična zaštitna oprema (često nazvana "LZO") su manje efikasan način za kontrolu rizika. Međutim, vi trebalo bi da ih koristite kad god se ponudi od poslodavca.

Korak 2:

Objasnite šta rade stručnjaci za bezbednost i zdravlje na radu

10 minuta

Raspodelite Materijal 9 za učenike

Objasnite učenicima da stručnjaci za bezbednost i zdravlje na radu pomažu na sprečavanju povreda zaposlenima, životnoj sredini i široj javnosti. Na primer, oni mogu da organizuju bezbednosne prostorije za rad, da studiraju ili da tretiraju bolesti povezanih sa radom, vrše inspekciju mašina ili testiraju kvalitet vazduha.

Recite svojim učenicima iz odeljenja da stručnjaci za bezbednost ili zdravlje na radnom mestu tretiraju ljudi koji su bolesni ili povređeni tokom njihovog rada. Oni studiraju bolesti da shvate kako da se identifikuju ljudi koji se izlažu bolesti u raznim radnim mestima, za planiranje mera za sprečavanje bolesti na radnom mestu i kako pružaju medicinske usluge za osobe koje su povređene ili bolesne na radnom mestu.

Pružite vašem odeljenju primere i opise zanimanja u oblasti bezbednosti i zdravlja na radnom mestu

- **Zaposleni u industrijskoj higijeni:** predviđaju, prepoznaju, procenjuju, komuniciraju i vrše kontrolu na izloženost radnog mesta koja može da dovede do povrede ili bolesti radnika. Oni pružaju dokaze za radnike i poslodavce o aspektima bezbednosti i zdravlja i razvijaju politike tako da radnici budu sigurni.
- **Lekari na radnom mestu** tretiraju ljudi koji su bolesni ili povređeni tokom njihovog rada. Oni studiraju bolesti da shvate kako da se identifikuju ljudi koji se izlažu bolesti u raznim radnim mestima, za planiranje mera za sprečavanje bolesti na radnom mestu i kako pružaju medicinske usluge za osobe koje su povređene ili bolesne na radnom mestu.
- **Bolničarke na radnom mestu** tretiraju radnike koji su bolesni ili povređeni na radnom mestu i sprečavaju zdravstvene efekte izazvane na radnom mestu.
- **Specijalisti za bezbednost i zdravlje na radnom mestu** razvijaju programe obuke za zaposlene i promovišu bezbednost i zdravlje na radnom mestu. Oni pružaju dokaze za radnike i poslodavce o aspektima bezbednosti i zdravlja i razvijaju politike da radnici budu bezbedniji.
- **Stručnjaci bezbednosti** predviđaju, prepoznaju, procenjuju, komuniciraju i kontrolisu bezbednosne rizike na radnom mestu kako bi pronašli i ispravili nesigurne uslove i radne prakse. Oni pružaju obuku radi poboljšanja sigurnosti i za sprovođenje bezbednosnih programa, kao i da mere i studiraju efikasnost ovih npora.

- **Epidemioazi** proučavaju modele bolesti, zdravstvene rizike ili povreda određenih grupa ljudi ili kultura.
- **Ergonomisti** projektuju sredstva, nameštaj, mašineriju i radne procese koji štite zdravlje radnika tako što smanjuju fizički napor, operativni zamor i neudobnost.
- **Psiholozi na radnom mestu:** rade u oblasti psihologije za poboljšanje kvaliteta života na radnom mestu, kao i za zaštitu i promovisanje bezbednosti, zdravlja i blagostanja radnika.

Korak 3:

Generisanje ideja za završni projekat učenika (određenih na kraju Lekcije 3)

25 minuta

Recite učenicima da će diskutovati ideje o njihovim poslednjim projektima.

Podelite odeljenje u malim grupama od tri ili četiri učenika.

Zatražite od njih da diskutuju i zabeleže:

- neke primere problema na radu kao što su bol na zglobovima ruke prilikom korišćenja računara, bol u leđima prilikom savijanja ili podizanja teških stvari, velika buka, opekomine, klizanja, putovanja i padanja (uobičajene u restoranima), rizici od pojedinih hemikalija ili nasilja na radnom mestu. Neka se opredeli samo za jedan slučaj.
- neke ideje gde će oni pronaći informacije o bezbednosti i zdravlju na radnom mestu u vezi izabranog slučaja.

Okupite ponovo odeljenje nakon 10 minuta.

Dajte svakoj grupi 2 do 3 minuta da razmenjuju ideje.

Koristite ostatak vremena za ovaj korak odgovarajući na pitanje u vezi projekta.

Takođe možete analizirati scenarije u materijalu za učenike br. 8, Sekcija C (određeni za zadnji čas). S druge strane, kao odeljenje, možete se zaustaviti u jednoj od priča u ovom materijalu. Scenario koji koristite u učionici nemojte izabrati/predložite za završni izveštaj.

Korak 4:

Razmatrajte i pravite jedan rezime ključnih tačaka lekcije

5 minuta

Prikazujte slajd 34 u PowerPoint-u

Razmatrajte glava pitanja obuhvaćena ovom lekcijom.

Završite lekciju 3B čitajući ovu poruku:

“Mladi radnici, kao vi, imaju duplo veće šanse da budu povređeni na radnom mestu nego stariji radnici. Po zakonu, poslodavci moraju obezbediti da njihova radna mesta budu bezbedna. Ali i vi ste takođe odgovorni da pratite politike i prakse svog poslodavca za bezbedan rad”.

“Na sledećoj lekciji, govorićemo o tome šta će se desiti u hitnim slučajevima”.

Lekcija 4

Hitni slučajevi na radu

Informisanje učenika o vrstama hitnih slučajeva koji se mogu desiti na radu i podržavanje razvijanja strategija da se odgovara hitnim slučajevima na radu.

MLADI na **POSLU**

Diskusija o bezbednosti

Cilj nastavnog časa

Informisanje učenika o vrstama hitnih slučajeva koji se mogu desiti na radu i podržavanje razvijanja strategija za odgovor hitnim slučajevima na radu.

Očekivani rezultati

Do kraja nastavnog časa učenici će biti u stanju da:

- Identifikuju visok spektar mogućih hitnih slučajeva na radnom mestu
- Prelistaju načine suočavanja sa različitim hitnim slučajevima
- Upoznaju korake planiranja koji mogu pomoći mladim radnicima da na adekvatan način reaguju na nepredviđene situacije
- Analiziraju realna scenarija hitnih situacija i njihove ideje za bolju pripremu u učionici
- Stvaraju strategije da odgovaraju raznim hitnim situacijama na radu.

Nadovezivanje sa opštim rezultatima modula Bezbednost na radu: 2, 3, 5

Nadovezivanje sa glavnim nadležnostima Osnovnog Kurikuluma- RPU 4¹⁴: # I.1; # II.2; # II.4; III.2; # IV.3; # IV.4;

Nadovezivanje sa ROU Jezici i komunikacija: # I.2; # I.3; # I.4; # I.5; # II.1; # III.1; # IV.1

Nadovezivanje sa ROU Matematika: # VIII.1

Nadovezivanje sa ROU Prirodne nauke: # 3.2

Nadovezivanje sa ROU Društvo i Okruženje: # 1.1, # 2.1; # V.1; # VI.1

Nadovezivanje sa ROU Zdravlje i blagostanje: # I.1; # I.3; # II.1; # II.2; # V.2; # VI.1

Nadovezivanje sa ROU Život i rad: # I.2; # III.1; # III.2; # IV.1; # VI.1

Napomena:

- nadovezivanje sa ključnim kompetencijama Osnovnog Kurikuluma i ROU o niskom srednjem nivou - 4 kurikuralni nivo;
- za primenjivanje modula u profesionalnim školama i u gimnazijama, odnosno na visokom srednjem nivou - 5 kurikuralnom nivou, molimo Vas da nadovezivanje identifikuje iz Osnovnog Kurikuluma o relevantnim nivoima

¹⁴ Osnovni Kurikulum za srednje niže obrazovanje

Glavna pitanja koje treba uzeti u obzir

Niko ne očekuje da ustaje ujutro, ide na posao, i da se suočava sa jednom krizom.

Tokom odvijanja ovog časa, vi možete pomoći vašim učenicima da shvate da hitni slučajevi na radu mogu da se dogode u svakom trenutku, u svakom mestu, i mogu da pagode svakoga- uključujući i njih.

Najvažnije je “da se uzme” od ove lekcije pripremanje mladih da zaštite sebe ukoliko se desi takav hitan slučaj na radu.

Učenici treba da učestvuju na svim praksama obuka/vežbi na radu. Na ovaj način, oni će povećati spremnost ga na odgovarajući način odgovaraju hitnim situacijama.

Pripremanje

Čitajte

Materijal 7 i 8 za nastavnike na kraju ove lekcije.

Pripremite materijale

Jedna prezentacija u PowerPoint-u za slajdove 35-41 na računaru (sa projektorom)

Uzmite

Jednu tablu i marker, ili koristite jednu belu tablu i marker

Fotokopirajte

Materijale 11 i 12 (Hitni slučajevi na vestima, Hitni Akcioni Planovi) za svakog učenika.

Plan nastavnog časa

Korak 1

Definišite pojam “hitni slučaj” Diskutujte primere hitnih slučajeva koji se mogu desiti na jednom radnom mestu.

10 minuta

Generisanje ideja, diskusije u učionici

Korak 2

Procenite realne događaje u vezi sa hitnim slučajevima koji su se dogodili na radu i načine reakcije radnika.

30 minuta

Rad u malim grupama, diskusije u učionici

Korak 3

Razmotrite i napravite jedan rezime glavnih tačaka lekcije.

5 minuta

Kratko predavanje

Uputstva za realizaciju nastavne jedinice

Korak 1:

Definišite pojam "hitni slučaj". Diskutujte primere hitnih slučajeva koji se mogu desiti na jednom radnom mestu

10 minuta

Prikazujte slajd 36 i 37 u PowerPoint-u

Objasnite odeljenju da će sada govoriti o hitnim slučajevima na radu.

Dajte definiciju hitnog slučaja:

Hitan slučaj je svaki neplanirani događaj koji sadrži jednu pretnju. Hitni slučaj može da ugrozi zaposlene, klijente i/ili javnost. On može da zatvori posao u jednom poslovanju. Ono može napraviti štete, ili može oštetiti okruženje.

Objasnite da hitni slučajevi mogu biti prirodni ili prouzrokovani od čoveka.

Pitajte odeljenje:

"Koji su neki od hitnih slučajeva koji se mogu dogoditi na jednom radnom mestu, ili koji mogu uticati na jedno radno mesto?"

Zatražite od učenika da daju primere hitnih slučajeva dok ih vi napišete na tabli. Vaš spisak može obuhvatiti sledeće hitne slučajeve:

Bolest ili teške povrede	Požare	Poplave
Uragane	Tornado	Zemljotrese
Prekide električne energije	Hemijska prosipanja	Eksplozije
Protok toksičnih supstanci	Terorizam	Nasilje
Oluje	Ledene oluje	Snežne lavine

Objasnite da je najbolji način tretirati jedan hitan slučaj da znate od ranije šta treba da uradite ukoliko se to desi. Da bi bili spremniji, treba da uvežbavate korake koje trebate preduzeti. Malo ljudi mogu da misle na jasan način tokom jedne krize, stoga vi treba da zamislite i praktikujte ono što treba da se radi pre nego što se desi jedna hitna situacija.

Objasnite učenicima da kada oni započinju jedan novi posao, njihov poslodavac treba da ih informiše o vrstama hitnih slučajeva koji se mogu desiti na tom radnom mestu i šta treba da oni rade da bi bili sigurni. Upravljanje bezbednosti i zdravlja na radnom mestu zahteva od poslodavaca da imaju jedan Akcioni Plan o hitnim slučajevima. Vidi Materijal 7 za nastavnike na kraju ove lekcije.

Korak 2:

Procenite realne slučajeve hitnih slučajeva koji su se dogodili na poslu i reakcije radnika

30 minuta

Pitajte odeljenje:

“Šta biste hteli znati u vezi sa hitnim slučajevima?”

Odgovori učenika mogu obuhvatati sledeća pitanja:

- Šta može da se desi i kako mogu da zaštitim sebe?
- Da li će me alarm obavestiti? Kako izgleda ili zvuči alarm?
- Ko je odgovoran tokom hitnog slučaja?
- Ukoliko se neko povredi, šta treba da uradim?
- Ko je u stanju da pruža prvu pomoć?
- Koje su moje odgovornosti?
- Kako ću saznati kada je hitan slučaj završen?

Objasnite učenicima da će raditi u manjim grupama, pročitati vesti o vanrednim situacijama koja su se desila na radu, i da nauče kako su reagovali radnici.

Objasnite da će, u malim grupama, oni čitati o događajima i odlučiti o tome šta je bilo dobro i šta nije išlo dobro. Oni će potom navesti tačke delovanja za ovo radno mesto za bolju zaštitu i pripremanje radnika za hitne slučajeve ubuduće. Grupe će predstaviti svoje ideje ispred preostalog dela odeljenja.

Raspodelite primerke materijala 11 i 12 svakom učeniku. Materijal 11 je grupa vesti. Materijal 12, Akcioni Plan vanrednih situacija, opisuje glavne elemente pripravnosti za vanredne situacije.

Određuj po jednu drugačiju vest sa Materijala 11 za svaku malu grupu. Svaka grupa treba da odabere jednu osobu za vođenje diskusije čitajući glasno priču i pitanja scenarija. Drugi učenik treba da napiše odgovore grupe za pitanja. Treći učenik će saopštavati odeljenju odgovore grupe.

Dajte malim grupama oko 15 minuta za čitanje njihovih priča i za odgovor na pitanja iz Materijala 11 učenika. Ukoliko ih završe ranije, onda mogu diskutovati ostale vesti sa materijala.

Nakon 15 minuta okupite odeljenje. Male grupe neka saopštavaju njihovu vest, njihovu procenu o tome kako su odgovarali radnici i njihove ideje za korake koje treba preuzeti za zaštitu i bolje pripremanje radnika.

Uverite se da grupe tretiraju svaku tačku u svojim prezentacijama. Ukoliko je potrebno, tretirajte sami glavne tačke. Jedan odgovor je dat u Materijalu 8 za nastavnike, na kraju ove lekcije.

Pomognite učenicima da shvate da planiranje reagovanja na hitne slučajeve je od vitalnog značaja. Može da smanjuje opasnost od povreda ili i od smrti. Inspektorat Rada zahteva od poslodavaca da poseduju jedan napisani Akcioni Plan za hitne slučajeve. Radnici treba da se obučavaju u vezi mera koje treba preuzeti u raznim slučajevima hitnih situacija koje se mogu dogoditi. Takođe treba izvršiti redovna vežbanja.

3 Korak:

Razmatrajte i napravite rezime ključnih tačaka lekcije

5 minuta

Podsetite odeljenje da svako radno mesto treba da ima jedan akcioni plan za hitne slučajeve (ponovo se referiše 37. slajdu). Plan treba uključiti sledeće informacije i radnici treba da se obučavaju za njegovu implementaciju:

- Ko je odgovoran tokom hitnog slučaja?
- Gde se nalaze skloništa?
- Koji su najbolji načini za izlazak napolje?
- Gde su mesta gde treba da se sastaju radnici?
- Šta treba da radite ukoliko se neko povredi?
- Gde se nalazi kutija prve pomoći?
- Ko je završio obuku za prvu pomoć?
- Kako i kada će se održati praktične vežbe?

Podsetite učenike da, kada počnu novi posao, imaju pravo da budu informisani o planu hitnih situacija.

Materijal 7 za nastavnika

Akcioni Plan o hitnim slučajevima na radnom mestu treba da obuhvati informaciju u vezi sa:

- Vrstama hitnih slučajeva i kako treba reagovati.
- Mestom sastajanja tokom vanrednog slučaja.
- Najboljim načinom da se izade sa zgrada ili skloniti se sa opasnosti.
- Opremom za vanredne slučajeve i alarmnim sistemima.
- Ključnim ljudima koji će biti odgovorni.
- Šta treba da rade ako je neko povređen.
- Šta treba da radi svaki radnik.
- Praksom vežbi.

Materijal 8 za nastavnika

“Hitni slučajevi u vestima”: Odgovori

Slučaj 1: Požar od masti u restoranu izgoreo radnika

U utorak veče, u jednom porodičnom restoranu izbio je požar u kome je teško povređen jedan radnik i učinjena je materijalna šteta. Požar je izbio kada je tiganj napunjen uljem na vreloj peći ostavljen bez nadzora. Požar se brzo proširio na peškire koji su visili blizu. Jedan radnik je primetio požar i pokušao da ga ugasi sipanjem vode na peći. Ovo je izazvalo da izgorela mast poprska njegovo lice, ruke i grudi! Njegov kolega, nakon što je čuo jauke, povikao je da svi odmah napuste restoran i pozvao 112. Vatrogasci su ugasili požar i postarali se o izgorelom radniku. Povređeni radnik je odveden u bolnicu sa teškim povredama.

Šta je bilo u redu?

Kolega je povikao da svi odmah napuste restoran i pozvao je policiju.

Šta je krenulo loše?

Kuvar nije trebao ostaviti šporet bez nadzora. Peškire posuđa ne treba držati veoma blizu peći. Ne izgleda da je bio dobro obučavan radnik koji je pokušao da ugasi požar. On nije trebao pokušavati da vodom ugasi požar, koji je bio prouzrokovani od masti. Umesto vode treba da se koristi jedan aparat za gašenje požara ili soda za hleb. Izgleda da nije bilo detektora dima ili sistema poprskanja.

Šta se može uraditi za zaštitu i dobro pripremanje radnika?

Treba instalirati jedan detektor dima sa alarmom i sistem poprskanja. Radnici treba da budu obučeni o rizicima ukoliko se šporet ostavi bez nadzora, koji tip opreme za gašenje požara da koriste, kako da ga koriste, i kako oni treba odmah da izađu iz zgrade ukoliko požar počne da izmakne kontroli. Nakon što su svi napustili zgradu, treba pozvati vatrogasnu brigadu. Praktični deo, vežbe treba održati tako da svako zna put evakuacije i gde treba da se okupe kako bi bili sigurni da su svi napustili zgradu.

Slučaj 2: Pljačkaš pretio oružjem mladom radniku

Jedan 16-godišnji radnik jedne prodavnice, u četvrtak veče je bio zaprećen oružjem od strane jedne maskirane osobe koji je tražio novac. Radnik je bio sam, i bio je pri zatvaranju prodavnice za tu noć. Kasnije, radnik je rekao policiji da, dok je ispraznio kasu, pljačkaš ga je vezao, i nakon toga je otišao sa novcem. Iako je radnik bio potresen od pljačke, on nije bio fizički povređen. Zbog njegovih godina, ime radnika se drži u tajnosti.

Šta je bilo u redu?

Radnik je sarađivao sa pljačkašem, i to ga je verovatno spaslo da ne bude povređen.

Šta je krenulo loše?

Pljačkaš je mogao pokrasti radnju i vezati radnika zato što nije bilo bezbednosnih mera. Noćni rad se zabranjuje za osobe koje su mlađe od 18 godina.

Šta može da se uradi za bolju zaštitu i pripremanje radnika?

Radnici, naročito mlađi radnici, ne treba tokom noći da rade sami. Treba da postoji tihi alarm koji bi poslao signal policiji, ili jedan čuvar treba biti na dužnosti. Radnja treba da ima dobro osvetljenje i postavljene kamere sigurnosti. Sve radnike treba uvežbavati o tome kako treba reagovati u slučaju pljački ili drugih pretnji.

Slučaj 3: Mladi građevinski radnik pada sa stepenica

Jedan 18-godišnji farbar je juče, dok je farbao drugi sprat jedne kuće, pao sa stepenica i polomio obe noge. On je takođe zadobio teške posekotine pošto je zaglavio ruku na metalnoj ogradi. Kolege su požurile da mu pomognu i pozvali su hitnu pomoć. Tehničari hitne medicinske pomoći rekli su da su njihove kolege izneli povređenog radnika u dvorište i nakon toga su primenili pritisak na otvorenu ranu da bi zaustavili krvarenje.

Šta je bilo u redu?

Kolege su pozvali policiju. Oni su znali kako da primenjuju pritisak na ranu.

Šta je krenulo loše?

Radnici nisu trebali pomeriti povređenog radnika, jer su pomeranjem mogli još više da ga povređuju. Samo obučeni radnici treba da daju prvu pomoć. Radnici koji su bili na pružanju prve pomoći trebali su nositi rukavice (ukoliko su imali), pre nego što su dotakli radnika koji je imao krvarenje.

Šta može da se uradi za bolju zaštitu i pripremanje radnika?

Zaposleni treba da budu obučavani kako pozvati 112 ili medicinsko osoblje kad god se neko povredi. Treba ih naučiti da ne pomeraju kolegu koji može imati slomljene kosti, jer to može pogoršati povredu. Za zaustavljanje krvarenja, oni treba da daju povređenom radniku jedan zavoj da ga stavi na njegovu ruku ili, oni sami treba da vrše pritisak koristeći jednu debelu i čistu krpu. Oni ne treba da ostavljaju samog povređenog kolegu, osim kada treba da pozovu prvu pomoć. Radnici treba uvek držati blizu torbu prve pomoći, i neki ljudi treba da se obučavaju za pružanje prve pomoći. Stvari koje treba da budu u kutiji prve pomoći su: zavoje, antiseptike, umirujuća sredstva, aspirine/sredstva za smirenje bolova, termometar, rukavice, zaštitnik sunčanih zrakova, pinceta, makaze, sirup (koji izaziva povraćanja), sterilne gaze, bezbednosni kaiš i zatvarač.

Slučaj 4: Majka mladog radnika sa invaliditetom govori o reagovanju poslodavca tokom zemljotresa

Radnici jednog Tržnog Centra okupili su se ispod stolova i hodnicima, nakon što je zemljotres jačine 6.1 stepeni potresao njihov objekat. Kada je zemljotres prestao, radnici su pratili osvetljene izlazne znakove do stepeništa. Oni su prešli 10 pari stepena i izašli na put. Marie Krasniqi iz Glogovca ima sina, Jona, koji je radnik kompanije. Ona se žalila da je njen sin, koji ima Daunov sindrom, ostao sam tokom i nakon zemljotresa. Radnici i nadzornici nisu imali pojma da je Jon ostao na 11 spratu. Kompanija se zalagala da će pregledati Akcioni Plan za Vanredne situacije i osigurava da taj plan priprema i štiti sve zaposlene, uključujući i one kojima je potrebna veća pomoć.

Šta je bilo u redu?

Zgrada je imala osvetljene oznake za izlaz u slučaju opasnosti. Radnici su koristili stepenice umesto lifta. Oni nisu paničili, stoga nisu pogazili jedan drugog. Kompanija ima pisani Akcioni Plan Vanrednih slučajeva i napraviće promene nakon procene o tome šta nije išlo kao treba.

Šta je krenulo loše?

Jon je ostao sam umesto da se pomaže da stigne do stepeništa. Ne izgleda da su ostali radnici obučavani ili da su učestvovali na vežbama kako bi znali šta treba uraditi u slučaju zemljotresa. Ne izgleda da je bilo plana o mestu okupljanja ili plana za nabranje svih radnika.

Šta može da se uradi za bolju zaštitu i pripremanje radnika?

Zaposleni treba da se obučavaju da ulaze ispod teških stolova tokom zemljotresa. Vežbe treba održavati kako bi svi znali najbolje načine za izlazak napolje i gde da se okupljaju za prebrojavanje radnika. Neko bi trebalo da bude određen da doneše listove registracije radnika da se osigura da su svi zaposleni na broju. Kompanija treba da ima jedan sistem praćenja ili neki drugi način da osigura da zaposleni kojima je potrebna veća pomoć, izađu iz zgrade na bezbedan način.

Slučaj 5: Jak veter polomio prozore lokalne radnje

Jak veter duvao je juče u gradu, ostavljajući velika područja bez električne energije i izazivajući oštećenja mnogih objekata. Veter je slomio većinu prozora u jednoj prodavnici. Dok su stakla padala, zaposleni su okupili potrošače u sektore svakog sprata trospратnog objekta. Potrošači su bili zahvalni za pomoć koju su im pružili zaposleni njihovim otklanjanjem sa prozora.

Šta je bilo u redu?

Zaposleni su znali kako da drže ljudе daleko od prozora. Zaposleni su pokušavali da dovedu klijente na sigurno mesto.

Šta je krenulo loše?

Zaposleni i klijenti trebali su otic̄i na najnižem mestu objekta. Podrum bi mogao biti najbolje mesto gde bi se moglo ići.

Šta može da se uradi za bolju zaštitu i pripremanje radnika?

Zaposleni treba da se obučavaju o Akcionom Planu za hitne situacije. Svi bi trebalo da idu na najnižem nivou objekta tokom jakih vetrova i trebaju se držati što dalje od prozora. Praktični deo vežbi treba da se održava kako bi zaposleni znali najbolje načine izlaska, za okupljanje da bi se izvršilo nabranjanje zaposlenih. Jedan nadzornik treba da donese spisak-registrovanja potpisa radnika radi osiguranja da su svi zaposleni nabrajani.

Napomena: U nastavku se nalazi spisak kontakata hitnih slučajeva;

Informišite učenike o ovim kontaktima

Policija	92 ili 112 iz Vala
KBS (Generalstab)	038 543 555
Vatrogasci	93, ili 933 iz Vala, 038 548 005
Prva pomoć	038 500 094, 038 542 404
Odeljenje za civilnu zaštitu i hitne slučajeve	038 245 666, 038 245 777

Lekcija 4B

Hitni slučajevi na radu

Informisanje učenika o vrstama hitnih slučajeva koji se mogu desiti na radu i potrebne aktivnosti/mere da se odgovara hitnim slučajevima na radu.

MLADI na **POSLU**

Diskusija o bezbednosti

Cilj nastavnog časa

Informisanje učenika o vrstama hitnih slučajeva koji se mogu desiti na radu i podržavanje razvijanja strategija za odgovor hitnim slučajevima na radu.

Očekivani rezultati

Do kraja nastavnog časa učenici će biti u stanju da:

- Upoznaju korake planiranja koji mogu pomoći mladim radnicima da se bave na adekvatan način sa nepredviđenim situacijama
- Analiziraju realan plan reagovanja u hitnim slučajevima na radnom mestu
- Predstave njihove ideje za poboljšanje mera reagovanja.

Nadovezivanje sa opštim rezultatima modula Bezbednost na radu: 2, 3, 5

Nadovezivanje sa glavnim nadležnostima Osnovnog Kurikuluma- RPU 4¹⁵: # I.1; # II.2; # II.4; # IV.3; # IV.4;

Nadovezivanje sa ROU Jezici i komunikacija: # I.2; # I.3; # I.4; # I.5; # II.1; # III.1; # IV.1

Nadovezivanje sa ROU Matematika: # VIII.1

Nadovezivanje sa ROU Prirodne nauke: # 3.2

Nadovezivanje sa ROU Društvo i Okruženje: # 1.1, # 2.1;

Nadovezivanje sa ROU Zdravlje i blagostanje: # I.1; # I.3; # II.1; VI.1

Nadovezivanje sa ROU Život i rad: # I.2; # III.1; # III.2; # IV.1; # VI.1

Napomena:

- nadovezivanje sa ključnim kompetencijama Osnovnog Kurikuluma i ROU o niskom srednjem nivou – 4. kurikuralni nivo;
- za primenjivanje modula u profesionalnim školama i u gimnazijama, odnosno na visokom srednjem nivou – 5. kurikuralnom nivou, molimo Vas da nadovezivanje identifikuje iz Osnovnog Kurikuluma o relevantnim nivoima.

¹⁵ Osnovni Kurikulum za srednje niže obrazovanje

Pripremanje

Pripremite materijale

Slajdove 36-37 na jednom računaru sa projektorom

Razmatrajte

Lekciju 4 i Plan reagovanja u hitnim slučajevima u Vašoj školi

Uzmite materijal

Jedan flipchart i marker, ili koristite jednu belu tablu i marker

Fotokopirajte

Uradite dovoljan broj primeraka Materijala 11 i 12 za učenike (po jedan za svakog učenika) kao i Plana vaše škole za reagovanje u hitnim slučajevima (takođe po jedan primerak za svakog učenika).

Plan nastavnog časa

Korak 1

Pripremite ključne tačke sa prethodne lekcije.

5 minuta

Kratko predavanje

Korak 2

Analizirajte plan Vaše škole za reagovanje u hitnim slučajevima.

35 minuta

Rad u grupama

Korak 3

Razmotrite i napravite jedan rezime glavnih tačaka lekcije.

5 minuta

Kratko predavanje

Uputstva za realizaciju nastavne jedinice

Korak 1:

Ponovite ključne tačke sa prethodne lekcije

5 minuta

Prikazujte slajd 36 u PowerPoint-u

Razmotrite pojam "hitan slučaj" i ključne tačke sa prethodne lekcije.

Podsetite učenike da je najbolji način da se u hitnim slučajevima znaju stvari koje se trebaju uraditi pre nego što se nešto desi. Verifikujte informacije učenika za radnje koje treba preduzeti ukoliko se desi hitan slučaj na radu.

Prikazujte slajd 37 u PowerPoint-u

Podsetite učenike o sadržaju jednog akcionog plana u hitnim situacijama

Korak 2:

Analizirajte plan Vaše škole za reagovanje u hitnim situacijama

35 minuta

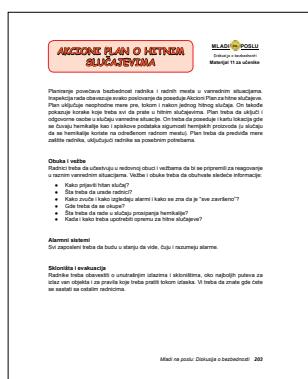
Kontaktirajte adekvatno školsko osoblje pre nego da započnete ovu aktivnost kako biste obezbedili njihovu podršku i saradnju.

Objasnite učenicima da će raditi u grupama.

Podelite odeljenje u grupama od 5-7 učenika.

Objasnite aktivnost govoreći učenicima da će oni sada da analiziraju plan njihove škole za reagovanje u hitnim slučajevima.

Napomena: Ukoliko škola ne poseduje sličan plan, učenici mogu da predlažu osnovni plan za orijentisanje koji je ponuđen u slajdu 37.

Dajte svakoj grupi učenika po jedan primerak Plana škole za reagovanje u hitnim slučajevima i po jedan primerak Materijala 11 za učenike.

Zahtevajte od grupa da za 10 minuta analiziraju sadržaj Plana škole za reagovanje u hitnim situacijama i da odgovore na sledeća pitanja:

- Da li plan sadrži sve potrebne informacije?
- Koje informacije nedostaju u planu?

Zahtevajte od grupa da za 10 minuta analiziraju planirane mere reagovanja i da daju njihove predloge za poboljšanje tih mera.

Napomena: ukoliko procenjujete da je vreme ograničeno, odredite različite zadatke za radne grupe kako bi imali više vremena za reflektovanje. Npr. dve grupe se mogu baviti sadržajem dok jedna grupa sa predviđenim merama u planu škole.

Sastavite ponovo odeljenje.

Dajte svakoj grupi 5 minuta kako biste izveštavali njihove procene i preporuke. Prelistajte na jednom flipchart-u ili tabeli ključna pitanja što se tiče identifikovanih problema i predloženih rešenja.

Napomena: za ovaj deo nastavnog časa možete pozvati odgovorno lice za bezbednost u školi da čuje procene i preporuke učenika u poboljšanju plana za reagovanje u hitnim situacijama.

Korak 3:

Razmotrite i sumirajte glavne tačke lekcije.

5 minuta

Završite lekciju 4B čitanjem ove poruke:

“Hitni slučajevi se mogu desiti i dešavaju se svo vreme. Obično se dese kada ih najmanje očekujemo. Najbolji način da štitimo sebe i ostale je da budemo pripremljeni.

“U narednoj lekciji ćemo govoriti o pravu na jedno radno mesto, kao i o ostalim pravnim pravima koje imate na radu”.

Domaći zadatak

Dodelite učenicima da pronađu minimalnu zaradu u vašoj zemlji. Njima će trebati ova informacija za lekciju br. 5.

LEKCIJA 5

Saznajte svoja prava i odgovornosti

Informisanje učenika o važnim zakonskim pravima koje imaju na radnom mestu.

MLADI na POSLU

Diskusija o bezbednosti

Svrha nastavnog časa

Edukacija učenika o važnim zakonskim pravima koje imaju na radnom mestu.

Očekivani rezultati

Do kraja časa učenici će biti u stanju da:

- Drže evidenciju i opisuju određena zakonska prava adolescenata na radnom mestu
- Obrazlože da pored zakonskih prava oni takođe imaju i ličnu odgovornost za svoju bezbednost na radu
- Promišljaju o važnosti zakon koji uređuju uslove rada i bezbednost na radu
- Obezbede sledeću informaciju od zakona o radu:
 - Ograničenja rizičnih poslova za mlađe ljude ispod 18 godina.
 - Ograničenja u radnom vremenu (Dnevna i nedeljna) za mlađe koji rade ispod 18 godina

Nadovezivanje sa opštim rezultatima modula Bezbednost na radu: 6, 7

Nadovezivanje sa glavnim kompetencijama iz Osnovnog Kurikuluma- RPU 4¹⁶:
#I.8; # II.2; # II.5; #II.7; # II.8; # III.2; # IV.2; # IV.6; # V.3; # V.7; # VI.1; # VI.2; # VI.8;

Nadovezivanje sa ROU Jezici i komunikacija: # I.2; # III.1;

Nadovezivanje sa ROU Prirodne nauke: # III.6

Nadovezivanje sa ROU Društvo i životna sredina: # 1.1, # I.2

Nadovezivanje sa ROU Zdravlje i blagostanje: #III.1; # IV.1;# VI.1

Nadovezivanje sa ROU Život i rad: # I.1; # I.2; # III.1; # III.2; # IV.1; # V.1; # VI.1

Napomena:

- nadovezivanje sa ključnim kompetencijama Osnovnog Kurikuluma i ROU o niskom srednjem nivou – 4. kurikuralni nivo;
- za primenjivanje modula u profesionalnim školama i u gimnazijama, odnosno na visokom srednjem nivou – 5. kurikuralnom nivou, molimo Vas da nadovezivanje identifikuje iz Osnovnog Kurikuluma o relevantnim nivoima.

¹⁶ Osnovni kurikulum za nisko srednje obrazovanje

Ključna pitanja koja treba uzeti u obzir

Pravila o radu koja štite mlade u nekim slučajevima se razlikuju od onih koja važe za odrasle.

Zakon o radu predviđa zaštitne mere za radnike koji imaju 15-18 godina (uključujući zaštitu od noćnog rada, od nesigurnih poslova i ograničenja radnog vremena).

AU 01/2012 reguliše dozvoljene i zabranjene oblike rada za osobe 15-18 godina, u formalnom sektoru dok i AU 05/2013 definiše opasne oblike rada dece sa prioritetom da bude zabranjen u Republici Kosovo.

Poslodavci su obavezni da drže po sigurnom svoje radnike držeći radno mesto bezbedno od rizika.

Zaposleni adolescenti, takođe imaju važnu ulogu u zaštiti samih sebe i drugih od povreda i bolesti. Lekcija 5B daje više informacija o odgovornostima mladih ljudi na radu.

Pripremanje

Pročitajte

Materijal 9 za nastavnike, na kraju ove lekcije.

Pripremite materijale

Jedna prezentacija slajdova 38-41 u PowerPoint-u putem računara (projektorom)

Prikazujte

Slajdovi 38-41 u PowerPoint-u.

Pregled podataka Da li ste adolescente koji radi? (Materijal učenika br. 13)

Uzeti

Jedan flipchart i markere ili koristi belu tablu i markere

Nagrade (kao karamele) za igru "Da li ste upoznati sa vašim pravima?"

Fotokopirajte

Materijal za učenike br. 13 za svakog učenika. Zatražite od učenika da svako sačuva svoj primerak: pošto ćete ih kasnije koristiti u lekcijama 5B, 6, i 6B)

Materijal 9 za nastavnike (na kraju ove lekcije)

Zatražite

Minimalnu platu u vašoj zemlji. Vidi Materijal 9 nastavnika na kraju ove lekcije. Učenici, takođe, su trebali da istražuju ovu informaciju, kao njihov deo domaćeg zadatka za lekciju 4.

Plan nastavnog časa

Korak 1

Razmatrajte sa odeljenjem važna zakonska prava o zaštiti mladih na radu.

5 minuta

Diskusija u učionici

Korak 2

Razmatrajte posebne zakone rada koji utiču na rad adolescenata (Pregled podataka, Materijal učenika br. 13).

5 minuta

Kratko predavanje

Korak 3

Razmatrajte i ojačate glavne informacije u vezi pravila o radu, za zaštitu zdravlja i bezbednost mladih na radu.

30 minuta

Igra pitanjima Saznaj svoja prava

Korak 4

Razmatrajte i napravite jedan rezime glavnih tačaka lekcije.

5 minuta

Kratko predavanje

Uputstva za realizaciju nastavne jedinice

Korak 1:

Razmotrite sa odeljenjem važna zakonska prava o zaštiti mladih na radu

5 minuta

Prikazujte slajd 39.

Objasnite odeljenju da adolescenti imaju važna zakonska prava na radu.

Zakoni o radu dece štite adolescente tako da ne rade prekovremeno ili kasno u noć i da je protivzakonito da adolescenti vrše neke određene rizične poslove. Zakon o zdravlju i bezbednosti štiti od rizika na radu sve zaposlene, uključujući i adolescente.

Postavite sledeća pitanja i raspravljajte sa učenicima:

“Koja je najmanja plata u našoj zemlji?”

Odgovor: Prema kolektivnom ugovoru, minimalna plata za zaposlene do starosti od 35 godina je 130 evra, dok je za zaposlene starije od 35 godina 170 evra.

Takođe, imajte na umu da minimalna plata vremenom može pretrpeti promene, stoga možete videti na veb stranici Ministarstva rada i socijalne zaštite <http://www.rks-gov.net/mpms>. Raspravljajte i odgovore učenika, kao deo njihovih domaćih zadataka iz Lekcije 4 i budite zainteresovani o izvorima informacija koju su koristili učenici.

“Da li ste ikada čuli o nekom slučaju gde je adolescenta bio povređen na radu?”

Diskusija

“Koju agenciju možete pozvati da bi prijavili problem bezbednosti i zdravlja na radu?

Odgovor: Inspektorat rada

Recite učenicima da će na sledećoj aktivnosti naučiti više o njihovim zakonskim pravima.

Korak 2:

Razmatrajte posebne zakone o radu koji utiču na rad adolescenata (Pregled podataka, Materijali za učenike br. 13.)

5 minuta

Pripremite odeljenje za igru Saznajte svoja prava

Raspodelite materijal za učenike br. 13 i zatražite da oni analiziraju materijal za neko vreme.

Obavestite učenike o temama koje će biti pokrivena u pregled podataka.

Korak 3:

Razmatrajte i ojačate ključne informacije o zdravstvenim i bezbednosnim propisima za mlade radnike (Igra- Saznajte svoja prava)

30 minuta

Podelite odeljenje po grupama od tri do pet učenika.

Svaka grupa/tim mora da odabere jedno ime. Napišite imena timova na vrhu tabele, tako da bude jedna kolona za svaki tim. Tabela će se koristiti za pisanje rezultata (od nastavnika ili od učenika volontera).

Prikazujte slajd 40. i neka se prikaže tokom cele igre.

Objasnite pravila u učionici:

Za odgovore, timovi mogu da se obrate materijalu br. 13 za učenike.

Prvi tim će odabrati kategoriju i iznos u evrima iz tabele igre. Instruktor će postaviti odgovarajuće pitanje.

Tim ima oko 30 sekundi da razmotri problem i da se pojavi sa odgovorom.

Ukoliko prvi tim odgovori tačno, uzima iznos evra za ovo pitanje. Onaj ko obeležava rezultate će napisati rezultate u koloni ekipe, u tabeli. Onda drugi tim bira kategoriju i iznos u evrima.

Ukoliko prvi tim odgovara pogrešno, drugi tim koji čeka na red će biti pozvan da odgovori na isto pitanje. Ovo će se nastaviti sve dok jedna ekipa ne daje tačan odgovor ili dok svi timovi se pitaju. Tim koji ima tačan odgovor osvaja količinu evra. Nema kazne za pogrešni odgovor.

Ukoliko svi timovi daju pogrešne odgovore, instruktor će dati tačan odgovor.

Svako ko daje tačan odgovor: tim ili sam nastavnik, koristite vreme da se objasni odgovor. Neka pitanja mogu imati nekoliko tačnih odgovora ili potpunih odgovora.

Igrajte igru. Pratite gore navedena pravila.

Sabirajte iznos bodova koji svaki tim je dobio na kraju igre.

Dajte nagrade (kao što su karamele, olovke, postere) pobedničkom timu.

Korak 4:

Razmatrajte i sabirajte ključne tačke lekcije

5 minuta

Prikazujte slajd 41. i raspravljajte se o ključnim pitanjima koja su obrađena u ovoj lekciji.

Razmatraite ovu informaciju sa učenicima:

Zakon o radu i AU od Ministarstva rada i socijalne zaštite br. 01/2012 postavljuje minimalnu starosnu granicu za pojedine vrste opasnog rada; određuje dozvoljene radne zadatke kao i one zabranjene za osobe mlađe od 18 godina. Oni takođe ograničavaju radno vreme i noćni rad.

Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu, kaže da svaki poslodavac mora voditi računa da ima ono što je potrebno da bi bilo bezbedno:

- Jedno bezbedno i zdravo radno mesto.
 - Obuka, da se zna kako se obrađuju hemikalije i tretiraju ostale opasnosti za bezbednost i zdravlje u radu (u većini slučajeva).
 - Potrebna zaštitna oprema.

Vlada postavlja osnovne zakone o zdravlju i bezbednosti na radnom mjestu.

Po zakonu, poslodavci ne mogu otpustiti zaposlene zbog prijave problema bezbednosti.

Podsetite učenike da sačuvaju kopirani materijal br. 13. Oni će ponovo koristiti to za završavanje aktivnosti za lekcije 5B, 6, i 6B.

Završite Lekciju 5 čitanjem ove poruke:

“Zakonodavstvo o dečjem radu štiti adolescente od dugog radnog vremena, rada u ranim jutarnjim satima ili kasno noću kao i od opasnih zadataka na radu. Zakoni o zdravlju i bezbednosti štite radnike od rizika na radu. Mladi mogu da rade bezbednije ukoliko znaju svoja prava i odgovornosti!

(Ukoliko preskočite lekciju 5b: “U sledećoj nastavnoj jedinici, vi ćete naučiti kako da razgovarate sa vašim poslodavcem o problemima koji se pojavljuju na poslu.”)

Domaći zadatak

U ovoj jedinici, učenici su naučili o njihovim pravima na radu, određenim zakonima o radu. Lekcija je fokusirana na ono što poslodavci moraju da urade da bi imali zdrave i bezbedne radnike.

Za domaći zadatak, učenici moraju da koriste najmanje tri izvora da se upoznaju sa važnim stvarima koje imaju na radu. Primeri odgovornosti mladih radnika na radu obuhvataju sledeće:

- Da znaju i prate sva pravila za bezbednost i zdravlje.
- Da znaju šta rade ukoliko se pojavi vanredna situacija na radu.
- Da prijave sve probleme na radu.
- Da progovore ukoliko postoje pretnje, opasnosti ili uznemiravanje na radu.
- Da odmah zatraže prvu pomoć, ukoliko se povređuju.
- Koriste zaštitnu odeću i opremu kada je to potrebno.
- Da izbegavaju neprikladno/opasno ponašanje na radu.
- Da budu trezni i bez droge na radu.

Nakon toga, učenici mogu da napišu jedan esej ili jednu stranicu o ovim odgovornosti za navodni posao. Učenici mogu intervjuisati nekog ko radi (kao što je npr. roditelj, nastavnik) o svojim odgovornostima prema zdravlju i bezbednosti.

Ukoliko predajete Lekciju 5B, možete obuhvatiti jednu kratku raspravu o idejama učenika o njihovim obavezama na radu (Korak 2).

VAŠA PRAVA: KVIZ

PITANJA

Vrednost	Prava na radu	Dozvoljeni i nedozvoljeni poslovi za osobe 15-18 godina	Ograničenja u radnom vremenu	Bezbedan rad
100 evra	Opiši slučaj/ situaciju kada poslodavac ima pravo da vas kazni	Rad sa poljoprivrednim mašinama je zabranjen za osobe mlađe od ... godina (popunite)	Koji zakoni/ podzakonski akti utvrđuju zaštitne mere za mlade radnike ?	U slučaju povrede na radu, treba da preuzmete sledeće korake (navedite dva)
200 evra	Koja je minimalna plata na Kosovu?	Za osobe mlađe od 18 godina zabranjeno je da rade na ovim uređajima (navedi dve)	Do koliko godina imaju pravo na posebnu zaštitu na radu?	Koja su vaša prava u slučaju povrede na radu?
300 evra	Navedi dva prava radnika u slučaju povrede na radu	Koji poslovi su zabranjeni za osobe 15-18 godina (navedi 3)	U formalnom sektoru, zaposleni od 15-18 godina ne smeju da rade pre sati ujutro (popuni).	Koje mere treba primeniti da bi bili bezbedni na radu? (navedi dve)
400 evra	Navedi dve zaštitne mere koje poslodavac mora da vam obezbeđuje na radu	Koja je dozvoljena maksimalna težina da se podigne od osobe 15-18 godina	U formalnom sektoru, zaposleni uzrasta 15-18 godina ne smeju da rade posle... časova uveče (popuni)	Gde možete prijaviti slučajeve kršenja ograničenog radnog vremena i minimalne plate?
500 evra	Navedi dva prava radnika na radu	Koje su zabranjene aktivnosti za osobe uzrasta 15-18 godina u sektoru građevinarstva?	Koji je dozvoljeni broj radnih časova u nedelji, za osobu od 15-18 godina?	Gde možete da prijavite slučajeve rizika na radu, ukoliko nemate podršku poslodavca?

ODGOVORI

Vrednost	Prava na radu	Dozvoljeni i nedozvoljeni poslovi za osobe 15-18 godina	Ograničenja u radnom vremenu	Bezbedan rad
100 evra	Prijava problema o bezbednosti na radu	18 godina	Zakon o radu Zakon o zdravlju i bezbednosti na radu AU 01/2012 o raspoređivanju zabranjenih i dozvoljenih poslova za osobe od 15-18 godina AU 05/2013 o sprečavanju i zaustavljanju opasnih oblika radova	Obavesti šefa; uzmi medicinski tretman; popuni obrazac za žalbe
200 evra	Prema kolektivnom sporazumu, minimalna plata za zaposlene do 35 godina starosti je 130 evra, dok za zaposlene preko 35 godina je 170 evra	Motorna testera, moto-kultivator, traktor	18 godina	Naknada od poslodavca
300 evra	Pravo na naknadu za lečenje i pravo na platu u odsustvu (tokom lečenja)	1. Rad u građevinarstvo; 2. Rad u eksploataciji prirodnih bogatstva (uglja, kamena, peska, šljunka); 3. Rad na putevima; 4. Rad u kladionici ili diskotecu	06.00 ujutro	Prijava nepovoljnih uslova rada; Obuka o bezbednosti na radu; Poštovanje bezbednosnih pravila; Nošenje lične zaštitne opreme
400 evra	Bezbedno radno mesto; Obuka za bezbedan rad, za određene sektore; Lična zaštitna oprema;	Povremeno dizanje i nošenje teških tereta preko 15 kg (M) i 10 kg (Ž); Neprekidno dizanje i nošenje težina 10 kg (M) i 5 kg (F);	22.00 uveče	Inspektorat rada
500 evra	Pravo da se prijave problemi bezbednosti; pravo na ne-diskriminaciju; pravo radnika da organizuju sindikat;	Iskop zemljišta, neprekidno nošenje Velike težine, prosijavanje peska i cementa, rad na skelama, obrada metala.	30 časova nedeljno	Inspekcija rada

LEKCIJA 5B

Saznajte svoja prava i odgovornosti

Jačanje dobijenih informacija u vezi zakona o zaštiti u radu i radu sa mladima. Pomognite učenicima da razumeju svoje odgovornosti na radu.

MLADI na POSLU

Diskusija o bezbednosti

Svrha nastavnog časa

Jačanje dobijenih informacija u vezi zakona o zaštitu na radu i radu sa mladima

Očekivani rezultati

Do kraja nastavnog časa učenici će biti u stanju da:

- Raspravljaju o obavezama i odgovornostima za stvaranje jednog bezbednog radnog mesta.
- Pomišljaju o potrebi da se prvo razmotre prava i odgovornosti kada promovišu bezbednost na radnom mestu.
- Zapišu i daju primere odgovornosti koji promovišu bezbednost i zdravlje na radnom mestu.

Nadovezivanje sa opštim rezultatima modula Bezbednost na radu: 4, 5, 6, 7

Nadovezivanje sa glavnim kompetencijama iz Osnovnog Kurikuluma- RPU 4¹⁷:
#I.1; # I.2; I.5; # I.8; # II.2; # II.4; # II.5; #II.7; # II.8; # III.1; # III.3; # III.7; # IV.2; # IV.3;
IV.4; # IV.7; # V.1; # V.3; # V.6; # VI.1; # VI.3; # VI.4; # VI.5; # VI.6; # VI.8;

Nadovezivanje sa ROU Jezici i komunikacija: # I.1; # I.2; # II.2; # III.1;

Nadovezivanje sa ROU Prirodne nauke: # III.5; # III.6;

Nadovezivanje sa ROU Društvo i životna sredina: # I.1, # III.1; IV.1;

Nadovezivanje sa ROU Zdravlje i blagostanje: # I.1; # I.3; #VII.1

Nadovezivanje sa ROU Život i rad: # I.1; # III.1; # VI.1; # VII.1

Napomena:

- nadovezivanje sa ključnim kompetencijama Osnovnog Kurikuluma i ROU o niskom srednjem nivou - 4 kurikuralni nivo;
- za primenjivanje modula u profesionalnim školama i u gimnazijama, odnosno na visokom srednjem nivou - 5 kurikuralnom nivou, molimo Vas da nadovezivanje identificuje iz Osnovnog Kurikuluma o relevantnim nivoima.

¹⁷ Osnovni kurikulum za nisko srednje obrazovanje

Ključna pitanja koja treba uzeti u obzir

Lekcija 5 se fokusira na zakonske obaveze poslodavaca da pruža bezbedno i zdravo radno mesto svim zaposlenima, uključujući mlade radnike. U ovoj lekciji, pomoći ćete učenicima da shvate da i oni imaju odgovornost prema poslu da bi sačuvali sebe i druge bezbednim kao i izbegavanje povreda ili bolesti.

Mladi radnici imaju prava, ali oni takođe imaju odgovornost da prate pravila o bezbednosti i zdravlju tamo gde rade. Na primer, u situacijama kada zaposleni moraju štititi sluh od velike buke, poslodavci imaju obavezu da opremaju radnike sa štitnicima za uši. Sa druge strane, zaposleni su odgovorni za postavljanje slušalica koja im je poslodavac dao.

Pripremanje

Pročitajte

Tabele igre Bingo zakona o radu (od #1 do 13#), u Materijalu za učenike 14.

Prikazujte

Slajdove 41-44 u PowerPoint-u

Pripremite materijale

Jedna prezentacija u PowerPoint-u za slajdove 41-44 na računaru (projektorom)

Uzmite

Jedan flipchart i markere, ili koristite belu tablu i markere

Nagrade (recimo karamele) za igru *Bingo zakona o radu*

ILI

Ukoliko koristite aktivnost Obaveštenje o javnim službama umesto igre Bingo, koristite nekoliko lista tabele za poster (ili velike listove).

Fotokopirajte

Tabele igre Bingo Zakona o radu (od #1 do #13), u Materijalu za učenike 14 (Svaki tim će uzeti po jednu tabelu).

Napravite dodatne primerke Materijala za učenika br. 13 (Da li ste adolescenta koji radi? Pregled podataka) za učenike koji su pogrešili raspored njihovih materijala od lekcije 5. Napomena: Podsetite učenike da sačuvaju ove primerke. Oni će ih ponovo koristiti za lekcije 6 i 6B.

Napomena instruktora: Informacije u materijalu 13. za učenike odražava zakone o radu. Konsultirajte državne agencije navedene na strani 6 pregleda podataka.

Razmotrite

Minimalnu zaradu u vašoj državi (vidi: internet stranicu MRSZ: <http://www.rks-gov.net/mpms> ili kontaktirajte Inspektorat rada).

Plan nastavnog časa

Korak 1

Razmotrite glavne tačke iz prethodne lekcije

5 minuta

Kratko predavanje

Korak 2

Razmotrite odgovornosti mladih na radu

10 minuta

Kratko predavanje, diskusija u učionici

Korak 3

Ojačate znanja učenika o zdravstvenim i bezbednosnim pitanjima na radnom mestu i razmotrite pravnu zaštitu za mlađe na radu. Primenite to na projektu ono što učenici već znaju o bezbednosti na radnom mestu i zakonima o radu

25 minuta

Igra Bingo Zakona rada **ili** aktivnost* Obaveštenje o javnim službama (OJS)

* Kao alternativa, umesto igre možete obaviti aktivnost OJS (opisan u sekciji Domaći zadatak).

Korak 4

Razmotrite i dajte jedan pregled glavnih tačaka lekcije

5 minuta

Kratko predavanje

Uputstva za realizaciju nastavne jedinice

Korak 1:

Razmotrite za odeljenjem važna zakonska prava o zaštiti mladih na radu

5 minuta

Prikazujte slajd 41 u PowerPoint-u.

Podsetite učenike o zakonima koji se sprovode za njihovu zaštitu na radu:

Zakoni o radu određuju minimalnu uzrast za pojedine vrste rizika na radu. Oni određuju dozvoljene i zabranjene poslove za osobe mlađe od 18 godina, kao i štite adolescente od dugog radnog vremena, noćnog rada i rada u ranim jutarnjim satima.

Zakonodavstvo o radu obavezuje svakog poslodavca da obezbedi bezbedne uslove za rad, uključujući:

- Bezbodno i zdravo radno mesto.
- Obuka o upotrebi hemikalija i drugih rizika po zdravlje i bezbednost na radu
- Zaštitna oprema za radnike koji moraju da obavljaju svoj posao.

Po zakonu, poslodavci ne mogu izbaciti iz posla ili da kazni radnika zbog prijave problema bezbednosti.

Korak 2:

Razmotrite odgovornosti koje mladi imaju na radu

10 minuta

Obaveštavajte učenike da se mora raditi zajedno u sprečavanju povreda

Poslodavci moraju pružati novim radnicima obuku bezbednosti prema zahtevima zakona. Mladi radnici moraju imati pravilan nadzor. Poslodavci takođe moraju se pridržavati svih državnih zakona i propisa koji se odnose na mlade radnike. Prepostavljeni moraju osigurati da zaposleni prate sve bezbednosne pravila i propise.

Učenici, takođe moraju da shvate svoj deo odgovornosti

Zatražite od volontera da ukratko govore o odgovornosti na radu koje su napisali u obliku eseja od jedne stranice kao domaći zadatak.

Držite jedan spisak sa idejama predstavljenih od učenika u tabli ili flipchart-u.

Ispod su neke od odgovornosti koje adolescenti imaju na radu:

- Da znaju i prate sva pravila za bezbednost i zdravlje.
- Da prate prakse za zaštitu u radu, u skladu sa uputstvima poslodavca ili prepostavljenog.
- Da znaju šta treba da se uradi ukoliko dođe do vanredne situacije na radu.
- Da prijavljuju sve povrede. Da odmah uzimaju prvu pomoć.
- Da koriste zaštitnu odeću i opremu. Na primer, da nose slušalice kada rade na mestima sa prevelikom bukom.
- Da koriste odgovarajuće sredstvo za rad. Da ga koriste pravilno i bezbedno.
- Da kaže nekome ukoliko primete slomljeni uređaj ili slomljenu mašinu.
- Da zatraži pomoć u podizanju teških tereta. Da se savija na kolena prilikom podizanja tereta.
- Da preuzmu inicijativu. Daju predloge za poboljšanje bezbednosti na radnom mestu.
- Da obrate pažnju na okolini. Da budu oprezni u svakom trenutku. Da se ne stave u opasnost.
- Da izbegnu surovost ili nedolično/ opasano ponašanje za rad.

- Da budu trezni i bez droge. Upotreba droga i alkohola na radnom mestu je neprihvatljivo. Radnici koji piju ili koriste drogu imaju veće šanse da budu povređeni na poslu.

Verujte svojim instinktima. Nikada nemojte uraditi nešto što se čini nesigurno ili neprijatno. Razgovarajte sa prepostavljenim, nekim drugim službenikom, ili službenikom za bezbednost pre nego što uradite bilo koji zadatak koji je nešto novo za vas.

Tražite odgovore na vaša pitanja, ukoliko ste zbumjeni ili nesigurni o tome kako da se radi bezbedno. Postavljajte pitanja kao:

- Kakvu obuku za bezbednost mogu pohađati?
- Koji su potencijalni rizici?
- Kakvi su planovi za vanredno stanje?
- Da li treba da nosim zaštitnu opremu? Ukoliko treba, kako treba da je koristim?
- Kome da se obratim oko moje zabrinutosti o zdravlju i bezbednosti?
- Šta da radim ukoliko se povredim na radu?

Razgovarajte sa prepostavljenim! Ili ukoliko je potrebno sa roditeljem ili odrasлом osobom ako primetite rizik na radu.

- Ukoliko poslodavac ne rešava probleme bezbednosti, prijavite rizične uslove u IR (ukoliko se krši ograničenje uzrasta za rizični posao), ili kod državnih agencija navedenih u Materijalu za učenike 13.
- Prijavi diskriminaciju. To uključuje uznemiravanje na osnovu rase, boje kože, religije, roda (uključujući trudnoću), nacionalno poreklo, invalidnost ili drugo. Možete kontaktirati IR.
- Zapamtite da zakon vas štiti od kazne za prijavljivanje zabrinutosti o bezbednosti ili diskriminacije. Kretajući napred i govoreći nešto, vi pomažete da vaše radno mesto bude bezbedno za vas i vaše kolege.

Korak 3:

Razmatrajte i jačajte ključne informacije o zdravstvenim i bezbednosnim propisima za mlade na radu

25 minuta

Prikazujte slajd 40 u PowerPoint-u. Obavestite učenike da će sada igrati jednu posebnu vrstu igre *Bingo*.

Objasnite da će svaki učenik raditi sa partnerom u ovoj aktivnosti. Podelite odeljenje u parove.

SCENA: Prodavnicu smerića, Elenu ima 15 godina, ona je učenica aranđe škole. G. Ožboren je njen nadzornik, dok je Čibzi jedan od njениh kolega. Četvrtak je večer.

g. Ožboren: Elena, Andre je javio da ne može doći na posao, pošto je bolistan, zloga što je dobio nešto u ruci. Ne mogu ga poštovati. Odustani, Elena. Voleme te da ostajei do 22:00 časova.

Elena: Aha, g. Ožboren, ja sutra imam test i treba da budem kod kuće da bi.

g. Ožboren: Zastala mi je zao, ali ovo je hitan slučaj. Ukoliko želi da radi ove, treba da je učinjava u vreme radne sati i ne radi u vremenu potovanja.

Elena: Aha ja nisam pre nesigurna, Andree je pozao.

g. Ožboren: Priv, ist da Šarka i bavi se jedno vreme sa poratčinskim servisom. Zatradi Čibzu da ti pokida kafe se koristi maslinu za sedenje mesec. Pošto je učenica, ne može da radi u vremenu potovanja, takođe i očistit pod. Prošata su se neka sredstva čišćenja i napravio je habac.

Kasnije: Elena uzima kape i odlazi u sobu snabdevanja.

Elena: Hej, Čibz! Da i znati šta se prošuto na podu?

Obzi: Neman pojma. Samo paz da je ne dozadnik rukama. Treba da nosi rukavice aio i nadz. Prošle nedelje Andre je od tih shvat zadobio crveno koko.

RAZVIZANTE VAŠE ULOGE

1. Razmatranje i određivanje uloga u kojoj zakon su ovde površeni.
2. Radna grupa u skupu grupom da istraže koliki su problemi u ovim pravilima izazvani jedan problem u prvi i koncentriše se na tom. Mislite o ovim tri pitanja:
 - Kako može Elena pridužiti njennom nadzorniku u vezi ovih problema?
 - Kako može rezgovarati njen nadzornik?
 - Gde jeđi Elena može dobiti pomoći?
3. Uveržbaju vaš deo. Vi ćete kasnije nastupiti za vaše odgovori.

Mladi na poslu: Diskusija o bezbednosti 227

Dajte svakom paru jednu *Bingo* tabelu od Materijala za učenike br. 14.

Napomena: Tabele 2, 3, 4 i 5 će dati pobednika nakon prvih 10 pitanja; tabele 9 i 11 će dati pobednika nakon 21 pitanja. Opišite najmanje jednu tabelu za svaku rundu igre.

Dajte svakom timu delove igre.

Igrači će ih koristiti da pokrivaju kutije u svojoj tabeli, nakon što se traže odgovori.

TREĆOMA X ELENES

MLADI POSLU
Diskusija o bezbednosti
Materijal 14 za učenike

SCENA: Prodavница sestračica, Elena ima 15 godina, ona je učenica srednje škole G. Džonsone, njen nadzornik, dok je Džo jedan od njenih kolega. Četvrtak je večer.

g. Džonsen: Elena, kada je god da ne može doći na posao, pođe je bolesan, zbog toga ponovo je da radi pri nekoliko dodatnih časova. Velikaš treba da ostane do 22:00 časova.

Elena: Ali, g. Džonsone, ja sutra imam test i treba da budem kod kuće da bi uspeo.

g. Džonsen: Zato mi je značio, ali ovo je hibni slučaj. Ukoliko želi da radi ovde, treba da budeš spreman da radiš kad god si nam potrebita.

Elena: Ali ja nikada ne mislam radila Andrejevi posao.

g. Džonsen: Pre svega, Džo, da ti pokaze kako volete voditi preduzećima sestračice. Zarao da se da ti pokaze kako volete voditi malinu za sećanje mesa. Poste toga, kada završi sa sedanjem mesom, id u sobu snabdevanja i obesivođanja i uključi se u rad. Ne moraš da se uključi u i napravljen je haco.

Kasnije: Elena uzima krep i odlazi u sobu snabdevanja.

Elena: Hej, Džo! Da li znatiš šta se prisouva na podu?

Džo: Nemam ogrom. Samo paz da je na sečanići ukusna. Treba da nosi haljine akvo u noći. Proslje nedjelje Arvin je od mene zahteo crvenilo kože.

RAZVJETANJE VAŠE ULOGE

1. Razgovaranje sa odjeljajem o tome koji zakoni su ovde povredeni.
2. Razdoblje sa vašim malom grupom da biste izšli sa jednim drugim krajem u prvi, izaberite jedan problem u prvi i koncentrište se na toga. Mislite o ovim tri pitanjima:
 - Kako treba Elena pristupiti njenom nadzorniku u vezi ovih problema?
 - Kako može reagovati njen nadzornik?
 - Gde joj Elena može dobiti pomoći?
3. Uvežbajte vaš deo. Vi cete kasnije nastupiti za vaše odjeljaje.

Mladi na poslu: Diskusija o bezbednosti 237

Objasnite igru.

Imajte na umu da se pitanja odnose na zakone o bezbednosti rada i dečijeg rada. Posle svakog pitanja, učenici daju moguće odgovore. Za davanje odgovora, oni mogu da se obrate Materijalu 13 za učenike, *Da li ste adolescenta koji radi? Pregled podataka. Ukoliko odeljenje nema tačan odgovor, nastavnik treba da daje odgovor* (vidi: *Materijal 10 za nastavnike, na kraju ove lekcije*).

Recite timovima da ukoliko imaju tačan odgovor na njihovoj tabeli, oni moraju da ga pokriju sa jednim od delova igre. Imajte na umu da neka pitanja imaju više tačnih odgovora.

Objasnite da je prvi tim koji ima jedan red tačnih odgovora je pobednik. Red može biti horizontalan, vertikalalan ili dijagonalalan. Svako može izračunati na glavni centar njegove/njene tabele, koji je "slobodan prostor."

Korak 4:

Sabirajte ključne tačke lekcije

5 minuta

Podsetite učenike da mladi uživaju posebna prava i zaštitu na radu.

Ponovite činjenicu da oni imaju važne odgovornosti na radu koje će im pomoći da drže sebe i njihove kolege bezbedno i zdravo.

Podsetite učenike da sačuvaju primerke Materijala za učenika 13. One će se ponovo koristiti za završavanje aktivnosti Lekcije 6 i 6B.

Završite lekciju 5 čitanjem ove poruke:

“Državni zakoni za zdravlje i bezbednost štite adolescente od rizika na radu.

Poslodavci su odgovorni da drže bezbedno svoje radnike.

Radnici adolescenti su, takođe, odgovorni da zaštite sebe i druge od povreda i bolesti na radu”.

Mladi mogu da rade bezbednije ukoliko i oni znaju svoja prava i odgovornosti!

U narednoj lekciji, naučićete kako da se razgovara sa vašim poslodavcem o problemima koji se mogu pojaviti na radu.

Domaći zadatak

Aktivnost *Informisanje javnosti*

Učenici treba da pripreme jedno obaveštenje o pravima mladih radnika, za štampu ili elektronske medije. Obaveštenje može biti napisano, 30 - sekundi video za televiziju ili radio, ili dizajn za bilbord ili poster. Ukoliko koristite ovu aktivnost kao domaći zadatak, izaberite jedno ili dva obaveštenja da se podele sa odeljenjem, sledeći put kada se sretnete.

Pitanja i odgovori Bingo o Zakonu o radu

Počnite sa prvom random. Pročitajte sledeća pitanja Bingo-a.

1. Koja je minimalna plata u našoj državi?

Minimalna plata na Kosovu za zaposlene do 35 godina je 130 evra, dok za zaposlene uzrasta preko 35 godina je 170 evra (zatražite od učenika da popune bingo tabele sa informacijama o minimalnim platama vaše zemlje, pronađene u Materijal učenika br.14).

2. Navedite jednu vrstu mašinerije koju ne možete koristiti ukoliko ste ispod 18 godina.

Odgovori (sa tabela) uključuju mašinu za mlevenje mesa, viljuškar, dizalicu, rezač za papir.

3. Navedite jedan uobičajeni rizik tokom čišćenja.

Odgovori (sa tabela) uključuju proizvode za čišćenje, bacane igle.

4. Navedite jedan zadatak koji radnik ispod 18 godina, po zakonu ne može da uradi.

Odgovori (sa tabela) uključuju utovar ili istovar kamiona, rad sa poljoprivrednim mašinama, sečenje drva, rad u rudniku (AU MRSZ br. 01/2012.).

5. Ukoliko ste uzrasta 15-18. godina u našoj zemlji, koliko sati možete raditi tokom školskog dana?

Maksimalni dozvoljeni nedeljni fond za osobe od 15-18. godina je 30 sati. Za one koji pohađaju školu, radno vreme ne sme da bude u toku pohađanja škole.

6. Navedite jedan običan rizik tokom rada u kancelariji.

Odgovori (sa tabela) uključuju loš rad računara, stres, ponovljeni pokreti.

7. Ukoliko imate 15 godina u našoj zemlji, do koliko časova možete raditi u toku školske nedelje?

30 časova.

8. Osim korišćenja lične zaštitne opreme navedite jednu stvar koja može da spreči povrede na radu.

Odgovori (sa tabela) uključuju pridržavanje bezbednosnih propisa, obuka o bezbednost, prijavljivanje ne-obezbeđenih uslova, procena rizika u vašem radnom mestu.

9. Prema zakonu, ko je odgovoran za obezbeđenje bezbednog i zdravog radnog mesta?

Poslodavac.

10. Do kada najkasnije može jedan 16 i 17- godišnjak da radi u našoj zemlji na dan kada ide u školu?

22:00.

Dajte nagrade za pobednike prvog kruga. Pitajte timove da očiste svoje tabele za Bingo.

Započnite sa drugom rundom. Pročitajte sledeća pitanja *Binga*.

11. Tokom školske godine, do kada najkasnije može da radi noću u našoj zemlji jedan 15- godišnjak?

22:00

12. U našoj zemlji, ukoliko ste ispod 18 godina, da li vam treba radna dozvola pre nego što počnete jedan novi posao?

Da.

13. Šta treba da radite ukoliko se povredite na radu?

Recite odmah to svom prepostavljenom, dobijte odgovarajući tretman, popunite formulare za naknadu radnika (jedan odgovor).

14. Ko ima više šanse da se povredi na radu, mlađi ili stariji radnici?

Mlađi radnici.

15. Koji su neki od poslova o kojima zakon kaže da možete da se vrše iako imate 18 godina?

Poslovi koji ne pripadaju poljoprivrednih i industrijskih profesija, poštanskoj službi i službi za telekomunikacije, novinskim kompanijama (distribucija i usluge distribucije);

16. Koje je najranije vreme da se jednom 16 ili 17- godišnjaku u našoj zemlji dozvoli da ide na posao ujutro?

06.00

17. Koja je državna agencija kojoj se možemo obratiti o kršenju radnog vremena ili vrste posla možete da možete uraditi?

Inspektorat rada.

18. Kako se zove državna agencija koja se bavi žalbama o bezbednosti na radnom mestu?

Inspektorat rada.

19. Kako se zove državna agencija koja se bavi žalbama za rasnu diskriminaciju ili seksualnog uznemiravanja?

Inspektorat rada.

20. Šta se pokriva sa naknadom radnika?

Medicinski tretman i izgubljene plate (jedan odgovor).

21. Navedite neke vrste lične zaštitne opreme koja može da vas štiti od povreda ili profesionalnog oboljenja.

Odgovori (sa tabela) obuhvataju slušalice, rukavice, zaštitne naočare i zaštitna odeća.

Dajte nagrade za pobednike druge runde.

LEKCIJA 6

Preduzimanje mera

Pomaže učenicima da primenjuju ono što su naučili o bezbednosti i zdravlju na radnom mestu. Dajte mogućnosti učenicima da komuniciraju sa poslodavcima o problemima na radu.

MLADI na **POSLU**

Diskusija o bezbednosti

Svrha nastavnog časa

Primenjivanje stečenih informacija o bezbednosti i zdravlju na radnom mestu.

Očekivani rezultati

Do kraja časa učenici će biti u stanju da:

- Shvate da otvoreni razgovori sa drugima o problemima na radnom mestu dovode do rešenja;
- Shvate da poslodavci moraju da ponude jedno bezbedno i zdravo radno mesto;
- Shvate da novo zaposleni mogu da razgovaraju sa poslodavcima, kolegama, predstavnicima sindikata ili drugim odgovornim licima o problemima; ukoliko se ne osećaju bezbedno na radu, ili ukoliko imaju pitanja treba da stanu i traže savet;
- Pokazu sposobnost da reše problem na radu i bore se za ličnu bezbednost i bezbednost kolega;
- Komuniciraju da pronađu rešenja za zajedničke probleme koji utiču ličnu bezbednost i bezbednosti kolega.

Nadovezivanje sa opštim rezultatima modula Bezbednost na radu:^{3, 4, 8}

Nadovezivanje sa glavnim kompetencijama iz Osnovni Kurikulum- RPU 4¹⁸: #I.1; # I.3; # I.4; # I.7; # II.1; # II.4; #II.6; # II.7; # III.2; # III.4; # III.8; # IV.1; # IV.2; # IV.6; # V.3; # V.6; # V.9; # VI.1; # VI.3; # VI.4; # VI.8.

Nadovezivanje sa ROU Jezici i komunikacija: # I.4(2); # II.4(2)

Nadovezivanje sa ROU Prirodne nauke: # I.1

Nadovezivanje sa ROU Društvo i životna sredina: # IV.1; # V.1

Nadovezivanje sa ROU Zdravlje i blagostanje: #II.2; # V.2;# VI.1

Nadovezivanje sa ROU Život i rad: # 1.4(1); # 1.4(2), # 3.4(1); # 4.4(1); # 6.4(1); # 7.4(1);

Napomena:

- nadovezivanje sa ključnim kompetencijama Osnovnog Kurikuluma i ROU o niskom srednjem nivou – 4. kurikuralni nivo;
- za primenjivanje modula u profesionalnim školama i u gimnazijama, odnosno na visokom srednjem nivou – 5. kurikuralnom nivou, molimo Vas da nadovezivanje identifikuje iz Osnovnog Kurikuluma o relevantnim nivoima.

¹⁸ Osnovni kurikulum za nisko srednje obrazovanje

Ključna pitanja koja treba uzeti u obzir

Mladi ljudi se obično trude da što bolje urade posao

Oni jedva čekaju da se dokažu. Nažalost, ova pozitivna osobina može da ih povredi ukoliko dobijaju poslove ili zadatke koji su zabranjeni zakonom, ili vrše posao za koji nisu pripremljeni da ih obave bezbednostno.

U ovoj lekciji, stalno podsećajte učenike da imaju prava na rad

Oni nikada ne treba da se ustručavaju prilikom traženja pomoći ili postavljanju pitanja u vezi posla koji izgleda rizičan, neprijatan ili potencijalno nezakonit. Adolescenti često imaju dobre instinkte.

Ukoliko mladi ljudi imaju problem na radu, oni se obično ne osećaju prijatno da se direktno suoče sa svojim poslodavcem.

Ovo je u redu. Podstaknite svoje učenike da diskutuju o svojim problemima sa odraslim osobom - roditeljem, nastavnikom, direktorom ili kolegom. Ovi ljudi mogu da daju dobre savete i uputstva učenicima o tome gde da se obrate za pomoć. U nekim slučajevima, oni mogu da budu u stanju da direktno pružaju pomoć.

Učenici treba da shvataju da oni ne treba da ostanu nemi kada se suočavaju sa problemima u radu.

Problemi mogu pogoršati i oni, ili drugi okolo, mogu se povrediti.

Pripremanje

Pročitajte

Materijal br. 11. za nastavnike, na kraju ove lekcije

Pripremite materijale

Jedna prezentacija u PowerPoint-u za slajdove 42-44 na računaru (sa projektorom)

Prikazujte

Slajdove 42-44 u PowerPoint-u

Kratke skećeve u materijalu br. 11, na kraju ove lekcije

Uzmite

Jednu tablu i markere, ili koristite jednu belu tablu i markere

Fotokopirajte

Materijal 13. za učenike, Da li ste adolescenta koji radi? Pregled podataka (korišćeni u lekciji 5 i 5B), jedan za svakog učenika

Napomena: Ukoliko predajete Lekciju 6B, zatražite od učenika da zadrže svoje primerke Materijala 14. za učenike kako bi ih koristili na sledećem času.

Materijal za učenike br. 16, Izveštaja o proceni, jedan za svakog učenika

Napomena: Ukoliko planirate da predajete Lekciju 6B, dajte po jedan primerak izveštaja procene na kraju sledeće lekcije.

Plan nastavnog časa

Korak 1

Diskutujte o nekim koracima koji pomažu u rešavanju problema na radnom mestu.

10 minuta

Diskusija u učionici

Korak 2

Reagujte na situacije koje bi mogle da predstave problem za bezbednost i zdravlje na radnom mestu

20 minuta

Kratki skečevi*

*Igranje uloga obuhvaćene u Koraku 2 može postati izazov za neke nastavnike. Možete izabrati da koristite ili da ne koristite ovu tehniku. Kao alternativu, možete pročitati naglas scenarije i razmotrite ih u grupi.

Korak 3

Razmatrajte i dajte jedan pregled glavnih tačaka lekcije. Ukratko, diskutujte o konačnim projektima.

10 minuta

Kratko predavanje

Korak 4

Dajte učenicima da popune test, procenite nivo stečenog znanja

5 minuta

Uputstva za realizaciju nastavne jedinice

Korak 1:

Diskutujte po koracima koji pomažu u rešavanju problema bezbednosti na radnom mestu.

10 minuta

Započnite čas tražeći od jednog ili dva učenika da pokažu domaći zadatak za javni oglas o bezbednosti mladih radnika

Prikazujte Lekciju, koristeći slajd 42 u PowerPoint-u.

Recite učenicima da će sada oni da praktikuju ono što treba da rade kada se pojavi problem bezbednosti na radu. Oni će ovom prilikom koristiti informacije i stečene veštine za identifikaciju rizika, kontrolu rizika u cilju sprečavanje povreda, informacije o zakonskim pravima, i agencije/institucije gde mogu da se obrate za pomoć.

To može pomoći da se podsete vaši učenici da se mladi radnici obično trude da urade dobar posao. Nažalost, to može dovesti do povrede. Poslodavac može da iskoristi njihovu spremnost da učine sve, kao što je dodeljivanje nezakonitih poslova ili posao za koji nisu pravilno obučeni. Većina poslodavaca ne bi izložili mlade riziku, ali ima i mnogo slučajeva kada poslodavci dozvoljavaju da mlađi vrše posao za koji nisu pripremljeni. Ponekad su rezultati fatalni. (Vidi događaje u Lekciji 3).

Raspravljamte sa odeljenjem o jednim od primera. Primer može biti i iskustvo samih učenika ili neka istinita priča koju su oni čuli.

Počnite sa pitanjem:

Kakve korake treba preuzeti da se ovaj problem reši?

U tabli navedite spisak koraka koje učenici pominju. Trudite se da vaše beleške budu uopštene, kao opšti koraci koji važe za bilo koju sličnu situaciju.

Prikazujte slajd 43 u PowerPoint-u.

Slajd navodi neke od koraka za rešavanje problema na radnom mestu.

Raspravljajte o tome sa odeljenjem.

Opišite jasno problem ili probleme. Ovo je prvi korak ka rešenju.

Potražite savet od roditelja, nastavnika, ili neke druge odrasle osobe ili kolege. Pogledaj ukoliko ta osoba ima ideje o tome kako da se obradi problem i kako može da pomogne. Ukoliko postoji sindikat na vašem radnom mestu, možete zatražiti pomoć od sindikata¹⁹.

Postavite vaše ciljeve. Razmislite o onome šta želite da postignete.

Saznajte svoja prava. Saznajte o dozvoljenom radnom vremenu i vrstama poslova koje može obavljati zaposleni od 15-18 godina. Takođe saznajte svoja prava za zaštitu i bezbednost na radu.

Izaberite najbolji način za raspravljanje sa prepostavljenim. Pripremite se šta ćete reći, i dovedite nekog kada razgovarate sa prepostavljenim.

Obratite se nekoj spoljnoj agenciji za pomoć (ukoliko je potrebno). Ukoliko nastavite da imate još problema i nakon što ste razgovarali sa svojim prepostavljenim, zatražite pomoć od nekoga kome verujete. Ukoliko ništa ne uspe, možete kontaktirati odgovarajuću instituciju (npr. inspekciiju rada).

¹⁹ Sindikat je organizovanje radnika u jednom preduzeću, za jedan ili više sektora za zaštitu prava radnika.

Korak 2:

Reagujte na situacije koje bi mogle da predstave problem za bezbednost i zdravlje na radnom mestu kod mladih radnika (kratki skečevi).

20 minuta

Pripremite odeljenje za igru Naučite svoja prava da se nauči više o pravima na radnom mestu zaposlenih adolescenata.

Raspodelite materijal br. 13 za učenike i zatražite da oni malo analiziraju materijal za neko vreme.

Obavestite učenike o temama koje će obraditi u pregledu podataka.

Objasnite o čemu se radi.

Pokažite učenicima da će odeljenje odigrati nekoliko skečeva u vezi radnog mesta.

Objasnite da ćete vi (nastavnik), igrati ulogu "šefa." Za svaki skeč, tražite jednog volontera koji će odigrati ulogu "radnika".

Počnite sa praksom odigravanja uloga.

Zatražite od volontera da vam pomogne da i vi odignite sledeću radnju.

Nastavnik: *Vi radite u jednoj prodavnici kao radnik na pakovanju. Ja sam upravnik radnje. Ja zahtevam od vas da mi pomognete u poslovima u radnji, recimo da očistite mašinu za mlevenje mesa. Vi nikada pre niste radili ovaj posao i da nemate 18 godina. Gde je ovde problem? Šta želite da mi kažete?*

Učenik (u ulozi radnika): *Ja ne znam kako da uradim ovaj posao a nisam ni siguran kako treba da se uradi ovaj posao, pošto ja još nemam 18 godina. Ja sam spremjan da vam pomognem na neki drugi način pošto je ova radnja zabranjena zakonom za osobe ispod 18. godina.*

Uverite se da učenici još uvek imaju svoje primerke materijala za učenika br. 13, pregled korišćenih podataka na prethodnoj lekciji.

Morate imati više primeraka na raspolaganju. Neka učenici znaju da i oni mogu da koriste tokom odigravanja uloge ukoliko je to potrebno.

Pronađite radnju na materijalu br. 11 za nastavnike, na kraju ove lekcije.

Počnite sa igranjem uloga.

Prvo, pročitajte priču u učionici i malo porazgovarajte o pitanjima koja se postavljaju. Nakon toga, zatražiti od učenika volontera da odgovori na vaš zahtev. Onda vi treba da odgovorite na način na koji bi pravi šef odgovorio.

Predstavite što više radnji tokom vremena kojeg imate na raspolaganju. Zatražite nove volontere za odigravanje uloge "radnika" svaki put kada se uvede nova radnja u odeljenju.

Nakon završetka svake radnje, pitajte odeljenje ukoliko imaju nešto da kažu.

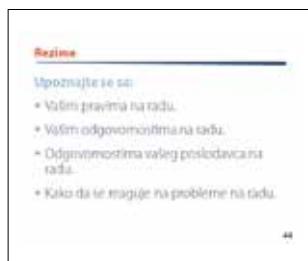
Korak 3:

Uradite jedan rezime glavnih tačaka lekcije. Razgovarajte ukratko o završnim projektima koje su planirane na kraju lekcije 3

10 minuta

Podsetite učenike da su tokom ove lekcije oni naučili da se izražavaju efikasno kada imaju neki problem na radnom mestu.

Podsetite učenike da oni treba da znaju svoja prava, ali oni takođe moraju da misle o tome kako da pristupe svom prepostavljenom kada se suočavaju sa problemom. Oni bi želeli možda da porazgovaraju prvo sa svojim roditeljima, nastavnicima, kolegama, predstavnikom radnika (ukoliko postoji) ili sa nekim drugim kome veruju. Ukoliko im je potrebna pomoć, oni mogu da se obrate IR koji nadgleda sprovođenje zakona za bezbednost i zdravlje u radu.

Prikazujte slajd 44 u PowerPoint-u. Podsetite učenike da treba da zapamte:

- Svoja prava
- Svoje odgovornosti
- Da zakon navodi da vaš poslodavac mora da drži bezbedno vaše radno mesto
- Kako da odgovaraju na probleme koji mogu nastati

Razgovarajte (ukoliko imate vremena), o završnim projektima koji su planirani na kraju Lekcije 3.

Završite lekciju 6. čitajući ovu poruku:

“U ovoj lekciji, naučili ste kako treba razgovarati sa šefom, kada se suočite sa problemom na radu. Vi treba da znate svoja prava kao mladi radnik i treba da imate plan da razgovorate sa vašim prepostavljenim. Ukoliko se ne osećate prijatno kada govorite sa svojim šefom, prvo razgovarajte sa nekim drugom pouzdanom odraslokom osobom. Takođe možete dobiti pomoć od IR.”

Nemojte se plašiti da se izražavate!

(Ukoliko preskočite Lekciju 6B: “Ovo je poslednja lekcija o bezbednosti na radu. Veštine koje ste naučili će vam pomoći da budete bezbedni i zdravi na radu, sada i tokom celog vašeg radnog veka”).

Korak 4:

Ukoliko preskočite Lekciju 6B, raspodelite izveštaj o proceni lekcije i zatražite od učenika da to završe.

5 minuta

Dajte po jedan primerak materijala br. 16 za učenika i izveštaj o proceni za svakog učenika u odeljenju.

Zatražite od učenika da kompletiraju i vrate formulare. Formulari su anonimni.

Obavestite učenike da su njihovi komentari i ideje veoma važni i da će pomoći poboljšanju učenja za buduće učenike.

Materijal 11 za nastavnika

Scenariji kratkih skečeva

Scenario 1

Radite u veterinarskoj stanici, pomažući u zbrinjavanju životinja. Ja sam Vaš šef. Ja zahtevam od vas da očistite jednu od prostorija, gde je jedan pas napravio haos. Ja vam kažem da koristite jaku hemikaliju na podovu i stolovima. Vi imate astmu i brinete se da hemikalije mogu da vam otežavaju disanje. Šta b ste meni rekli?

Scenario 2

Vi radite u skladištu jednog supermarketa za opremu. Ja sam Vaš prepostavljeni. Ja vam kažem da uzmete predmete sa police da bi se popunio red, ali ja govorim brzo i moja uputstva nisu jasne. Šta biste meni rekli?

Scenario 3

Vi radite u timu za čišćenje gradskih parkova. Ja sam Vaš prepostavljeni. Jednog dana temperatura obeležava (42° C) napolju i naporno ste radili nekoliko sati. Počinje da postaje jako vruće i umorni ste i brinete se da bi ste mogli osećate slabo. Šta biste rekli?

Scenario 4

Vaš zadatak je da ređate knjige u knjižari, koja se nalazi u centru grada. Ja sam Vaš prepostavljeni. Sati je 9:30, sreda uveče i prodavnica je još uvek puna. Ja vam kažem da je jedan od radnika otišao kući bolestan i zahtevam od vas da ostanete da mi pomognete kako zatvorio radnju u ponoć. Vi ste 15 godina i znate da zaista ne bi trebalo da radite do toliko kasno kako bi sutra otišli u školu. Šta biste meni rekli?

Scenario 5

Vaš posao je da sastavljate različite delove u lokalnoj fabriци. Čuli ste da fabrike mogu biti opasna mesta, a i čini se da postoje mnogi rizici u vašem radnom mestu.

Ja sam Vaš prepostavljeni. Kada ste počeli ovaj posao, ja sam vam dao da pročitate neke pisane materijale o bezbednosti. Ali, Vi još uvek nemate pojma kakva bezbednosna pravila ste trebali da sledite. Sada želim da potpišeš jedno pismo u kojem se navodi da ste obučeni za bezbednost. Šta bi ste meni rekli?

Ukoliko želite, možete da kreirate i koristite i odgovarajuće događaje o karakteristikama zajednice u kojoj deluje Vaša škola i za profil Vaše škole.

LEKCIJA 6B

Preduzimanje mera

Jačanje stečenih informacija o pravima mladih ljudi na radu. Ispitajte mogućnosti reakcije ukoliko nastaje problem o bezbednosti na radu. Vežbajte efikasne oblike komunikacije sa poslodavcima u vezi zdravstvenih i sigurnosnih zabrinutosti u radnom mestu.

MLADI **na** **POSLU**

Diskusija o bezbednosti

Svrha nastavnog časa

Konsolidacija prethodnih znanja učenika o njihovim pravima na radu. Vežbanje oblika komunikacije sa poslodavcima u vezi zdravstvenih i sigurnosnih problema na radnom mestu.

Očekivani rezultati

Do kraja časa učenici će biti u stanju da:

- Definišu probleme, postave ciljeve i pripreme planove za rešavanje problema što se tiče rizika na radnom mestu;
- Duboko razmisle o sposobnosti za identifikaciju rizične situacije na radnom mestu i da preduzmu mere da se otklone rizici na radu;
- Pokažu efikasne načine da se stvori bezbedno radno mesto.

Nadovezivanje sa opštim rezultatima modula Bezbednost na radu: 2, 3, 4, 8

Nadovezivanje sa glavnim kompetencijama iz Osnovnog Kurikuluma- RPU 4²⁰:# I.1; # I.3; # I.4; # I.7; # II.1; # II.4; # II.6; # II.7; # III.2; # III.4; # III.8; # IV.1; # IV.2; # IV.6; # V.3; # V.6; # V.9; # VI.1; # VI.3; # VI.4; # VI.8;

Nadovezivanje sa ROU Jezici i komunikacija: # I.3; # IV.1;

Nadovezivanje sa ROU Prirodne nauke: # I.1; # I.3;

Nadovezivanje sa ROU Društvo i životna sredina: # III.1; # III.4;

Nadovezivanje sa ROU Zdravlje i blagostanje: # I.1; # II.2; # V.2; # VI.1

Nadovezivanje sa ROU Život i rad: # I.1; # I.2; # III.1; # III.2; # IV.1; # V.1; # VI.1

²⁰ Osnovni kurikulum za nisko srednje obrazovanje

Ključna pitanja koja treba uzeti u obzir

Nastavnici koji su koristili ovaj kurikulum su identifikovali priču o Eleni, korišćen u Korak 2 ove lekcije, postavlja mnoge zdravstvene i bezbednosne probleme u isto vreme.

Znači da kratki skečevi korišćeni u Lekciji 6. pružaju učenicima dobru osnovu za shvatanje preklapanja obuhvaćenih kompleksnih pitanja oko Lekcije 6B.

U ovoj lekciji, stalno podsetite učenike da imaju prava na radu.

Oni nikada ne moraju da se osećaju loše zbog traženja pomoći ili postavljanja pitanja. Oni treba do dobijaju više informacija kada se zatraži da urade posao koji ne razumeju ili izgleda opasno, neprijatno, ili potencijalno nezakonito.

Ukoliko mladi imaju problem na radu, oni ne treba da čute.

Problem može pogoršati a oni ili bilo ko drugi, može da se povredi. Podstaknite svoje učenike da diskutuju o svojim problemima sa odrasлом osobom - roditeljem, nastavnikom, direktorom, odnosno kolegom.

Priprema

Pročitajte

Materijal br. 12. za nastavnike, na kraju ove lekcije.

Pripremite materijale

Jedna prezentacija slajdova 43-44 na računaru (sa projektorom)

Prikazujte

Priča o Eleni (Materijal br. 15 za učenike)

Uzeti

Jedan flipchart i markere ili koristi belu tablu i markere.

Fotokopirajte

Dajte po jedan primerak za svakog učenika:

Priča o Eleni (Materijal 15)

Materijal za učenike 14, *Da li ste adolescente koji radi? Pregled podataka (iz lekcija 5, 5B, i 6), po jedan za svakog učenika.*

Materijal 16. za učenike, Izveštaj o proceni, jedan za svakog učenika

Plan nastavnog časa

Korak 1

Razmatrajte ključne tačke iz prethodne lekcije.

10 minuta

Kratko predavanje

Korak 2

Vežbajte o pravima mladih radnika sa pravim scenarijom (Priča o Eleni, materijal za učenike 15).

25 minuta

Odigranje uloga, rad u malim grupama, diskusija u učionici

Korak 3

Razmatrajte i sumirajte glavne tačke lekcije.

5 minuta

Kratko predavanje

Korak 4

Podelite izveštaj o proceni učenja i zatražite od učenika da ga popune.

5 minuta

Formular za ocenjivanje

Uputstva za realizaciju nastavne jedinice

Korak 1:

Razmatrajte ključne tačke iz prethodne lekcije

5 minuta

Prikazujte slajd 43.

Razmotrite korake za rešavanje problema na radnom mestu (bezbednosne i ostale rizike). Proverite da li su učenici zapamtili korake o tome kako da reaguju u situacijama kada se suočavaju sa problemima na radu:

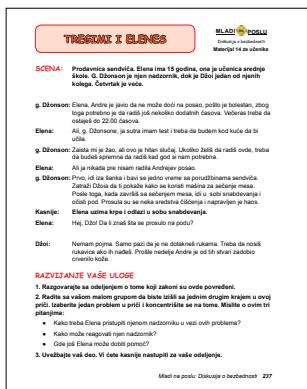
- **Jasno definisati problem ili probleme.** Ovo je prvi korak ka rešenju.
- **Konsultacije sa roditeljima, nastavnicima, nekim odraslim ili kolegom.** Vidi ukoliko ta osoba ima ideje kako da se nosi sa problemom i kako da se pomogne. Ukoliko postoji sindikat u vašem radnom mestu, možete zatražiti pomoć od sindikata²¹.
- **Postavljanje svojih ciljeva.** Razmislite šta želite da postignete.
- **Upoznajte se sa svojim pravima.** Upoznajte se sa dozvoljenim radnim vremenom i vrstama poslova koje može obavljati jedan zaposleni sa 15-18 godina. Upoznajte se sa vašim pravima i zaštite na radnom mestu.
- **Izabirajte najbolji način da se diskutuje o tome sa prepostavljenim.** Pripremite ono šta ćete reći i uzmite nekoga kada razgovarate sa prepostavljenim.
- **Obratite se nekoj eksternoj agenciji za pomoć (ukoliko je potrebno).** Ukoliko i dalje imate probleme i nakon što ste razgovarali sa svojim prepostavljenim, zatražite pomoć od nekoga kome verujete. Ukoliko niko ne može da vam pruža pomoć, obratite se odgovarajućoj instituciji (npr. inspektoratu rada).

²¹ Sindikat je organizovanje radnika u jednom preduzeću, za jedan ili više sektora za zaštitu prava radnika.

Korak 2:

Primenjujte prava mladih radnika sa pravim scenarijom (Priča o Eleni, materijal za učenike 15).

25 minuta

Raspodelite primerke materijala 16 za učenike, priča o Eleni. Vidi materijal br. 12 za nastavnika na kraju ove lekcije.

Zatražite volontere koji će igrati ulogu Elene, g. Džonsona i Džoa.

Zatražite od volontera da izlaze ispred odeljenja i pročitaju njihove delove naglas.

Pitajte učenike koje su situacije u suprotnosti sa zakonima u ovoj priči.

Predložite da učenici pogledaju Materijalni 14. za učenike, pregled podataka, ukoliko je potrebno. Nakon što volonteri odgovore, napišite njihove odgovore na flipchart-u ili tabli.

Ovo su neke od situacija koje su u suprotnosti sa zakonodavstvom na Kosovu:

- Elena nije bilo omogućen pristup informacijama o hemikalijama za čišćenje.
- Poslodavac nije dao Elena zaštitnu odeću (rukavice).
- Nijedan radnik ispod 18 godina ne sme koristiti mašinu za sečenje mesa.
- Niko ko ima manje od 18 godina ne sme da radi do tako kasno.

Podelite odeljenje u grupe od tri do šest učenika.

Objasnite da svaka grupa treba da napiše neki drugi (alternativni) kraj priče o Eleni, pokazujući šta bi mogla da uradi Elena o zdravstvenim i bezbednosnim problemima.

Podstaknite grupe da razmисле о ovim pitanjima:

- Kako je trebalo Elena da pristupi svom prepostavljenom o ovom problemu?
- Koji su drugi načini kako bi njen prepostavljeni mogao da odgovori?
- Gde drugde može da se Elena obrati?

Obratite grupe na pregled podataka (Materijal 14. učenika), ukoliko je potrebno.

Objasnite da oni će igrati alternativni završetak.

Oni bi trebalo da dodele uloge i uvežbati ih.

Grupirajte ponovo odeljenje nakon otprilike 15 minuta.

Zatražite od volonterskih grupa (ili od svih, ukoliko ima vremena) da igraju njihove alternativne završetke Priče o Eleni.

U nastavku su date neke od mogućih opcija za završetak priče o Eleni:

- Elena pita kolegu, prijatelja, roditelja ili nastavnika za savete.
- Elena kaže svom prepostavljenom da ona ne oseća se prijatno da radi do kasno u noć, poslove koji su zabranjeni zakonom.
- Elena pita predstavnika radnika o pravima radnika.
- Elena ostavlja posao zbog dugog radnog vremena ili zbog drugih neprikladnih zahteva.
- Elena obaveštava svog poslodavca da po zakonu, ona je veoma mlada da koristi mašinu za sečenje mesa.
- Elena ulaže žalbu kod Inspektorata rada.

Razmatrajte alternativne zaključke koje su grupe predložila.

Uzimajte u obzir sledeća pitanja:

- Koliko je ozbiljan problem?
- Da li treba da se odmah reši?
- Da li će neka od ovih ideja uticati na to da Elena izgubi posao?
- Koji je najbolji način za rešavanje problema?

Korak 3:

Razmatrajte i sumirajte glavne tačke lekcije

5 minuta

Podsetite se glavnih koraka za reakciju na probleme na radu. Razgovarajte o važnosti svakog koraka.

Korak 4:

Razmatrajte i sumirajte ključne tačke lekcije.

5 minuta

Dajte primerak materijala 17. za učenike i Izveštaj procene za svakog učenika u odeljenju.

Zatražite od učenika da popune i vrate formulare. Formulari su anonimni.

Obavestite učenike da su njihovi komentari i ideje važni i da će pomoći da se poboljša nastava za buduće učenike.

Materijal 12. za nastavnike

Priča o Eleni

Scenarijo: Prodavnica sendviča. Elena ima 15. godina i učenica je srednje škole. G. Džonson je njen pretpostavljeni i Džo je jedan od njenih kolega. Četvrtak je veče.

g. Džonson: Elena, Andre nas je obavestio da ne može dolazi na posao pošto je bolestan, pa moram da zatražim od tebe da radiš prekovremeno. Večeras treba da ostaneš do 22:00 časova.

Elena: Ali, g. Džonson, ja sutra imam ispit i treba da idem kući da učim.

g. Džonson: Stvarno mi je žao, ali ovo je hitan slučaj. Ukoliko želiš da radiš ovde, onda moraš da budeš spremna da radiš kada si nam potrebna.

Elena: Ali ja nikada pre nisam radila Andrejin posao.

g. Džonson: Prvo, idi iza šanka i uzimajte porudžbine za sendvič za neko vreme. Zatraži od Džoa da ti pokaže kako se koristi mašina za sečenje mesa. Zatim, kad završiš sa mašinom, idi operi pod u prostoriji za snabdevanje. Neka oprema za čišćenje se prosula i postao je nered.

Kasnije: Elena uzima krpe i ide u prostoriju za snabdevanje

Elena: Hej, Džo! Da li znaš šta je to što je prosulo po podu.

Džo: Nemam pojma. Samo pazi da ne dodirneš rukama. Mora da nosiš rukavice ukoliko ih nađeš. Andrej je je prošle nedelje dobio osip na koži od tih stvari.

MLADI na POSLU

Diskusija o bezbednosti

Materijal za učenike

KVIZ BEZBEDNOSTI NA RADU

MLADI POSLU

Diskusija o bezbednosti

Materijal 1 za učenike

Radite zajedno sa vašom grupom kako biste odgovorili na ova pitanja. Nagađanje je u redu! Vi nećete biti ocenjeni za vaše odgovore. Odaberite jednu osobu u vašoj grupi koja će kasnije da izveštava vaše odgovore.

PODVLAČI TAČAN ODGOVOR.

- 1** Zakon navodi da vaš poslodavac treba da vam pruži jedno bezbedno i zdravo radno mesto.

TAČNO

NETAČNO

- 2** Zakon ograničava koliko kasno možete raditi u jednom školskom danu ukoliko ste uzrasta ispod 16 godina starosti.

TAČNO

NETAČNO

- 3** Ukoliko imate 16 godina, vama je dozvoljeno da vozite automobil na javnim putevima kao deo vašeg posla.

TAČNO

NETAČNO

- 4** Ukoliko se povredite na radu, vaš poslodavac treba da plati za vašu zdravstvenu zaštitu.

TAČNO

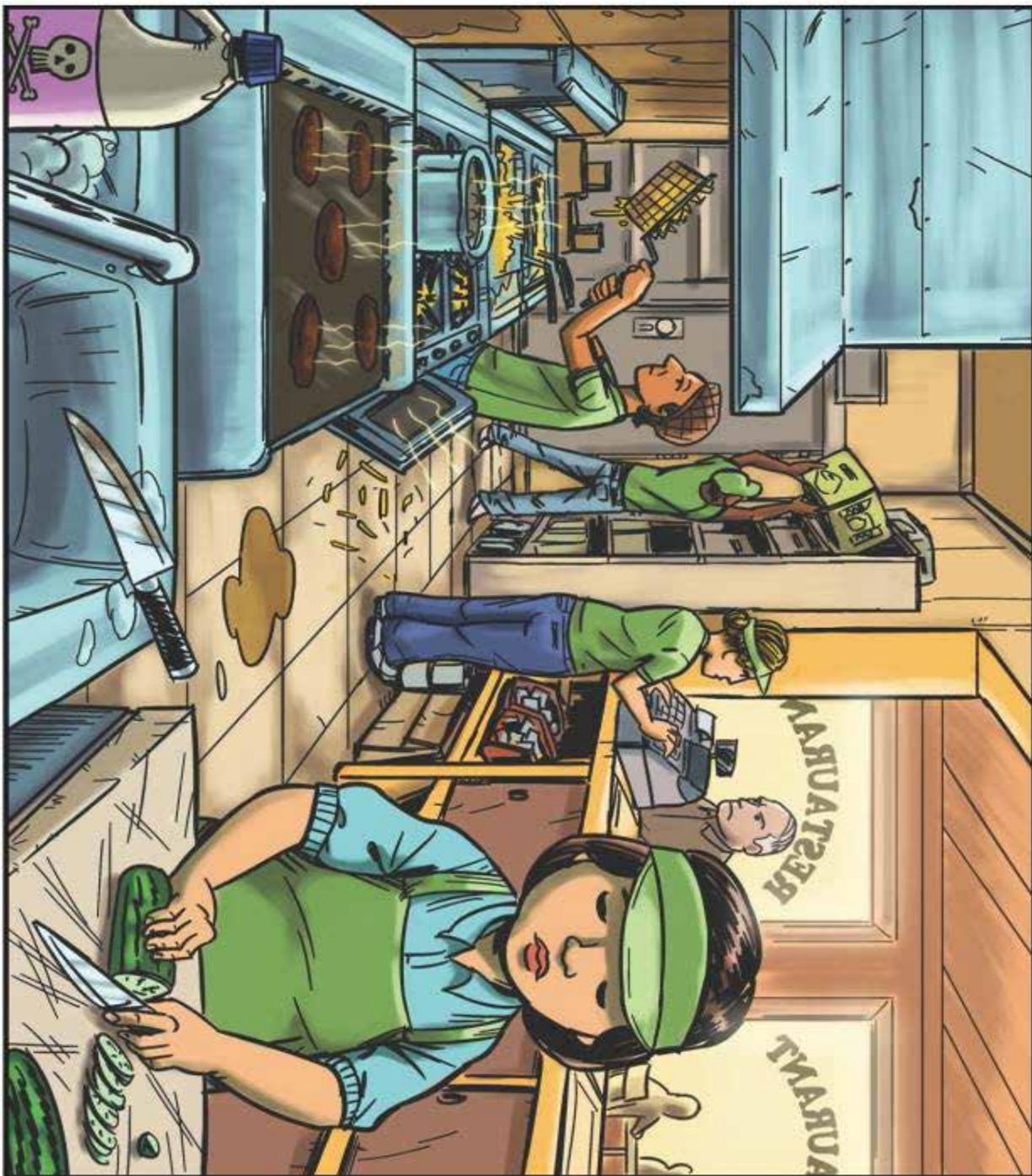
NETAČNO

IDENTIFIKUJTE RIZIKE

RESTORAN BRZE HRANE

MLADI POSLU

Diskusija o bezbednosti
Materijal 2 za učenike

IDENTIFIKUJTE RIZIKE

PREHRAMBENA RADNJA

MLADI na POSLU
Diskusija o bezbednosti
Materijal 3 za učenike

IDENTIFIKUJTE RIZIKE KANCELARIJA

MLADI na POSLU
Diskusija o bezbednosti
Materijal 4 za učenike

IDENTIFIKUJTE RIZIKE BENZINSKA PUMPA

MLADI POSLU

Diskusija o bezbednosti

Materijal 5 za učenike

IDENTIFIKACIJA RIZIKA

MLADI na POSLU

Diskusija o bezbednosti

Materijal 6 za učenike

RIZIK

MOGUĆA ŠTETA

KUHINJA

RIZIK

MOGUĆA ŠTETA

KANCELARIJA

RIZIK

MOGUĆA ŠTETA

DRUGI PROSTOR...

REŠENJA RIZIKA

RESTORANI I KAFIĆI

MLADI na POSLU

Diskusija o bezbednosti

Materijal 7 za učenike

Rizik	Mogući efekat	Moguće rešenje
BEZBEDNOST		
Oprema za kuvanje	Opekotina ili električni udar	<ul style="list-style-type: none"> • Držite opremu u bezbednim uslovima • Postavite pokrivače oko vrućih površina • Stavite rukavice da se zaštите od opekotina
Vruće masti	Opekotina	<ul style="list-style-type: none"> • Koristite posuđe za masti sa automatskim otpuštanjem • Stavite zaštitno posuđe za prskanja • Nosite zaštitnu odeću
Sečenje i električna oprema za sečenje	Posekotine	<ul style="list-style-type: none"> • Ne smete raditi ukoliko ste mlađi od 18 godina • Držite štitove na mestu • Obučavajte se odgovarajuće • Isključite je i izvadite sa štrikera radi čišćenja
Vlažni/klizavi podovi	Klizanja ili padovi	<ul style="list-style-type: none"> • Brzo očistite prosipanja • Koristite tepih za pod • Nosite cipele sa ne klizavim đonom
Polomljeno staklo	Posekotine	<ul style="list-style-type: none"> • Pažljivo očistite polomljeno staklo • Stavite rukavice • Pažljivo tretirajte đubrivo, koje mogu da sadrže polomljeno staklo
HEMIKALIJE		
Proizvodi za pranje sudova	Kontakt sa kožom može izazvati iritaciju, crvenilo kože, hemijske opekotine	<ul style="list-style-type: none"> • Koristite sigurnije proizvode. • Nosite odgovarajuće rukavice za zaštitu.
Proizvodi za čišćenje	Neke pare izazivaju glavobolje, vrtoglavicu i druge zdravstvene probleme; kontakt sa kožom može izazvati iritaciju, crvenilo kože, hemijske opekotine	<ul style="list-style-type: none"> • Konsultujte se sa važećim zakonodavstvom o hemikalijama kojima se ne trebaju izložiti osobe mlađe od 18 godina. • Nosite odgovarajuće rukavice za zaštitu. • Obezbedite ventilaciju/dobro provetranje.
OSTALI RIZICI		
Dugo stajanje na nogama Ponovljeni pokreti	Naprezanje leđa/ povređivanje	<ul style="list-style-type: none"> • Koristite tepihe za podove • Odmarajte povremeno • Rad u smenama
Klanjanje, istezanje, rastezanje, i uzdizanje	Uganuće i naprezanje mišića	<ul style="list-style-type: none"> • Konsultujte se o dozvoljenoj težini za osobe mlađe od 18 godina • Držite teške namirnice na nižim policama. • Rad u smenama • Koristite pomoćna sredstva
Kasniji sati Uznemiravanje ili pretnja	Stres, emotivna / fizička trauma	<ul style="list-style-type: none"> • Noćni rad (posle 22.00 časova) se ne dozvoljava za osobe mlađe od 18 godina • Imati dovoljnu sigurnost. • Najmanje 2 osobe na smeni. • Koristite barijere na mestima gde se vrši plaćanje. • Obučavajte se o posluženju klijenta. • Rad u smenama. • Držite dnevnik za opisivanje rizika.

REŠENJA RIZIKA

PRODAJA NA MALO

MLADI na POSLU

Diskusija o bezbednosti

Materijal 7 za učenike

Rizik	Mogući efekat	Moguće rešenje
BEZBEDNOST		
Oštri noževi	Posekotine	<ul style="list-style-type: none"> • Održavajte ih u dobrom stanju. • Pažljivo ih koristite. • Poklapajte ih uredno kada ih stavite na svoja mesta
Sekači za hranu	Posekotine	<ul style="list-style-type: none"> • Ne dozvoljava se upotreba ukoliko ste mlađi od 18 godina • Držite zaštitne sudove na mestu • Obučavajte se odgovarajuće. • Isključite ih kada ih operete. Izvadite mašinu iz štrikera.
Kolica za kupovinu	Ištipanja, sečenje prstiju; naprezanje leđa	<ul style="list-style-type: none"> • Ograničite broj kolica za istovremeno guranje • Nosite zaštitne rukavice
Automobili (na parkiralištu)	Telesne povrede	<ul style="list-style-type: none"> • Nosite standardnu odeću da bi vas automobili mogli videti. • Obučavajte se o bezbednosti/ rizicima na parkiralištu.
HEMIKALIJE		
Proizvodi za čišćenje	Neke pare izazivaju glavobolje, vrtoglavicu i druge zdravstvene probleme; kontakt sa kožom može izazvati iritaciju, crvenilo na koži, hemijske opekontine	<ul style="list-style-type: none"> • Konsultujte se sa zakonodavstvom na snazi o hemikalijama kojima se ne trebaju izložiti osobe mlađe od 18 godina • Nosite odgovarajuće zaštitne rukavice. • Obezbedite ventilaciju/dobro provetrvanje.
OSTALI RIZICI		
Kasniji sati Uznemiravanje ili pretnja od klijenata, kolega ili drugih osoba	Stres, emotivna / fizička trauma	<ul style="list-style-type: none"> • Noćni rad (posle 22.00 časova) se ne dozvoljava osobama mlađim od 18 godina • Imati dovoljnu sigurnost. • Najmanje 2 osobe u smeni. • Koristite barijere na mestima gde se vrši plaćanje. • Obučavajte se za posluženje klijenta. • Rad u smenama. • Držite dnevnik za opisivanje rizika. • Izveštavajte neprijatne situacije i/ili rizike kod poslodavca ili poverljive odrasle osobe
Kasa u prodavnici	Nervne povrede, povrede mišića, ligamenata	<ul style="list-style-type: none"> • Uverite se da su nosači kasa dizajnirani da vam omogućavaju udoban rad • Koristite redovne odmore • Rad u smenama
Klanjanje, istezanje, stajanje prilikom regulisanja polica i postavljanja proizvoda	Uganuće i naprezanje mišića	<ul style="list-style-type: none"> • Koristite mašine za podizanje • Držite teške artikle na nižim policama. • Odgovarajuća obuka za podizanje težina • Napravite česte izmene aktivnosti • Potražite pomoć od kolega
Hladne temperature (u hladnim zonama skladištenja, frižideri sa dubokim zamrzavanjem)	Hladnjača	<ul style="list-style-type: none"> • Ograničite vreme rada u hladnim mestima

REŠENJE RIZIKA

BIOSKOP

MLADI na POSLU

Diskusija o bezbednosti

Materijal 7 za učenike

Rizik	Mogući efekat	Moguće rešenje
BEZBEDNOST		
Kokice, kobasice i aparati za kafu	Opekotine ili električni šok	<ul style="list-style-type: none"> • Održavati uređaje u dobrom radnom stanju • Koristiti rukavice • Isključiti uređaj sa električne energije
Klizavi podovi	Klizanja ili padovi	<ul style="list-style-type: none"> • Brzo obrisanje prosipanih stvari • Koristiti podni pokrivač • Nositi obuću koja ne klizi
HEMIKALIJE		
Proizvodi za čišćenje	Neke pare izazivaju glavobolju, vrtoglavicu i druge zdravstvene probleme; kontakt sa kožom može izazvati iritaciju, crvenilo kože, hemijske opekotine	<ul style="list-style-type: none"> • Konsultujte se sa važećim zakonodavstvom o hemikalijama kojima se ne trebaju izložiti osobe mlađe od 18 godina • Nosite odgovarajuće rukavice za zaštitu. • Obezbedite ventilaciju/dobro provetranje.
OSTALI RIZICI		
Nasilje, uznemiravanje, maltretiranje, diskriminacija (od klijenata, kolega na poslu)	Stres, emotivna / fizička trauma	<ul style="list-style-type: none"> • Noćni rad (posle 22.00 časova) se ne dozvoljava osobama mlađim od 18 godina • Imati dovoljno sigurnosti. • Najmanje 2 osobe u smeni. • Koristite barijere na mestu gde se vrši plaćanje. • Obučavajte se za posluživanje klijenta. • Napravite smene sa kolegama za izbegavanje ponovljenih pokreta • Držite dnevnik za dokazivanje neprijatnih / opasnih situacija • Izveštavajte neprijatne situacije i/ili opasnosti kod poslodavca ili kod jednog odraslog poverljivog lica
Tamna okruženja	Umor očiju, klizanje ili padovi.	<ul style="list-style-type: none"> • Koristiti ručnu lampu.
Dugovremeno stajanje na nogama	Naprezanje leđa/ povrede	<ul style="list-style-type: none"> • Koristite tepihe za podove • Odmarajte povremeno • Rad u smenama

REŠENJE RIZIKA

KANCELARIJA

MLADI **na POSLU**

Diskusija o bezbednosti

Materijal 7 za učenike

Rizik	Mogući efekat	Moguće rešenje
BEZBEDNOST		
Kablovi i nepravilno postavljanje tepiha	Prepreke pri hodanju i padovi	<ul style="list-style-type: none"> Da se ne postavljaju kablovi duž javnih prostorija. Uverite se da su tepisi sigurni.
Ne sigurni nameštaj	Mogu pasti, preokrenuti se	<ul style="list-style-type: none"> Obezbediti teške nameštaje, police za knjige, dosjee.
Preko opterećeni električni krugovi	Požar	<ul style="list-style-type: none"> Obezbediti dovoljno štikera. Koristiti zaštitnike od promene napona.
HEMIKALIJE		
Ozon iz aparata za fotokopiranje	Poteškoće disanja, glavobolja, vrtoglavica.	<ul style="list-style-type: none"> Postaviti aparate fotokopiranja u odvojenim prostorima. Obezbedite dovoljno ventilacije.
Loš kvalitet vazduha unutar kancelarije	Poteškoće pri disanju, glavobolja, vrtoglavice, umor.	<ul style="list-style-type: none"> Obezbedite dobro provetrvanje.
OSTALI RIZICI		
Tastatura i miš računara	Umor očiju, umor mišića	<ul style="list-style-type: none"> Koristite stolice i radne stolove sa mogućnostima prilagođavanja. Telo držite uspravno. Koristite redovne odmore.
Dugovremeno sedenje.	Bolovi u leđima	<ul style="list-style-type: none"> Koristite stolice koje se prilagođavaju. Držite telo uspravno. Koristite redovne odmore.
Posao koji se ponavlja, dosadno	Stres	<ul style="list-style-type: none"> Promenite aktivnosti
Nasilje, uznemiravanje, maltretiranje, diskriminacija (od klijenata, kolega na poslu)	Stres, emotivna / fizička trauma	<ul style="list-style-type: none"> Imati dovoljno sigurnosti. Najmanje 2 osobe u smeni. Zatražite obuku za posluživanje klijenta. Vršite smenu sa kolegama. Držite dnevnik za dokazivanje neprijatnih situacija. Izveštavajte neprijatne situacije i/ili rizike poslodavcu ili poverljivom odraslotu licu.

TRAŽENJE INFORMACIJA

A. RADNI LIST

Nastavnik će vam odrediti jednu priču iz dela C ovog materijala.

ODGOVORITE NA SLEDEĆA PITANJA.

- 1** Gde se u vašoj priči nalazi problem (rizik) po zdravlju i bezbednosti?
- 2** Koje informacije se mogu naći na radnom mestu? Gde ih možete naći?
- 3** Izaberite tri moguća izvora informacija izvan radnog mesta!

Ovde treba uključiti najmanje jednu vladinu agenciju i najmanje jednu organizaciju ili agenciju koja ne pripada vlasti. Možete istraživati na internetu ili zatražiti informacije telefonom. U delu B ovog materijala predloženi su neki resursi. Ne treba da se ograničite samo na ove resurse. Svaki član tima može uzeti informacije iz nekog drugog resursa ili možete raditi zajedno. Koristite ove resurse da biste odgovorili na sledeća pitanja.

Koji su kratkoročni efekti na zdravlje?

Informacija	Izvor

Koji su dugoročni efekti na zdravlje?

Informacija	Izvor

Koji su neki od načina da se smanji ili ukloni ovaj rizik?

Informacija	Izvor

4 Koja je bila najvažnija informacija koju ste saznali, i zašto je bila toliko važna?

5 Koji je bio najkorisniji izvor informacija i zašto?

B. IZVORI: GDE DOBIJATI INFORMACIJE

U nastavku ćete naći spisak institucija gde možete dobiti podatke i druge informacije o rizicima po zdravlju i bezbednosti. Možete potražiti na internetu kontaktne podatke (veb sajtove i brojeve telefona).

Takođe, možete potraživati i druge državne ili lokalne agencije (u vašoj opštini) gde se mogu nalaziti korisne informacije za specifična državna ograničenja za radnike mlađih od 18. godina.

DRŽAVNE AGENCIJE

Ministarstvo Rada i Socijalne Zaštite- Inspektorat rada

Ministarstvo Rada i Socijalne Zaštite – Odeljenje za Rad i Zapošljavanje

Ministarstvo Rada i Socijalne Zaštite - Odeljenje za Porodicu i Socijalnu Politiku, Divizija Socijalnih Službi

Ministarstvo Poljoprivrede, Šumarstva i Ruralnog Razvoja, Kancelarija za Ljudska Prava

Ministarstvo Obrazovanja, Nauke i Tehnologije, Kancelarija za Ljudska Prava

Nacionalni Institut Medicine Rada, Đakovica

Glavni Centri Porodične Medicine - Jedinice Medicine Rada (u svim gradovima)

Institut Medicine Rada, Obilić

Nacionalni Institut Javnog Zdravlja - Priština

Regionalni Instituti Javnog Zdravlja (Priština, Peć, Uroševac, Mitrovica, Prizren)

C. SCENARIJI

PRVI SCENARIO: PODIZANJE VELIKIH TEŽINA

Jakob radi u jednom magacinu. On ima 17 godina. Jednog dana, dok je iz jedne drvene palete istovarivao neke kutije koje su bile teške 15 kg, iznenada je osetio jak bol u donjem delu leđa. Jakob je morao da odsustvuje nedelju dana sa posla da bi se oporavio, ali i dalje ponekad ima bolove u leđima. On je zabrinut o mogućnosti ponovne povrede leđa i pokušava da bude pažljiv, ali želi da nauči više o sigurnom podizanju i druge načine za sprečavanje povrede leđa.

DRUGI SCENARIO: NEPOGODAN RADNI STO ZA RAČUNAR

Asif, 16-godišnjak, radi kao administrativni asistent u jednoj velikoj kancelariji. On je najmlađi službenik u kancelariji, i koliko se može primetiti ima svu zastarelou opremu. Tastatura i miš se nalaze na njegovom radnom stolu, zajedno sa ekranom kompjutera. Poluga za podešavanje visine stolice ne radi. Najveći deo dana, Asif provodi radeći na svom računaru. On zna da jedna osoba u kancelariji ima proteze na zglobovima ruku i da ona ne može podići mnoge stvari kod kuće, zato što ima slabo zatezanje ruke. Asif ne želi imati takve probleme, i želi da zna šta može uraditi.

TREĆI SCENARIO: BUKA NA POSLU

Hose ima 18 godina, i ima godinu dana od kada radi u jednoj građevinskoj firmi. Najveći deo vremena on radi električnom testerom. Obično mu uši zuje za jedno vreme uveče, ali do jutra zujanje nestaje. On je pomalo zabrinut oko toga da ta buka može da ošteti njegov sluh, ali s druge strane ima utisak da se taj osećaj ne razlikuje od zujanja ušiju posle koncerta. On želi da pronađe neke informacije o šteti koju može da izazove buka i mere koje može preuzeti.

ČETVRTI SCENARIO: BEZBEDNOST U RADNJI

Šanisa, koja ima 17 godina, radi u jednoj radnji. Ona i ostali radnici rade redom u noćnoj smeni. Šanisa se ne oseća bezbedno kada radi u noćnoj smeni, ali ona zna da ukoliko ne prihvati smenu vlasnik radnje bi je jednostavno zamenio nekim drugim. Ona drži buzdovan u svojoj torbi i vlasnik joj je naložio da predava novac u slučaju suočavanja sa nekim pljačkašem. Ona želi da zna šta još može da uradi da se oseća sigurnijom.

GLAVNA ZANIMANJA U OBLASTI BEZBEDNOSTI I ZDRAVLJA NA RADU

- **Radnici industrijske higijene:** predviđaju, prepoznaju, procenjuju, komuniciraju i kontrolišu izloženosti na radnom mestu koje mogu dovesti do povreda ili razbolevanje radnika. Oni pružaju dokaze za radnike i poslodavce o aspektima zdravlja i bezbednosti i razvijaju politike da bi radnici bili bezbedniji.
- **Lekari zdravlja na radu** tretiraju ljudi koji su bolesni ili povređeni zbog njihovog posla. Oni studiraju bolesti da bi saznali kako da identifikuju ljudi koji su u opasnosti od bolesti u različitim radnim mestima, radi planiranja mera za sprečavanje bolesti na poslu kao i da pruže lekarske usluge za lica koje su povređene ili obolela na poslu.
- **Medicinske sestre zdravlja na radu** tretiraju radnike koji su oboleli ili povređeni na poslu i sprečavaju zdravstvene efekte izazvane radom.
- **Specijalisti bezbednosti i zdravlja na radu** razvijaju programe obuka za zaposlene i promovišu bezbednost i zdravlje na radnom mestu. Oni nude dokaze za radnike i poslodavce o aspektima zdravlja i bezbednosti i razvijaju politike da bi radnici bili bezbedniji.
- **Profesionalci bezbednosti** predviđaju, prepoznaju, procenjuju, komuniciraju i kontrolišu rizike bezbednosti na radnom mestu za pronalaženje i ispravljanje nesigurnih uslova i radnih praksi. Oni nude obuke za poboljšanje sigurnosti i za implementaciju programa sigurnosti, kao i da mere i studiraju efikasnost ovih napora.
- **Epidemiolozi** studiraju modele bolesti, zdravstvene opasnosti, ili povrede određenih grupa ljudi ili kultura.
- **Ergonomisti** projektuju opremu, nameštaj, mašineriju i radne procese koji štite zdravlje radnika smanjivanjem fizičkih napora, umora i nelagodnosti.
- **Psiholozi zdravlja na radu:** rade u oblasti psihologije za poboljšanje kvaliteta života na radu, i za zaštitu i promociju zdravlja i dobrobit radnika.

HITNI SLUČAJEVI U VESTIMA

1. SLUČAJ: Vatra od masti u restoranu opekla radnika

Požar je izbio u jednom porodičnom restoranu u utorak veče i tom prilikom je jedan radnik zadobio ozbiljne povrede a prouzrokovana je i materijalna šteta. Požar je nastao kada je tiganj napunjen uljem, postavljen na vreloj peći, ostavljen bez nadzora. Vatra se brzo proširila na peškire koji su visili blizu. Jedan radnik je primetio i pokušavao da je ugasi sipanjem vode na peć. Međutim to je prouzrokovalo da izgorela mast poprska njegovo lice, ruke i grudi! Njegov kolega, nakon što je čuo jauke, povikao je da svi odmah napuste restoran i zvao je 211. Vatrogasci su ugasili vatru i pobrinuli su se o povređenom radniku. Povređeni radnik je odveden u bolnicu sa teškim povredama.

- Šta je bilo dobro?
- Šta je krenulo loše?
- Šta se može učiniti za bolju zaštitu i pripremanje radnika?

2. SLUČAJ: Pljačkaš pretio oružjem mladom radniku

Jedan 16-godišnji radnik jedne prodavnice je u večernjim časovima u četvrtak bio zaprećen oružjem od strane jednog maskiranog lica koji je tražio novac. Zaposleni je radio sam, i spremao se da zatvara prodavnicu za tu noć. Kasnije, radnik je izjavio policiji da, dok je ispraznio kasu, pljačkaš ga je vezivao, a zatim je otisao sa novcem. Iako je pljačka potresla radnika, on nije bio fizički povređen. Ime radnika se drži u tajnosti zbog njegovih godina.

- Šta je bilo dobro?
- Šta je krenulo loše?
- Šta se može učiniti za bolju zaštitu i pripremanje radnika?

3. SLUČAJ: Mladi građevinski radnik pao sa stepeništa

Jedan 18-godišnji farbar, koji je farbao drugi sprat kuće, pao je juče sa stepeništa i polomio obe noge. On je takođe zadobio teške posekotine kada mu se ruka zaglavila na metalnoj ogradi. Kolege su požurili da mu pomognu i zvali hitnu pomoć. Tehničari hitne medicinske pomoći su rekli da su njihove kolege iznosile povređenog radnika u dvorište i zatim su primenili pritisak na otvorenoj rani da bi zaustavili krvarenje.

- Šta je bilo dobro?
- Šta je krenulo loše?
- Šta se može učiniti za bolju zaštitu i pripremanje radnika?

4. SLUČAJ: Majka novog radnika sa ograničenim sposobnostima govori o reakcijama poslodavca tokom zemljotresa

Radnici jednog Tržišnog Centra sakupili su se ispod stolova i u hodnicima, nakon što je zemljotres snage 6.1 stepena potresao njihov objekat. Kada je zemljotres prestao, radnici su pratili osvetljene izlazne znakove do stepenica. Oni su prešli 10 pari stepenica i izašli na put. Marie Krasniqi iz Glogovca ima jednog sina, Jona, koji je radnik kompanije. Ona se žalila da je njen sin, koji ima Daunov sindrom, ostao sam tokom i nakon zemljotresa. Radnici i nadzornici nisu imali pojma da je Jon ostao na 11-om spratu. Kompanija se zalagala da će pregledati Akcioni Plan Hitnih slučajeva i osigurava da plan priprema i štiti sve zaposlene, uključujući i one kojima je potrebna više pomoći.

- Šta je bilo dobro?
- Šta je krenulo loše?
- Šta se može učiniti za bolju zaštitu i pripremanje radnika?

5. SLUČAJ: Jak veter razbio prozore jedne lokalne prodavnice

Jak veter je duvao juče u gradu, ostavljajući velika područja bez električne energije i izazvao oštećenje mnogih objekata. Veter je polomio većinu prozora u jednoj prodavnici. Dok su stakla padala, radnici su sakupili potrošače u sektorima svakog sprata trospratnog objekta. Potrošači su se zahvalili za pomoć koju su im pružali radnici njihovim sklanjanjem sa prozora.

- Šta je bilo dobro?
- Šta je krenulo loše?
- Šta se može učiniti za bolju zaštitu i pripremanje radnika?

AKCIONI PLAN O HITNIM SLUČAJEVIMA

Planiranje povećava bezbednost radnika i radnih mesta u vanrednim situacijama. Inspekcija rada obavezuje svako poslovanje da poseduje Akcioni Plan za hitne slučajeve. Plan uključuje neophodne mere pre, tokom i nakon jednog hitnog slučaja. On takođe pokazuje korake koje treba svi da prate u hitnim slučajevima. Plan treba da uključi i odgovorne osobe u slučaju vanredne situacije. On treba da poseduje i kartu lokacija gde se čuvaju hemikalije kao i spiskove podataka sigurnosti hemijskih proizvoda (u slučaju da se hemikalije koriste na određenom radnom mestu). Plan treba da predviđa mere zaštite radnika, uključujući radnike sa posebnim potrebama.

Obuka i vežbe

Radnici treba da učestvuju u redovnoj obuci i vežbama da bi se pripremili za reagovanje u raznim vanrednim situacijama. Vežbe i obuke treba da obuhvate sledeće informacije:

- Kako prijaviti hitan slučaj?
- Šta treba da urade radnici?
- Kako zvuče i kako izgledaju alarmi i kako se zna da je "sve završeno"?
- Gde treba da se okupe?
- Šta treba da rade u slučaju prosipanja hemikalije?
- Kada i kako treba upotrebiti opremu za hitne slučajeve?

Alarmni sistemi

Svi zaposleni treba da budu u stanju da vide, čuju i razumeju alarne.

Skloništa i evakuacija

Radnike treba obavestiti o unutrašnjim izlazima i skloništima, oko najboljih puteva za izlaz van objekta i za pravila koje treba pratiti tokom izlaska. Vi treba da znate gde ćete se sastati sa ostalim radnicima.

Izlazi moraju stalno biti proveravani od strane odgovornog lica u kompaniji gde radite, da bi se uverilo da nisu blokirani. Mesto gde radite treba da ima odgovarajući izlaz i oni treba da budu dovoljno široki da bi radnici mogli brzo izići napolje. Svi treba da znaju gde će se sastati napolje da bi se konstatovalo ukoliko je neko ostao unutra.

Urgentna svetla

Putevi/hodnici za izlazak treba da imaju urgentne prozore u svim radnim prostorijama.

Oprema za hitne slučajeve

Plan treba da navodi alate za hitne slučajeve koje su neophodne za vaše radno mesto. Ovo može obuhvatiti sisteme poprskanja u zgradu, aparate za gašenje požara, sisteme za pranje lica i bezbednosne tuševe, ukoliko su korišćene hemikalije.

Kako reagovati u slučaju povrede

Plan treba da odredi još koliko kutija prve pomoći će biti na raspolaganju, gde ih možemo naći i ko će se obučavati za njihovo korišćenje. Radnici treba da znaju ko je obučavan za pružanje prve pomoći i gde treba da potraže lekarsku pomoć, ukoliko je to neophodno.

DA LI SI TI MLADI RADNIK NA KOSOVU?

ŠTITI ZDRAVLJE! UPOZNAJ SVOJA PRAVA!

MLADI POSLU

Diskusija o bezbednosti

Materijal 12 za učenike

DA LI MOGU DA SE POVREDIM ILI RAZBOLIM NA RADNOM MESTU?

Buna koja ima 17 godina je zaglavila svoju ruku u električnoj seckalici kupusa u jednom restoranu brze hrane. Njena ruka neće više nikada biti ista i ona nikada neće biti u stanju da je u potpunosti koristi.

Guri koji je imao 17 godina bio je pomoćnik u građevinarstvu. Ubio ga je električni udar kada se popeo na metalne stepenice, držeći u rukama električnu burgiju.

Ema koja ima 16 godina je pogodjena i opljačkana pretnjom oružjem u jednoj radnji za prodaju sendviča. To se desilo dok je ona radila sama posle 23:00 časova.

Svake godine na Kosovu mnogi radnici se povređuju i gube svoje živote na poslu.

Kao mladi radnik, ti imaš više šansi nego jedno odraslo lice da se povrediš na poslu. Od tebe se može zatražiti da obavljaš i poslove koje zakon zabranjuje za osobe koje su mlađi od 18 godina.

OD KOJIH RIZIKA TREBA DA SE PAZIM?

Vrsta posla	Primeri rizika
Usluge ishrane	Kлизави подови Роштиљ Ножеви Узнемиравање или дискриминација
Продава на мало	Насилни злочини Подизање великих тежина Узнемиравање или дискриминација
Канцеларија	Стрес Слабо пројектовање радног места Узнемиравање или дискриминација
Здравствена заштита	Отровне хемикалије Одбаћене игле Подизање великих тежина Узнемиравање или дискриминација

KOJA SU MOJA PRAVA NA RADNOM MESTU?

Vi imate zakonsko pravo za:

- Jedno bezbedno i zdravo radno mesto. Ovo treba da obuhvata i obuke, rečima koje vi možete razumeti. Možda vaš šef treba da vas nauči kako da se suočavate sa vanrednim slučajevima i takvim rizicima kao što su hemikalije.
- Sigurnosni uređaji kao što su: slušalice, rukavice, sigurnosne naočare i posebna odeća (prema potrebi).
- Da najmanje zaradite minimalnu platu. Na Kosovu minimalna plata za zaposlene do 35 godina starosti je 130 Evra, dok, za zaposlene starosti preko 35 godina je 170 Evra. Pogledajte na <http://www.rks-gov.net> za više informacija i najnovije podatke.
- Ukoliko se povredite na poslu, pravo na nadoknadu lečenja i pravo na plate u odsustvu (tokom lečenja).
- Druge vrste pomoći ukoliko imate dugoročne zdravstvene probleme zbog vaše povrede na radu.

Vi takođe imate pravo da:

Prijavite probleme bezbednosti Inspektoratu rada.

Radite gde niste uznenireni zbog rase, boje kože, religije, pola, trudnoće, rodnog mesta, nesposobnosti, doba ili drugo; uznemiravanja su i uvredljive šale ili izloženost određenih fotografija, rasne uvrede ili nešto drugo.

Pitajte o mogućnostima prilagođavanja vašeg radnog mesta (ukoliko je jedna takva stvar potrebna zbog vašeg zdravstvenog stanja, veroispovesti ili drugo).

Razgovarajte sa vašim kolegama o tome koliko zarađuju i koji su njihovi uslovi rada.

Sarađujte sa inspektorima rada, tokom njihovih inspekcija ili prijavljivanja bilo kakvog kršenja.

Vi takođe možete učestvovati u naporima za poboljšanje uslova rada, plata i naknada.

Da li je u redu da se uradi bilo kakav posao?

NE! Zakonodavstvo na Kosovu štiti mlade od opasnih poslova.

VI IMATE PRAVO DA PRIJAVITE

Ukoliko vi mislite da zakoni o bezbednosti, rada dece, ili plata se ne sprovode. Vi takođe treba da izveštavate ukoliko mislite da zakoni koji štite radnike od bivanja diskriminiranim i maltretiranim se krše. Protivzakonito je ukoliko se vi otpuštate sa posla ili vas maltretiraju na neki drugi način, zato što vi projavljujete ove probleme. Zakon vas takođe štiti ukoliko se povredite na poslu i aplicirate za plaćanje vaših zdravstvenih računa.

Neke opasne i zabranjene radne aktivnosti za osobe starosti od 15-18¹

Ukoliko ste mlađi od 18 godina, vi ne možete

Voziti ili raditi sa	<ul style="list-style-type: none">• Poljoprivrednom mašinerijom i bilo kojom drugom motornom opremom
Raditi sa	<ul style="list-style-type: none">• Pesticidima• Motornom testerom i mašinama za obradu drveta;
Raditi u	<ul style="list-style-type: none">• uništavanju, rušenju, iskopavanju ili rudnicima;• sečenju-prenošenju drveta, testerom;• službama šumarstva, ili gašenju požara u šumama;• klanici i industriji za preradu mesa;• u dubinama, ispod površine zemlje, ispod vode i zatvorenim mestima;• građevinarstvu (iskopavanje zemljišta, presejanje peska i cimenta, rad na skelama);• obrada metala;• mestima gde postoji izloženost ekstremnim temperaturama visokim ili nižim, od buke i vibracija;• mestima gde ima prisustva bioloških agenasa;• mestima gde ima prisustva toksičkih supstanci;• eksploataciji prirodnih resursa (površinska iskopavanja i eksploracija uglja, peska i kamenja
Podignite i nosite težine	<ul style="list-style-type: none">• preko 15 kg (M) i 10 kg (Ž), u slučaju povremenog podizanja i nošenja;• preko 10 kg (M) i 5 kg (Ž), u slučaju neprekidnog podizanja i nošenja;
Da radite u kasnim satima noći	<ul style="list-style-type: none">• od 22 uveče do 6.00 časova ujutro

Neke druge aktivnosti sa visokim rizikom

Ukoliko ste mlađi od 18 godina, vi takođe ne smete da

Radite na deponiji otpada	<ul style="list-style-type: none">• Istraživanje i prikupljanje otpada na deponije otpada ili u gradskim kontejnerima
Radite na putu	<ul style="list-style-type: none">• Prodaja manjih stvari• Transport robe• Prosjačenje• Čišćenje šoferšajbni
Obavite druge aktivnosti	<p>pogledaj</p> <ul style="list-style-type: none">• AU 05/2013 o Spisku Opasnih Oblika Dečjeg Rada i• Konvenciju o Pravima Dece

¹ Kompletni spisak možete naći na AU 01/2012 Ministarstva za Rad i Socijalnu Zaštitu za Sistematizaciju Dozvoljenih i Zabranjenih Poslova za Osobe mlađe od 18 godina

DA LI POSTOJI NEKI POSAO KOJI NE MOGU DA URADIM?

DA! Mnoga radna mesta, pored onih koje su navedena ovde, nisu zabranjena za mlade radnike². Za većinu radnih mesta najmanje treba biti uzrasta od 15 godina.

Pre prihvatanja posla, uveri se da imaš pravo da radiš taj posao.

ŠTA TREBA DA URADIM DA BUDEM BEZBEDAN NA RADU?

Da bi radio na bezbedan način treba da

- Poštuješ sva pravila i uputstva bezbednosti;
- Koristiš bezbednosnu opremu i zaštitnu odeću, kada god je to neophodno;
- Razumeš uticaj koju rizici mogu imati na tebe, porodicu i tvoje kolege;
- Održavaš radno okruženje čisto i bez nereda;
- Budeš spreman i pravilno reaguješ u slučaju vanrednog stanja;
- Obavestiš nadzornika o nekom riziku zdravlja i bezbednosti;
- Budeš informisan i postavljaš pitanja o sigurnosnim i zdravstvenim pitanjima na tvom radnom mestu.

UZNEMIRAVANJE NA POSLU: DA LI JE NEZAKONITO?

Uznemiravanje na radnom mestu se dešava kada vas neko uznemirava, zloupotrebljava rečima, maltretira, ili vam preti. Ko god to radi polazi protiv politike kompanije ili krši zakon.

Šta možete uraditi ukoliko mislite da ste žrtva uznemiravanja na radnom mestu?

- Vodite beleške kad god se osećate maltretiranim. Razgovarajte sa jednom poverljivom odrasлом osobom. Uznemiravanje na radnom mestu može narušiti rad i vaše zdravlje!

² Vidi: AU 01/2012 Ministarstva za Rad i Socijalnu Zaštitu o Sistematisaciji Dozvoljenih i Zabranjenih Poslova za Osobe mlađe od 18 godina

KOLIKO DUGO MOGU DA RADIM?

Osobe starosti od 15-18 godina u našoj zemlji maksimalno mogu da rade 30 časova nedeljno.

KOLIKO KASNO MOGU DA RADIM?

Radno vreme za osobe starosti od 15-18 godina u našoj zemlji ne sme biti kasnije od 22.00 časova uveče i ranije od 06 časova ujutro.

ŠTA UKOLIKO SE POVREDIM NA RADU?

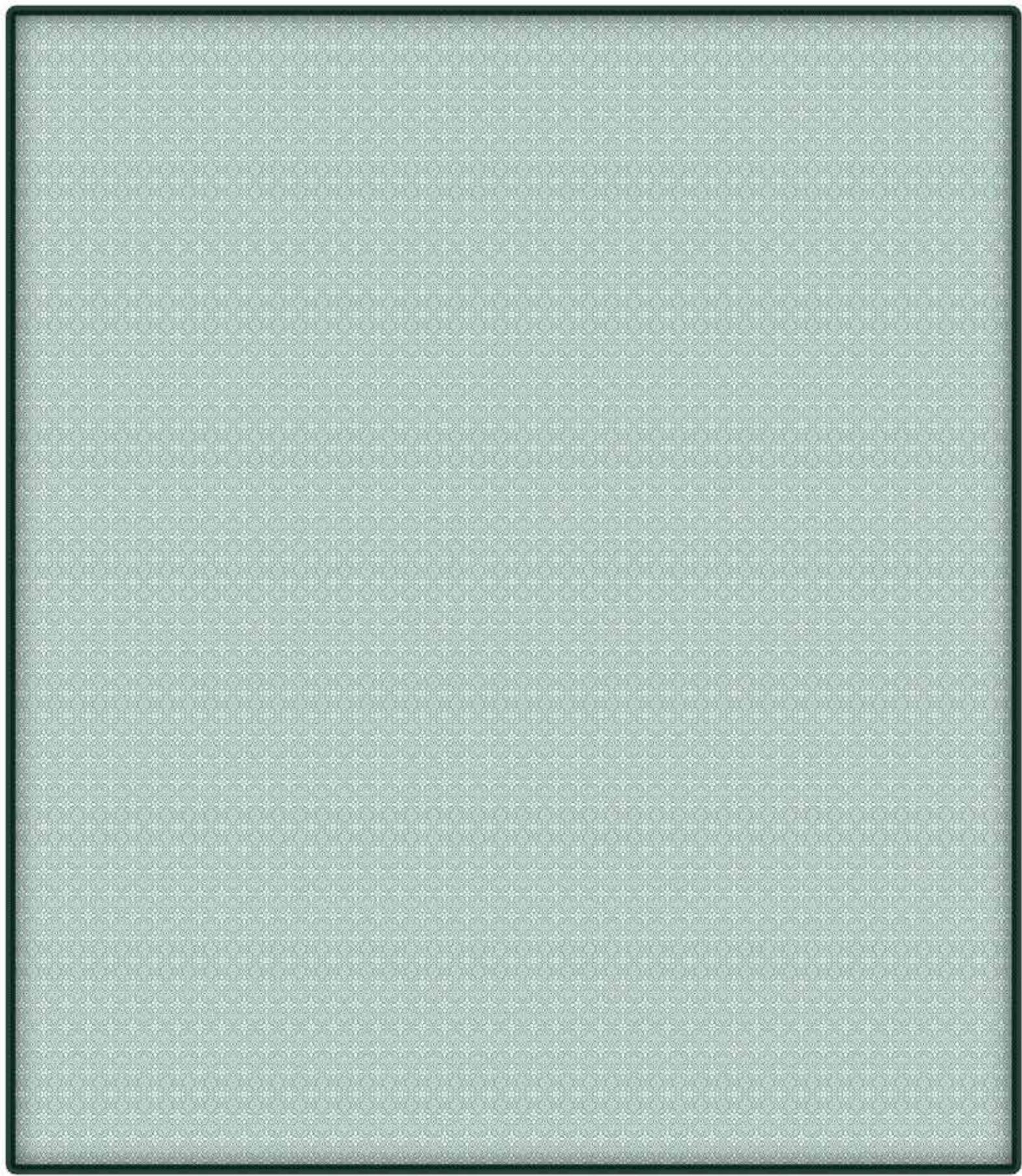
Odmah obavestite vašeg nadzornika. Ukoliko ste mlađi od 18 godina, obavestite roditelje ili staratelje. Ukoliko je neophodno potražite hitnu lekarsku pomoć. Pitajte za obrazac zahteva od vašeg poslodavca, ili uzmite ga od pružioca zdravstvene zaštite, ukoliko Vam vaš poslodavac ne daje odmah takav obrazac.

Popunite formular i dostavite ga vašem poslodavcu da biste se uverili da ćete dobiti nadoknadu radnika.

ŠTA UKOLIKO IMAM BEZBEDNOSNI PROBLEM?

Razgovarajte o problemu sa nadzornikom, roditeljima, nastavnicima, predstavnicima obuka na poslu ili predstavnicima sindikata.

Kontaktirajte inspektora zarada za opšte informacije bezbednosti.

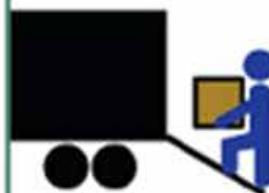
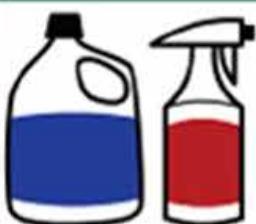
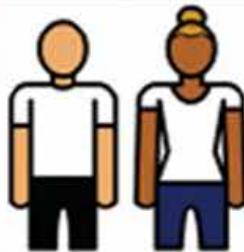
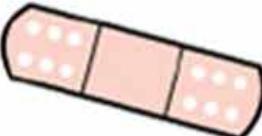
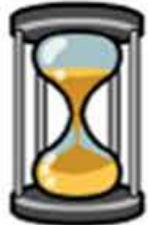

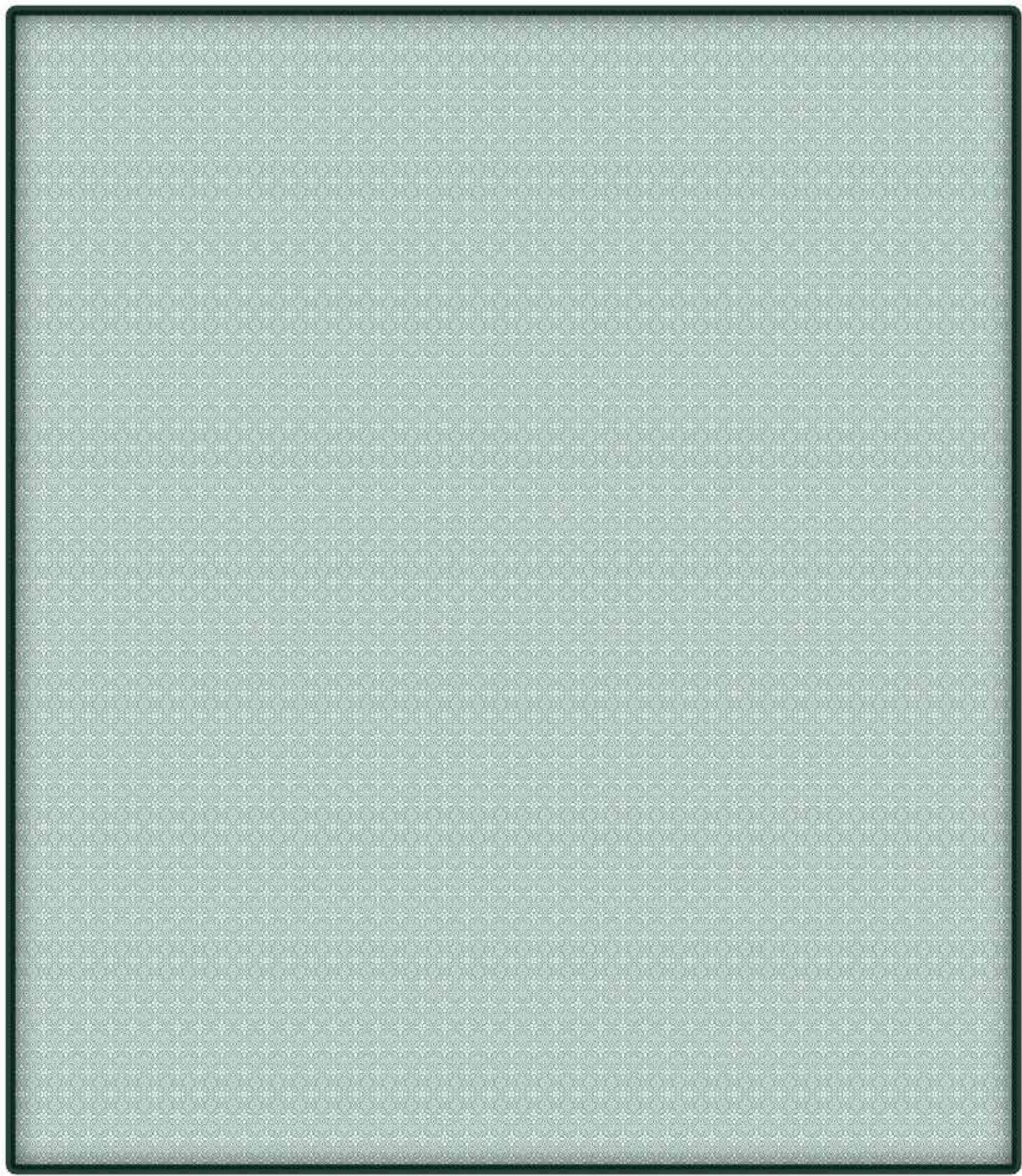
Zakon o radu

Materijal 13 za učenike

TABELA # 1

B I N G O

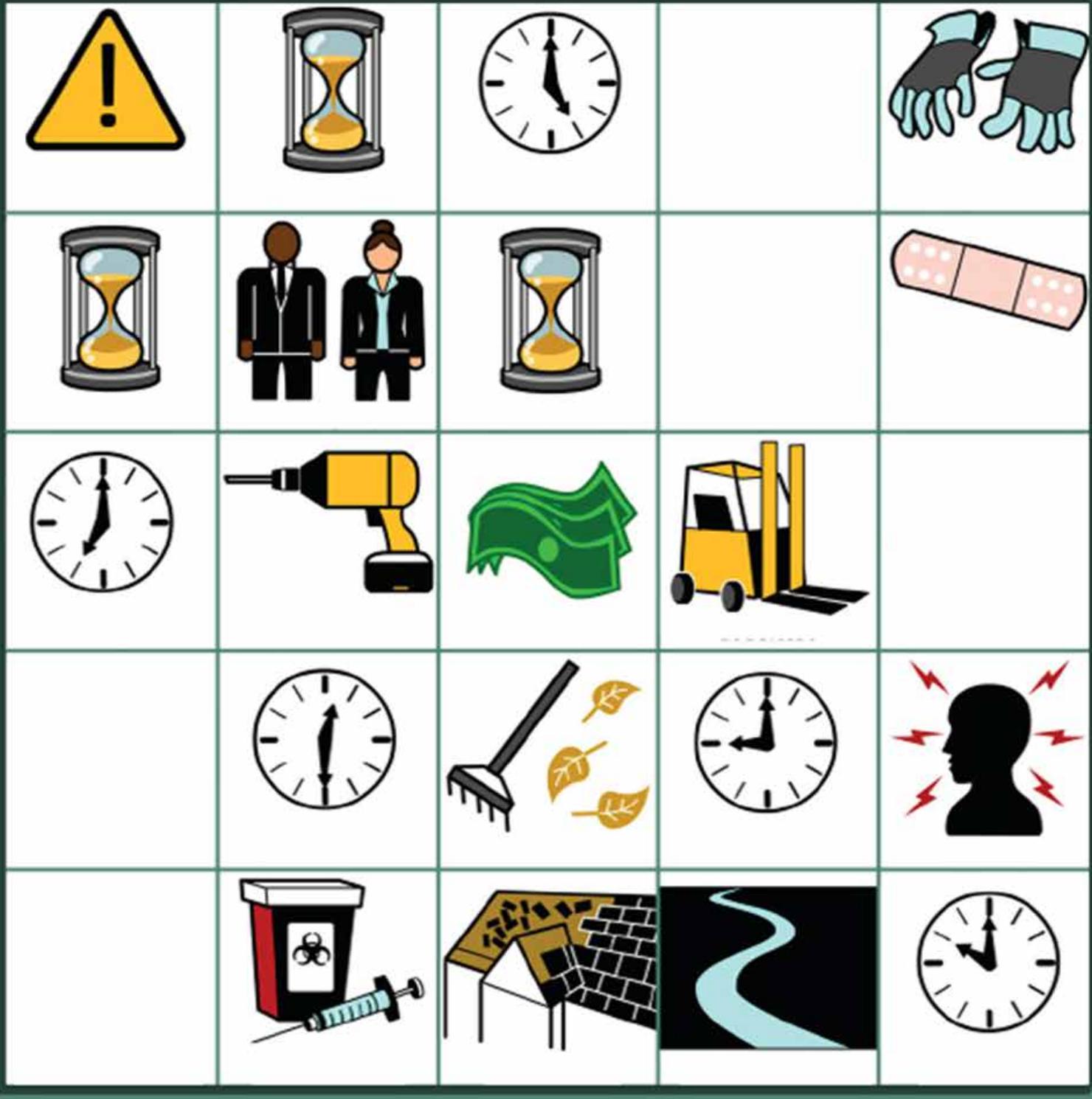

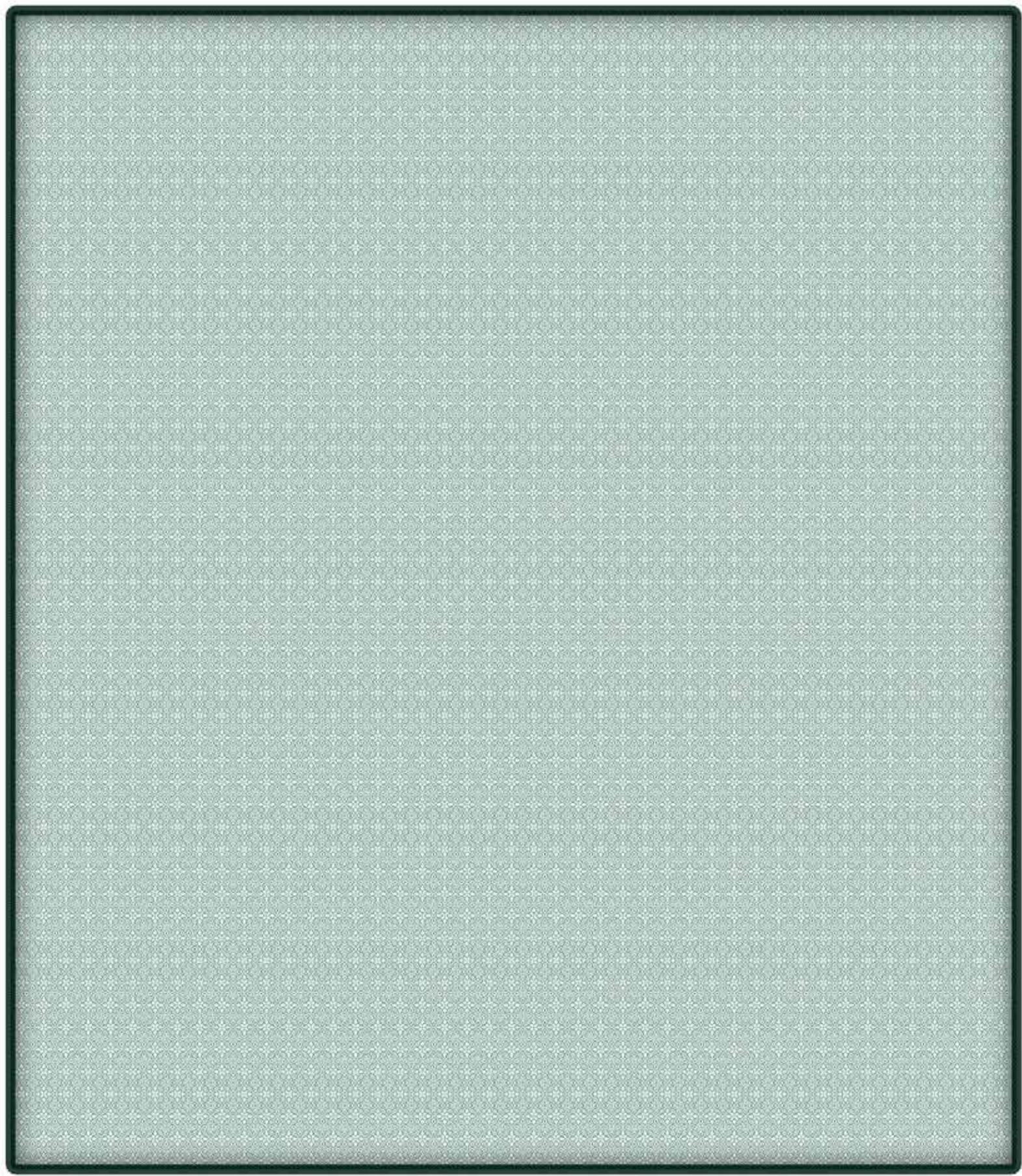
Zakon o radu

Materijal 13 za učenike

TABELA # 2

B I N G O

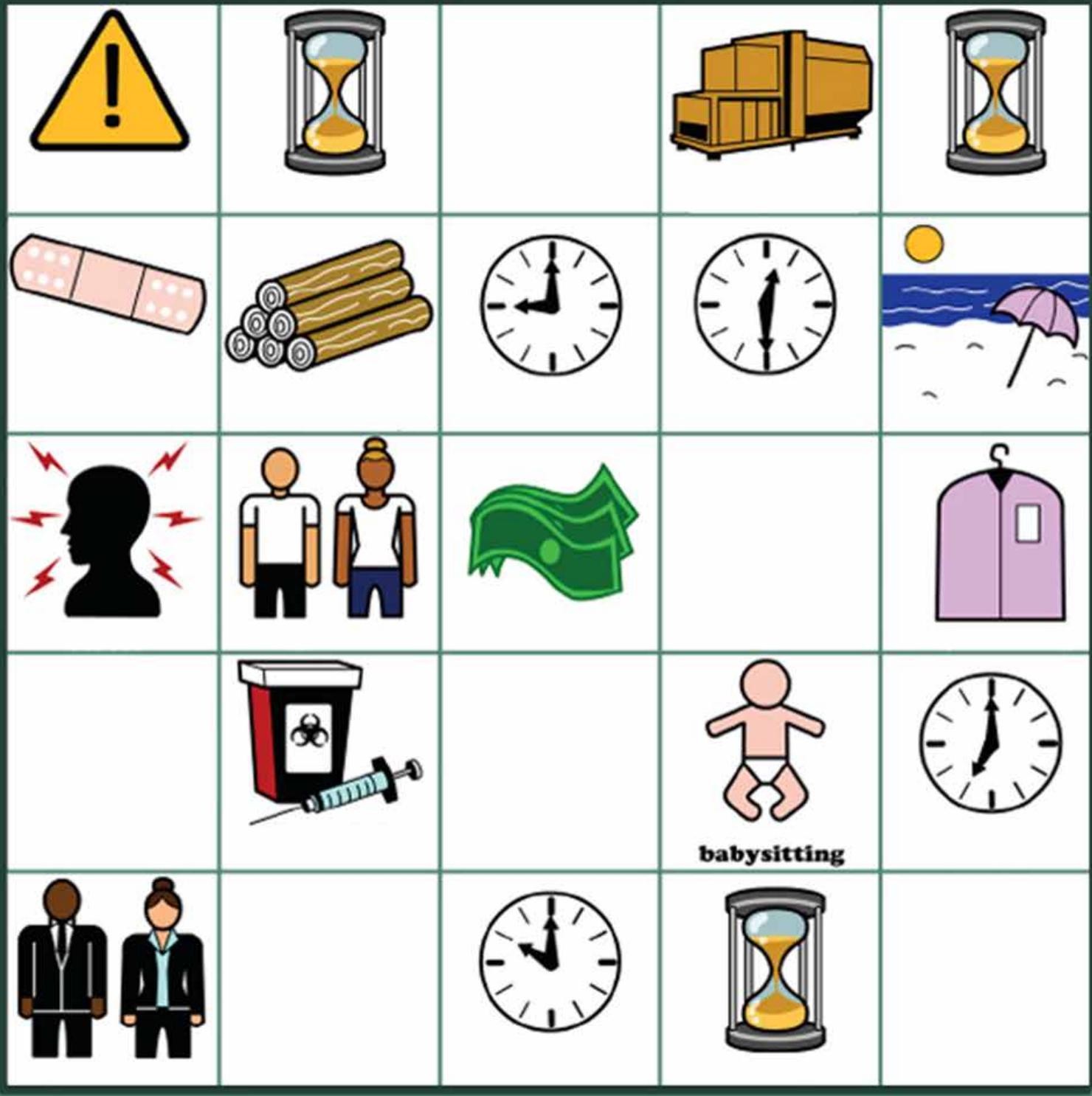

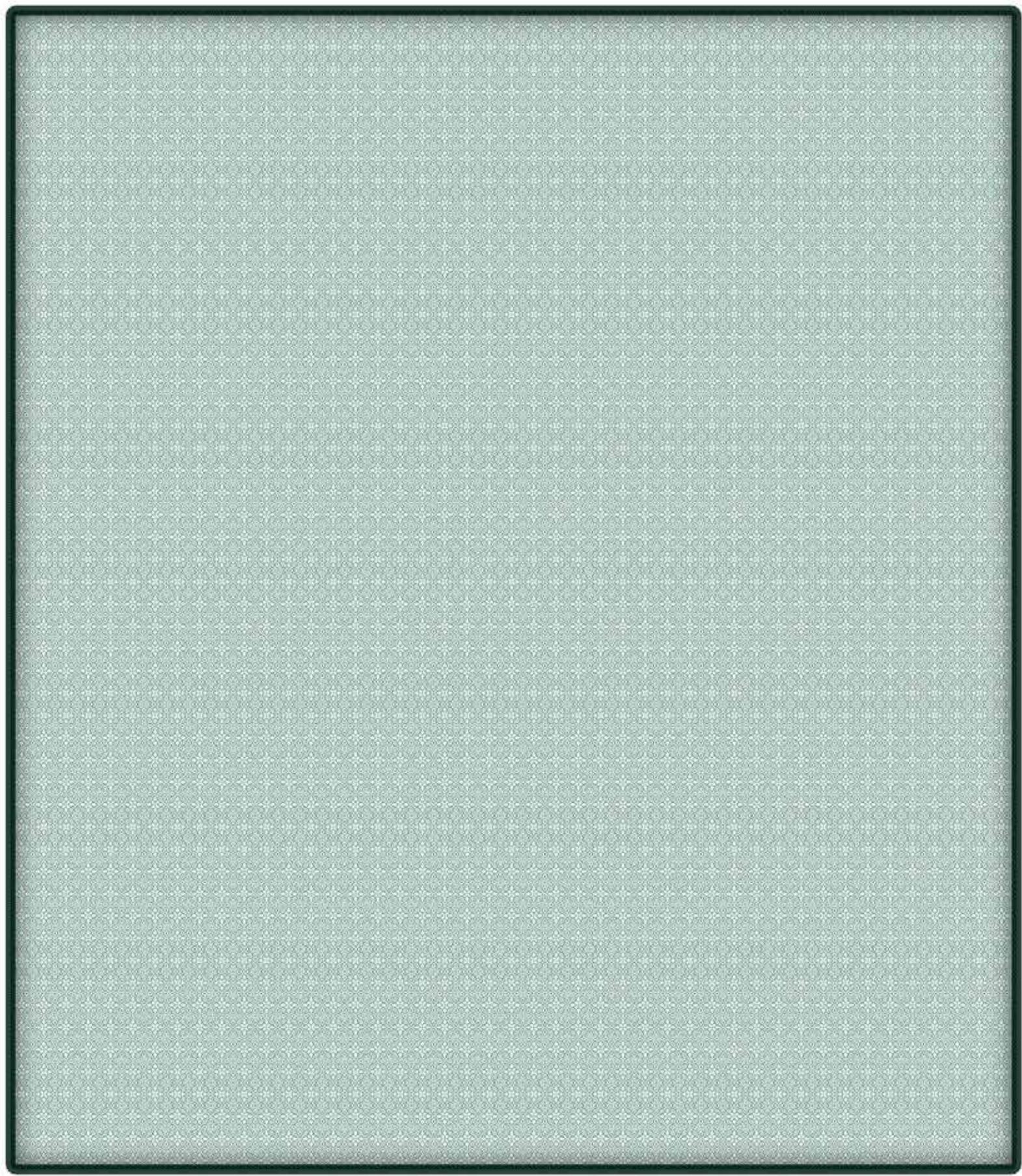
Zakon o radu

Materijal 13 za učenike

TABELA # 3

B I N G O

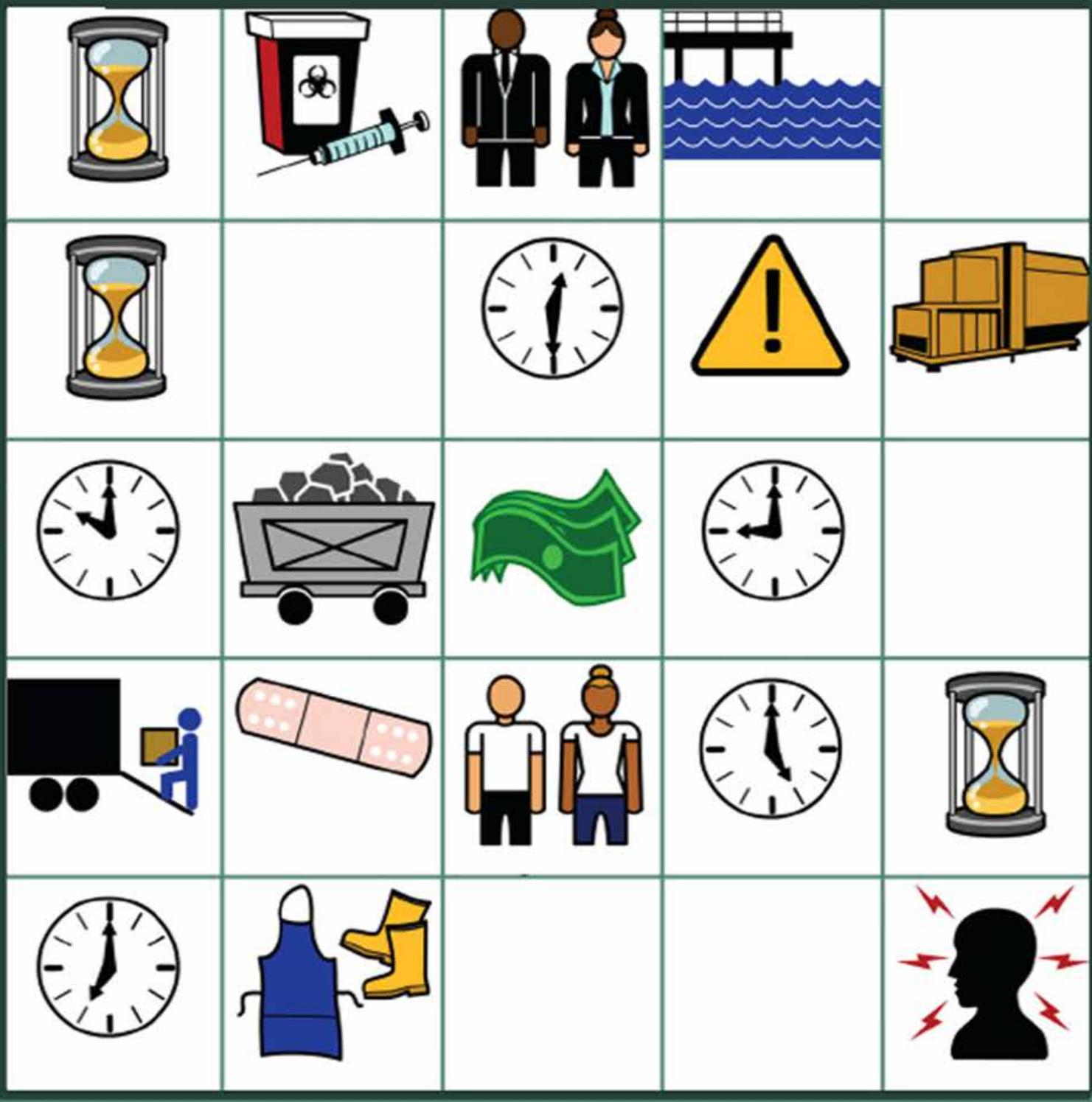

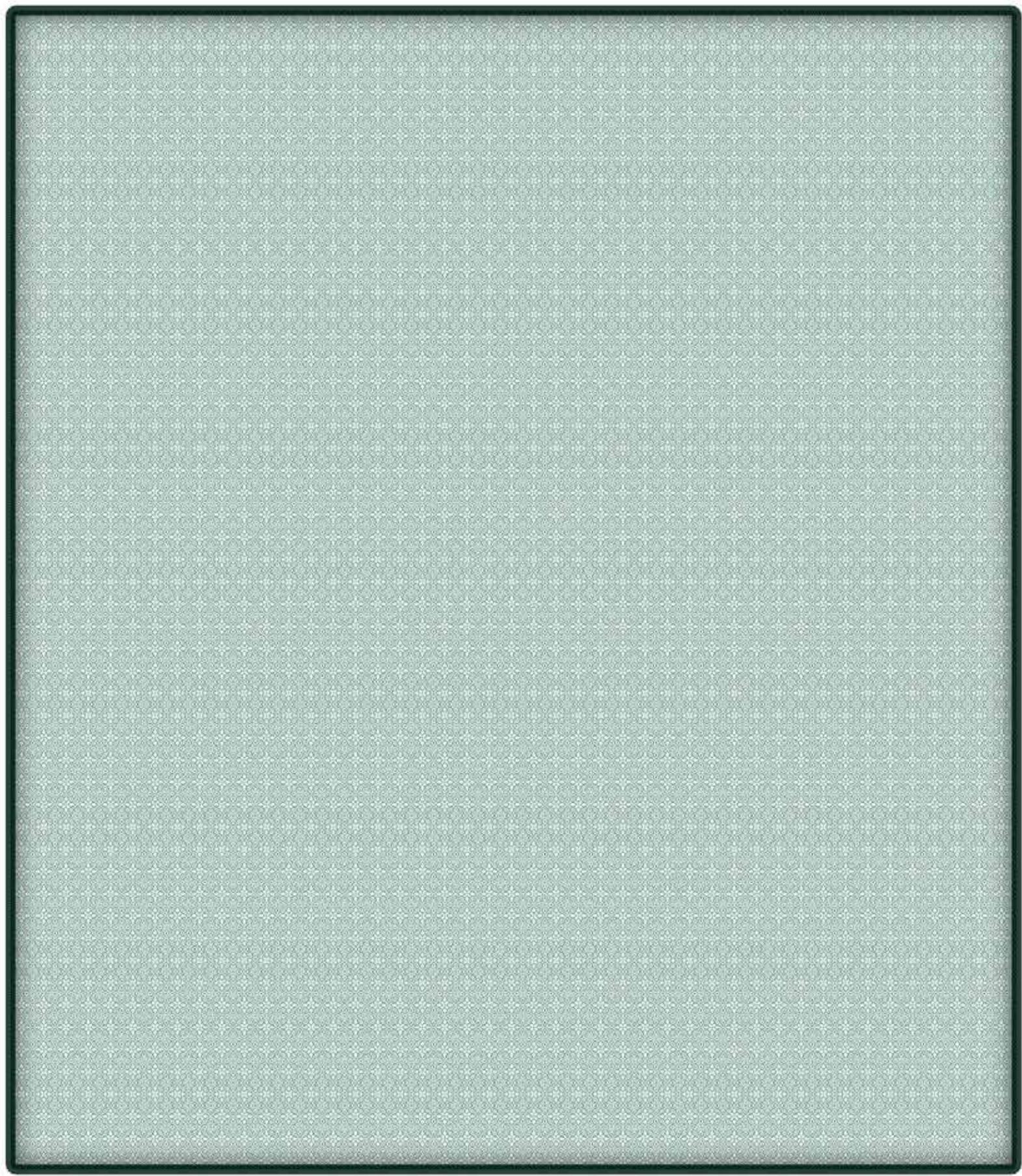
Zakon o radu

Materijal 13 za učenike

TABELA # 4

B I N G O

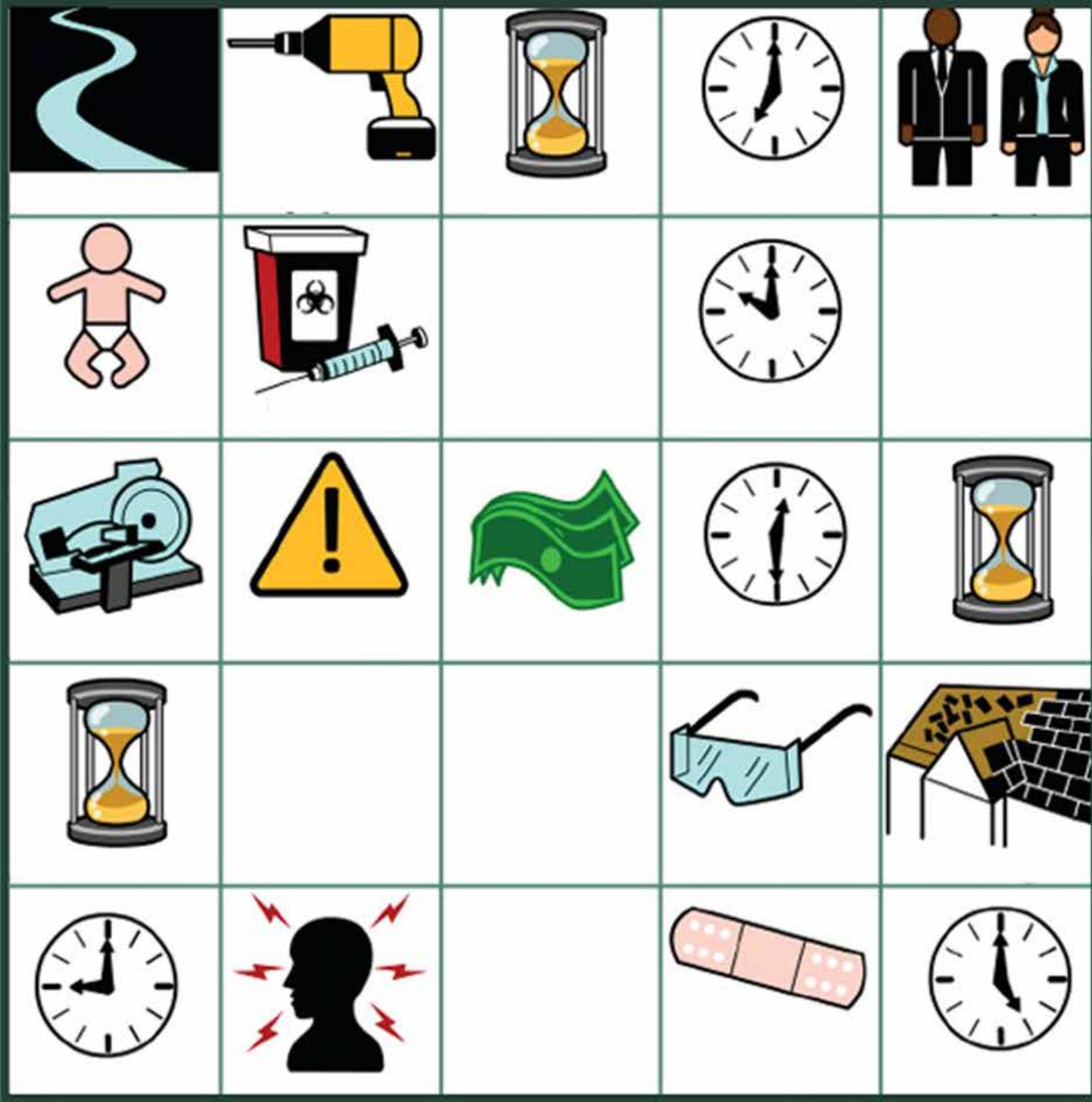

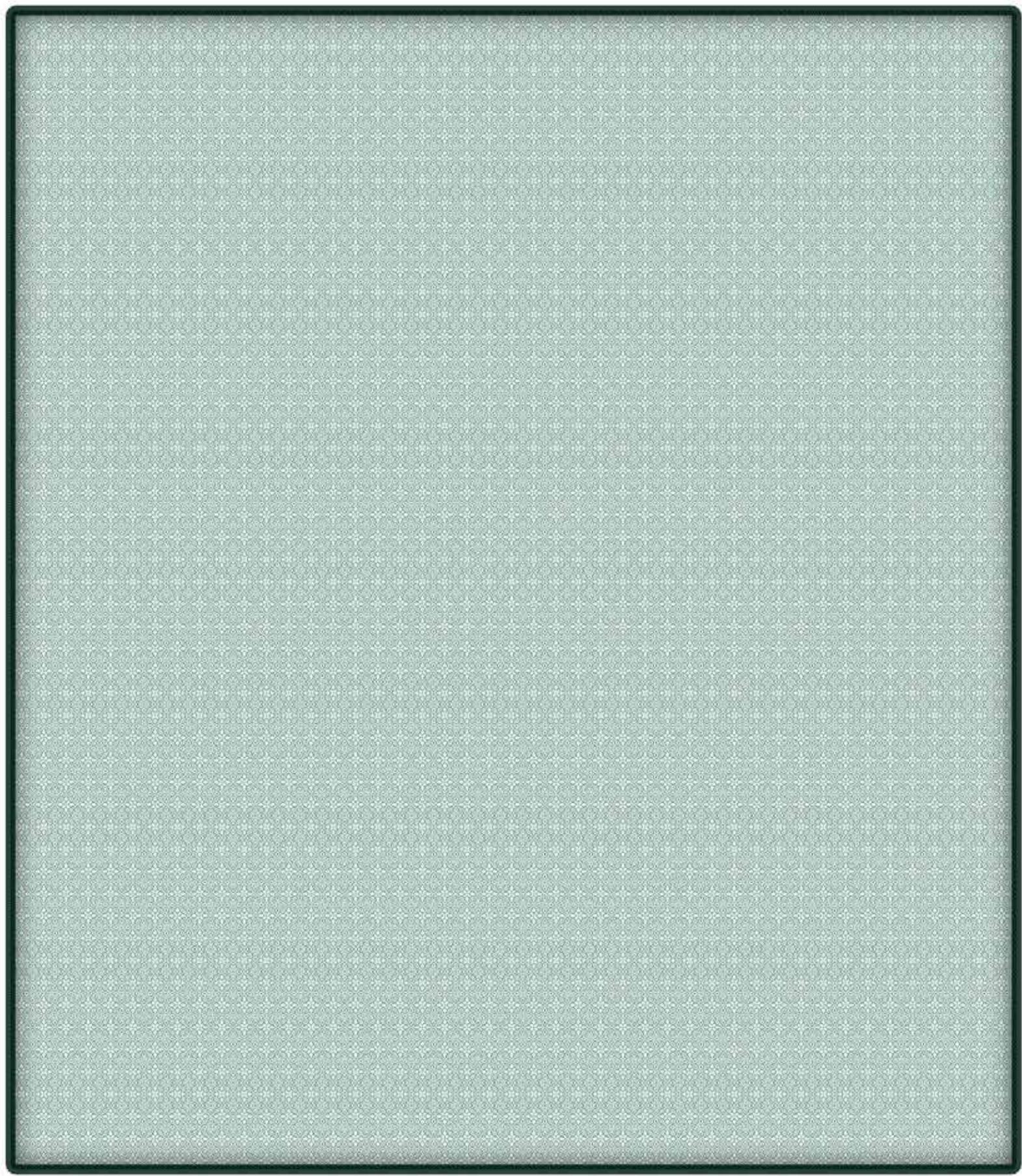
Zakon o radu

Materijal 13 za učenike

TABELA # 5

B I N G O

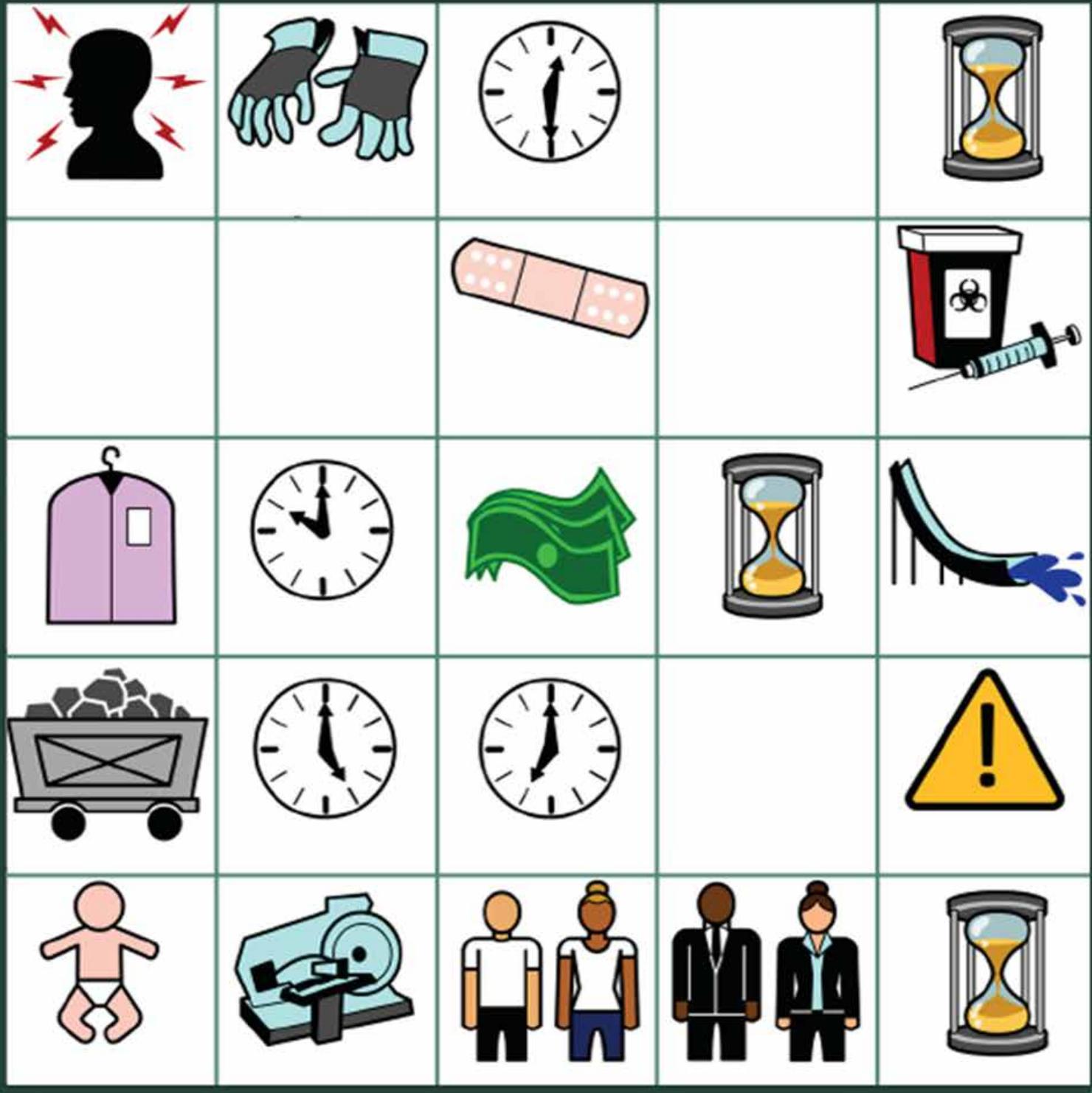

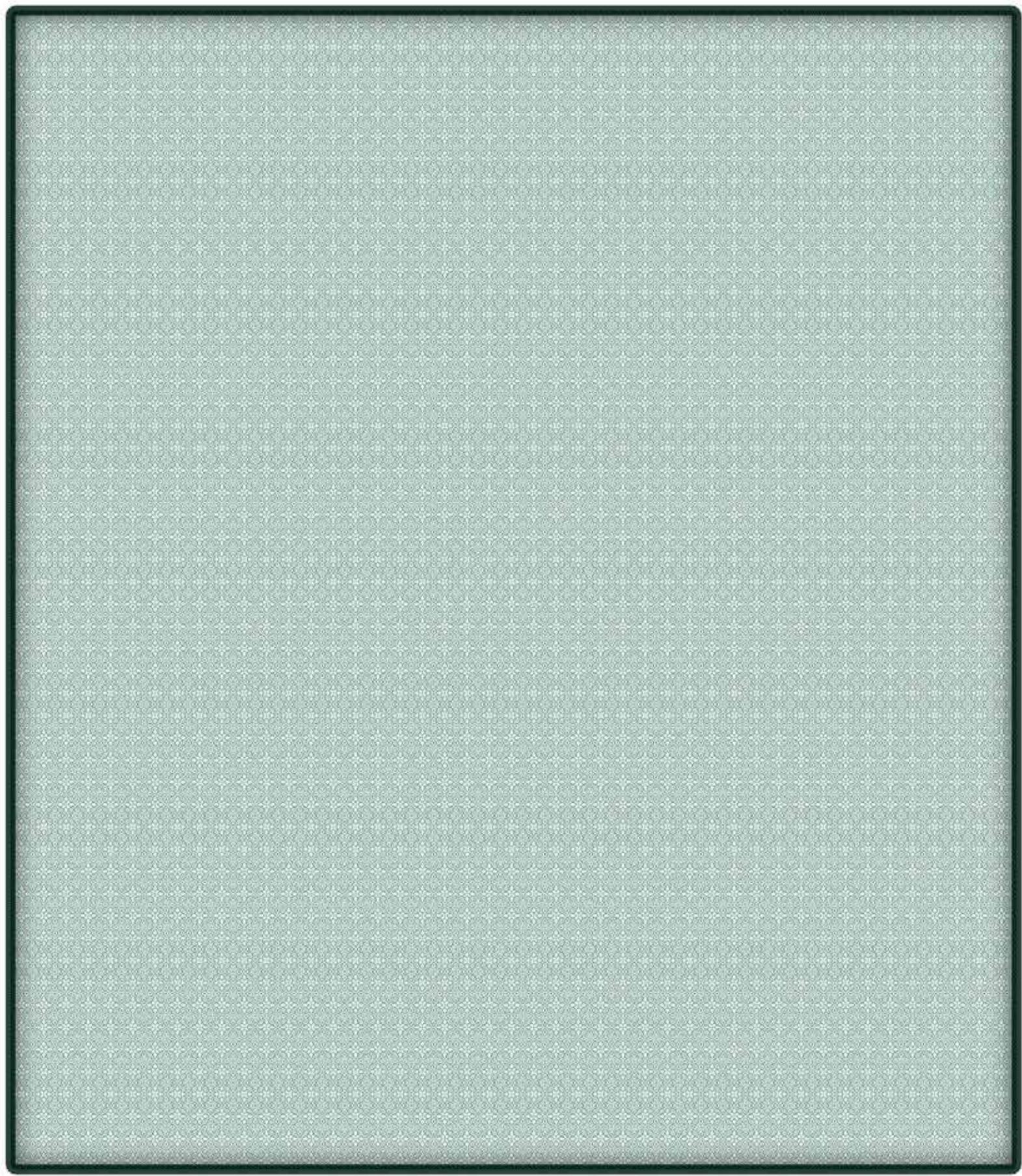
Zakon o radu

Materijal 13 za učenike

TABELA # 6

B I N G O

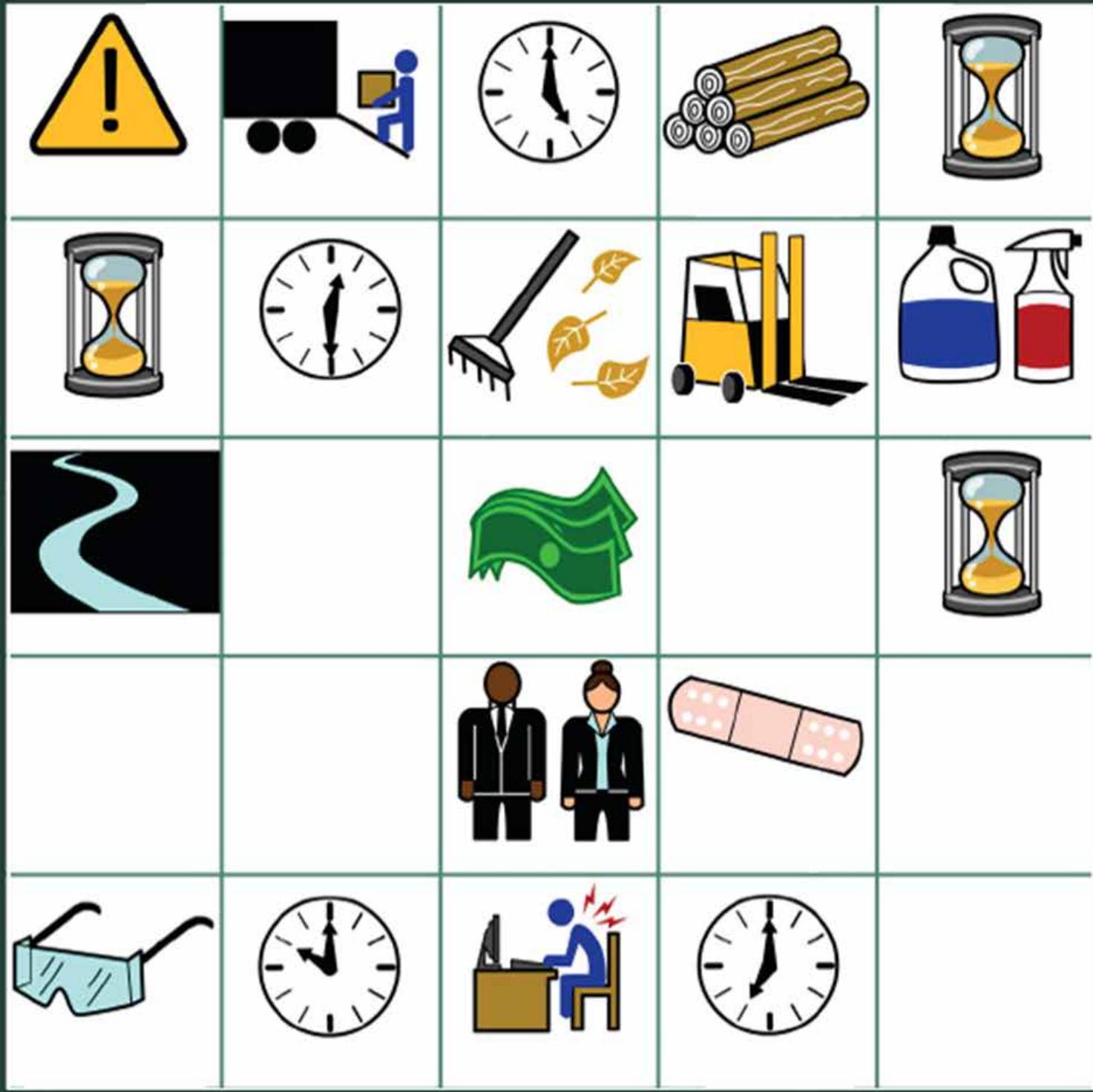

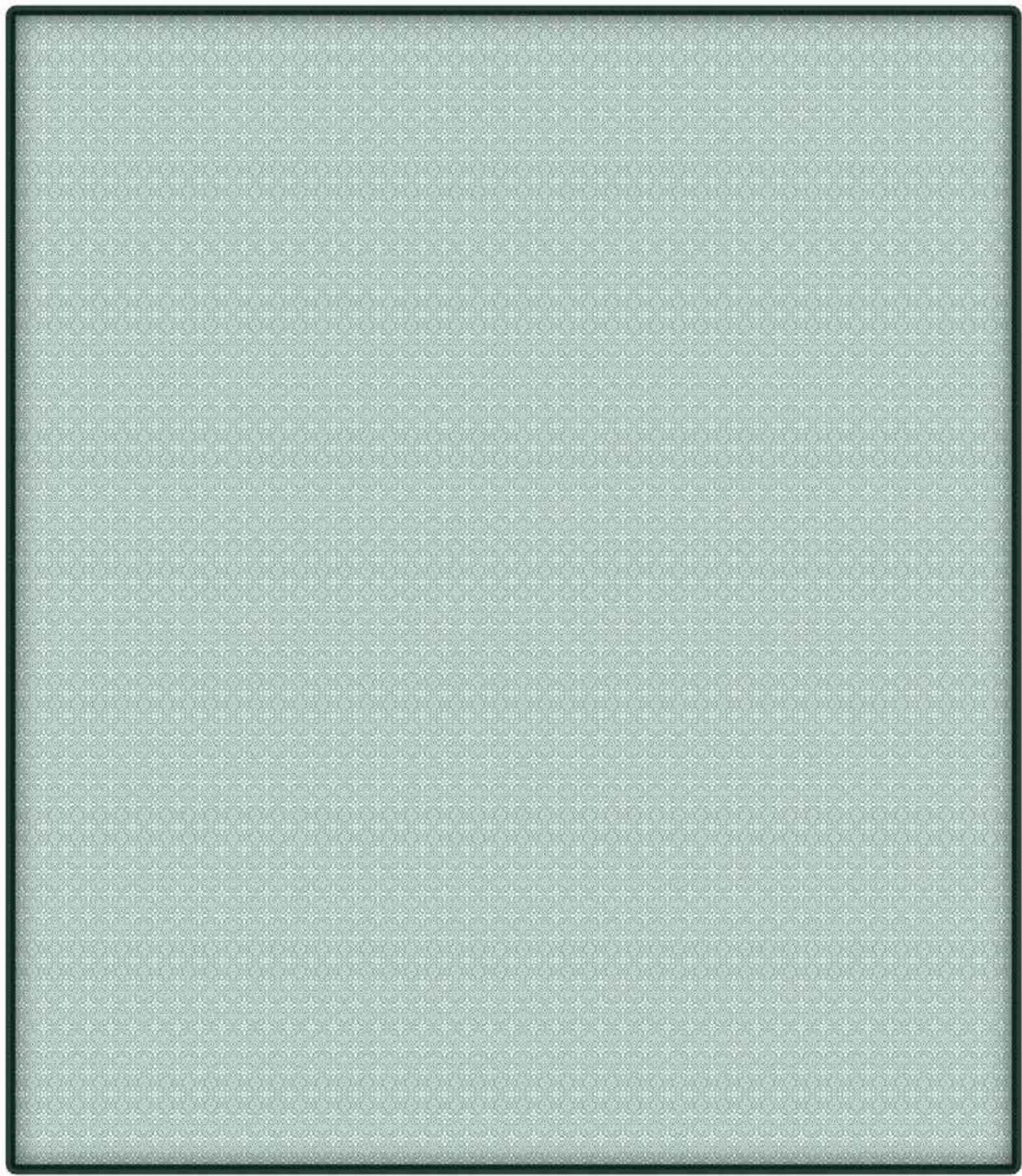
Zakon o radu

Materijal 13 za učenike

TABELA # 7

B I N G O

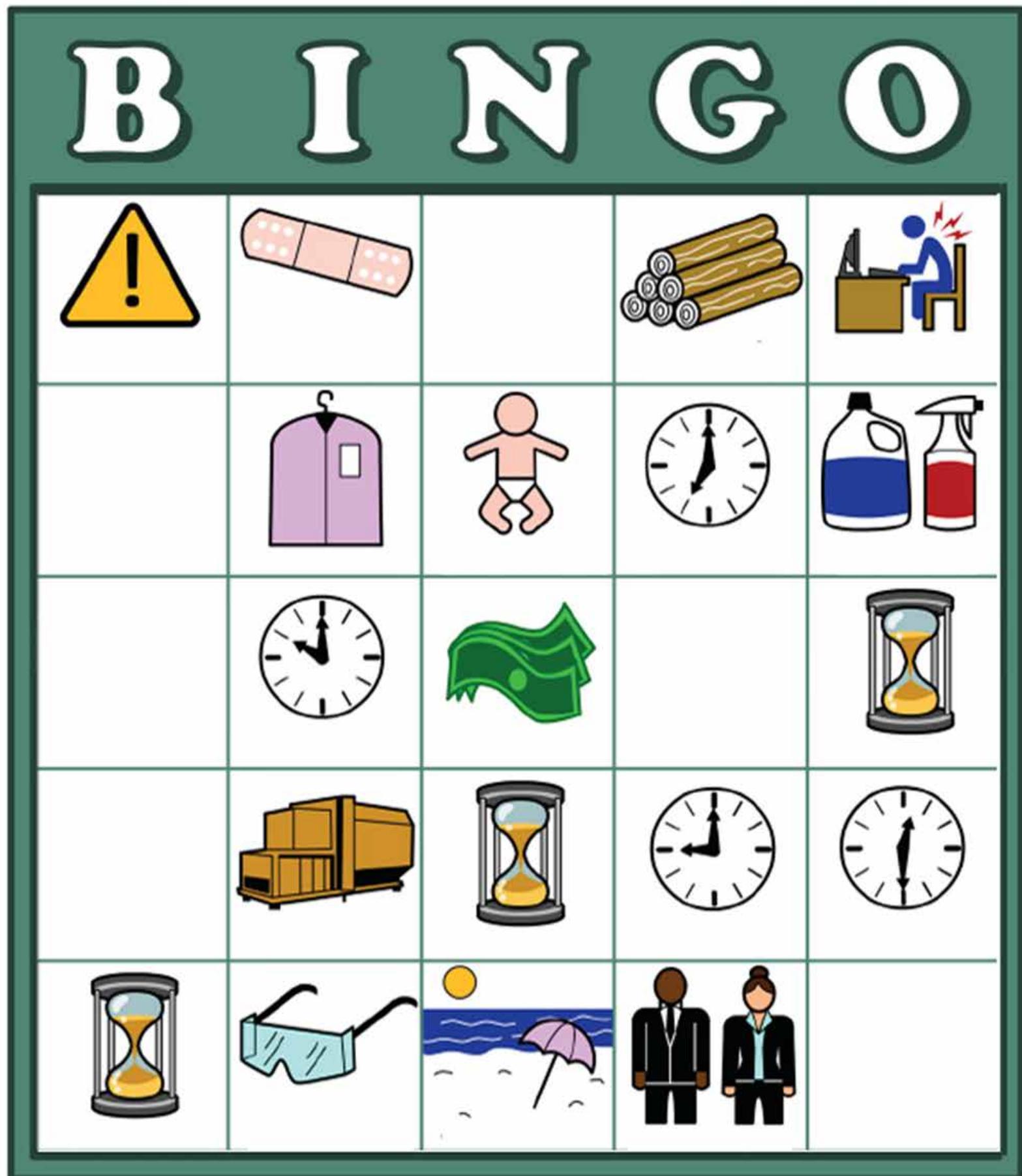

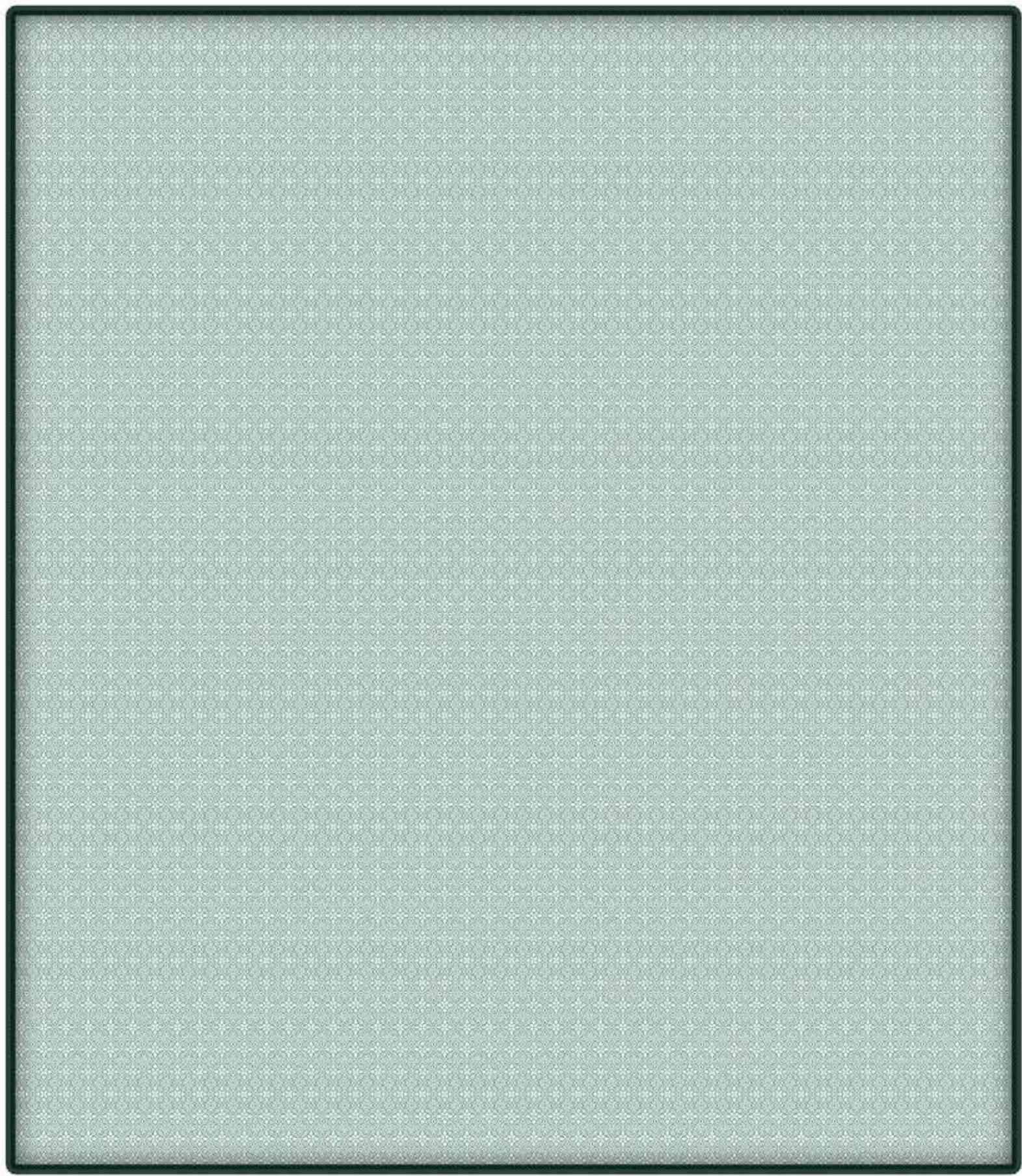

Zakon o radu

Materijal 13 za učenike

TABELA # 8

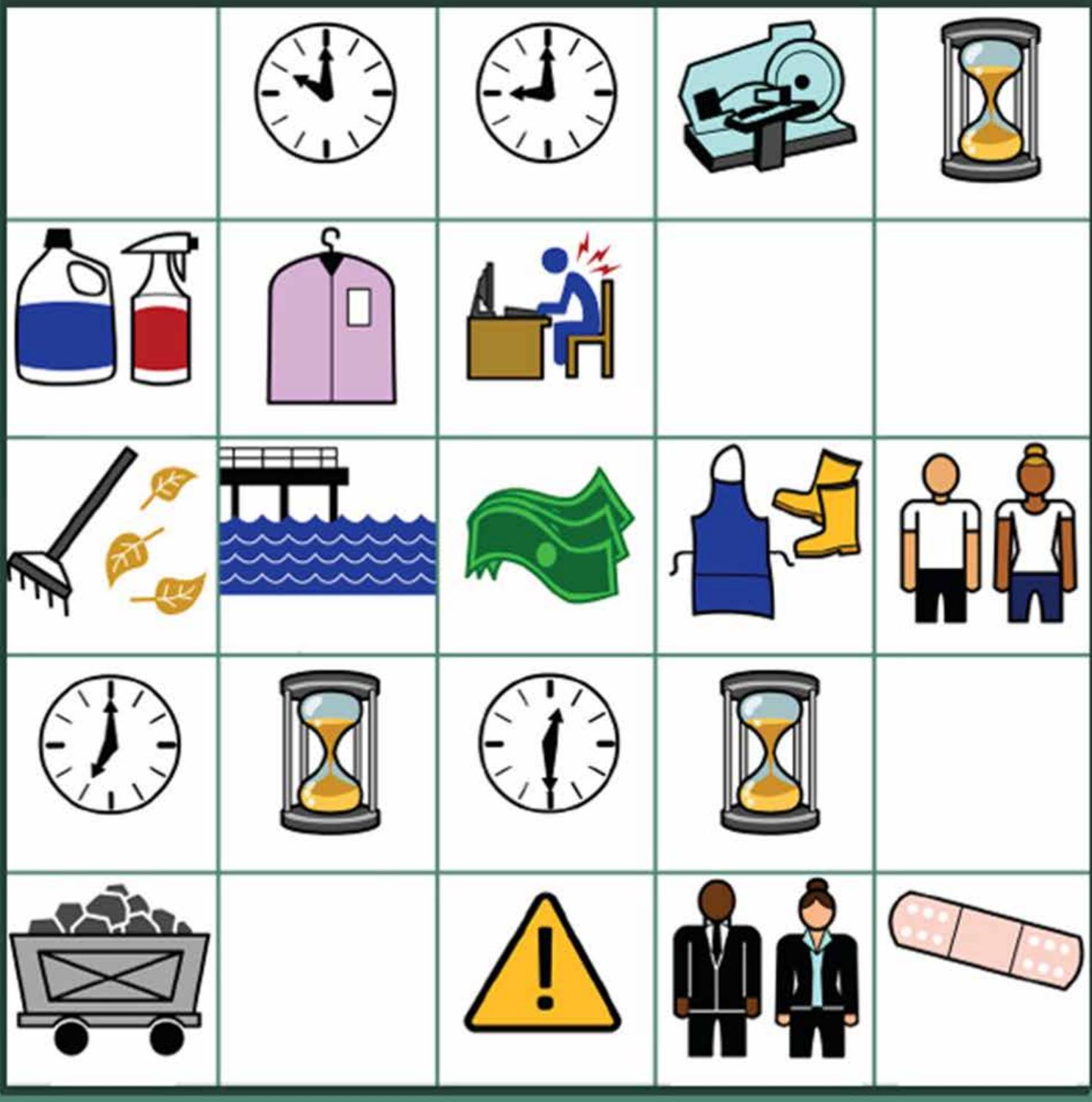

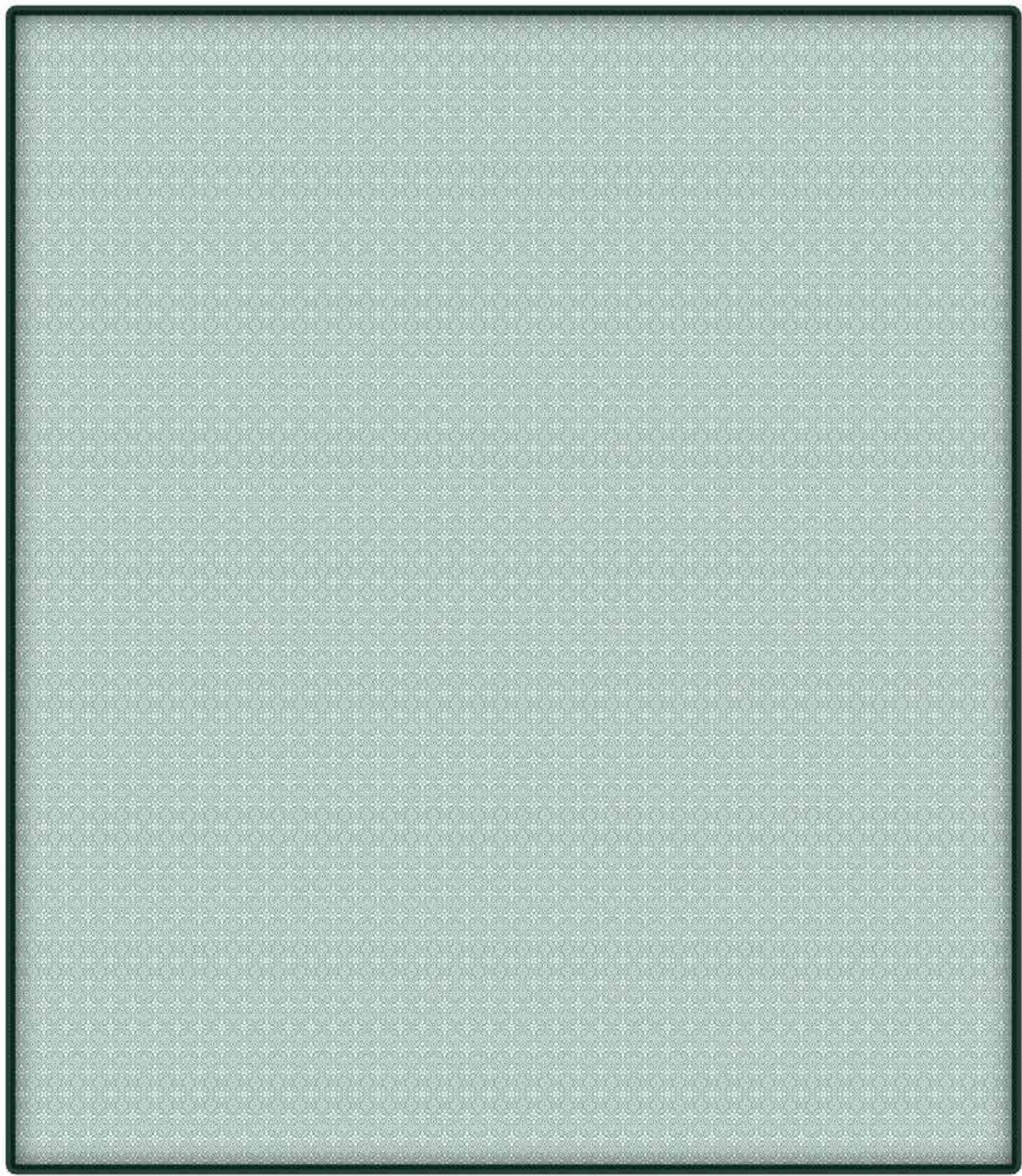
Zakon o radu

Materijal 13 za učenike

TABELA # 9

B I N G O

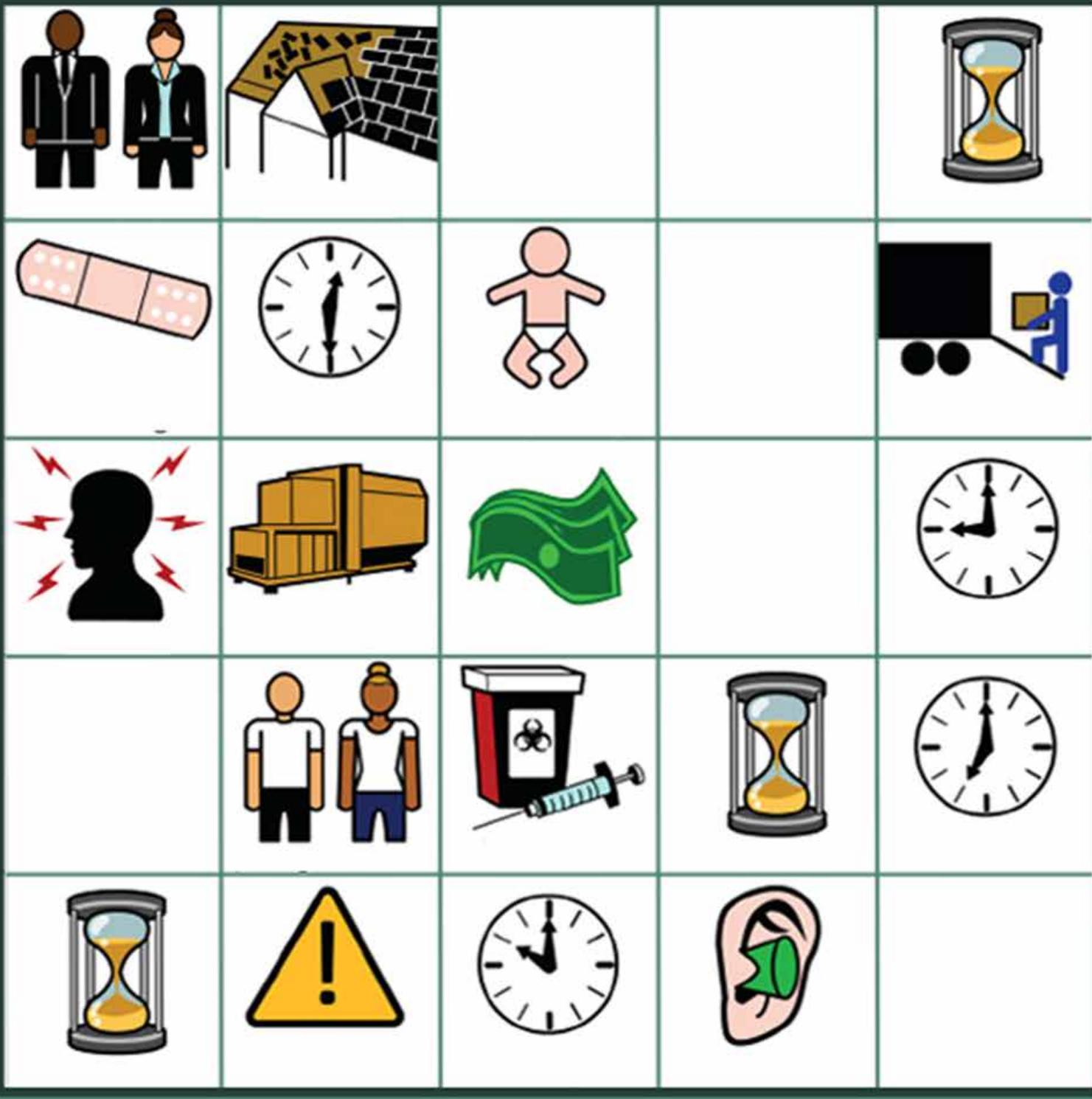

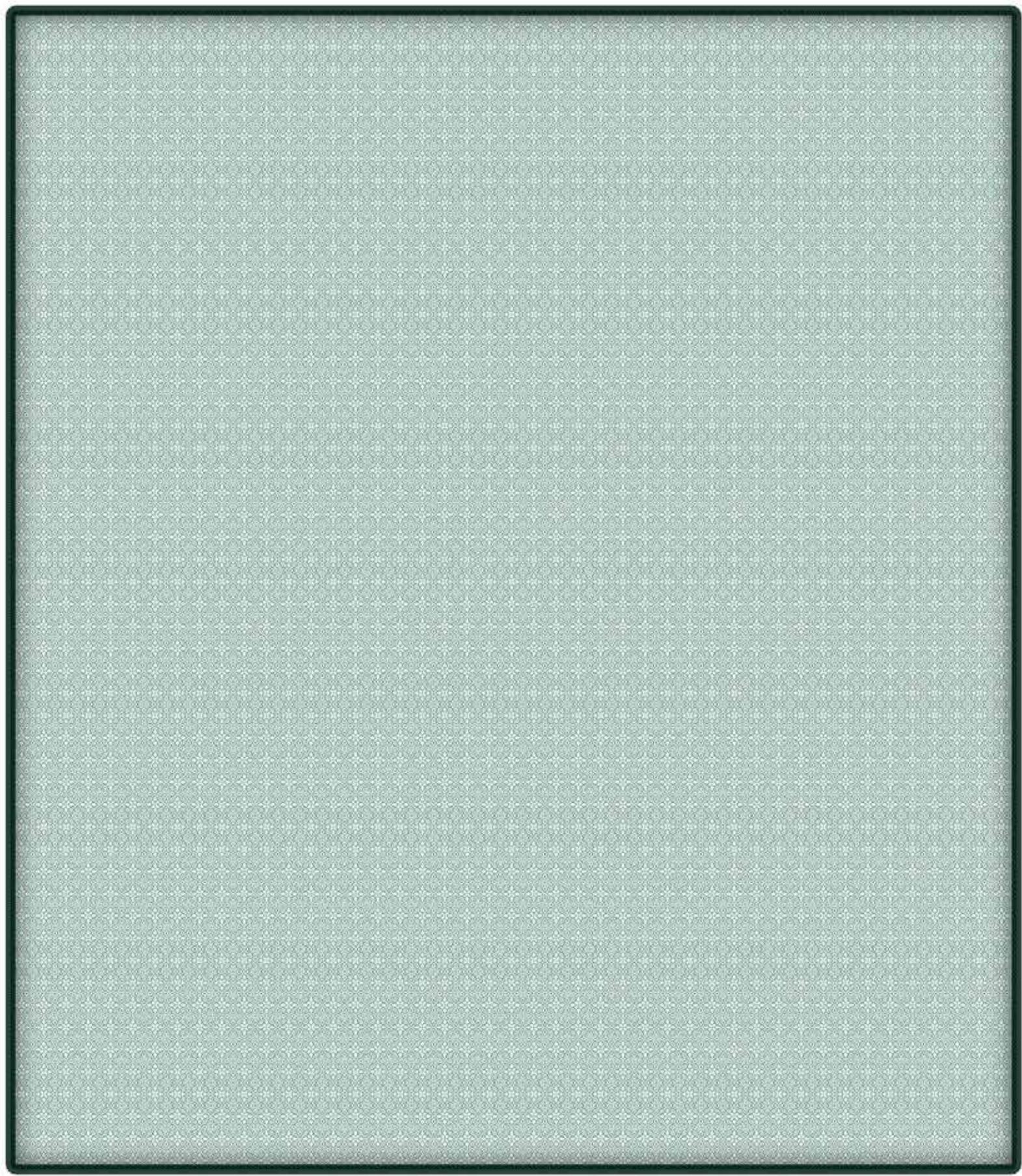
Zakon o radu

Materijal 13 za učenike

TABELA # 10

B I N G O

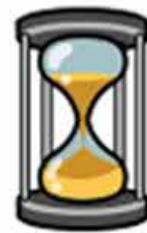
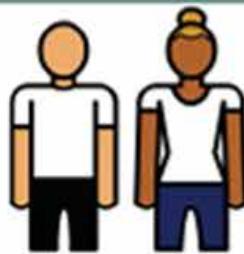
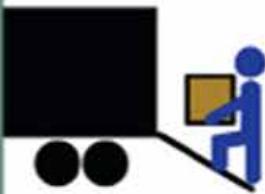

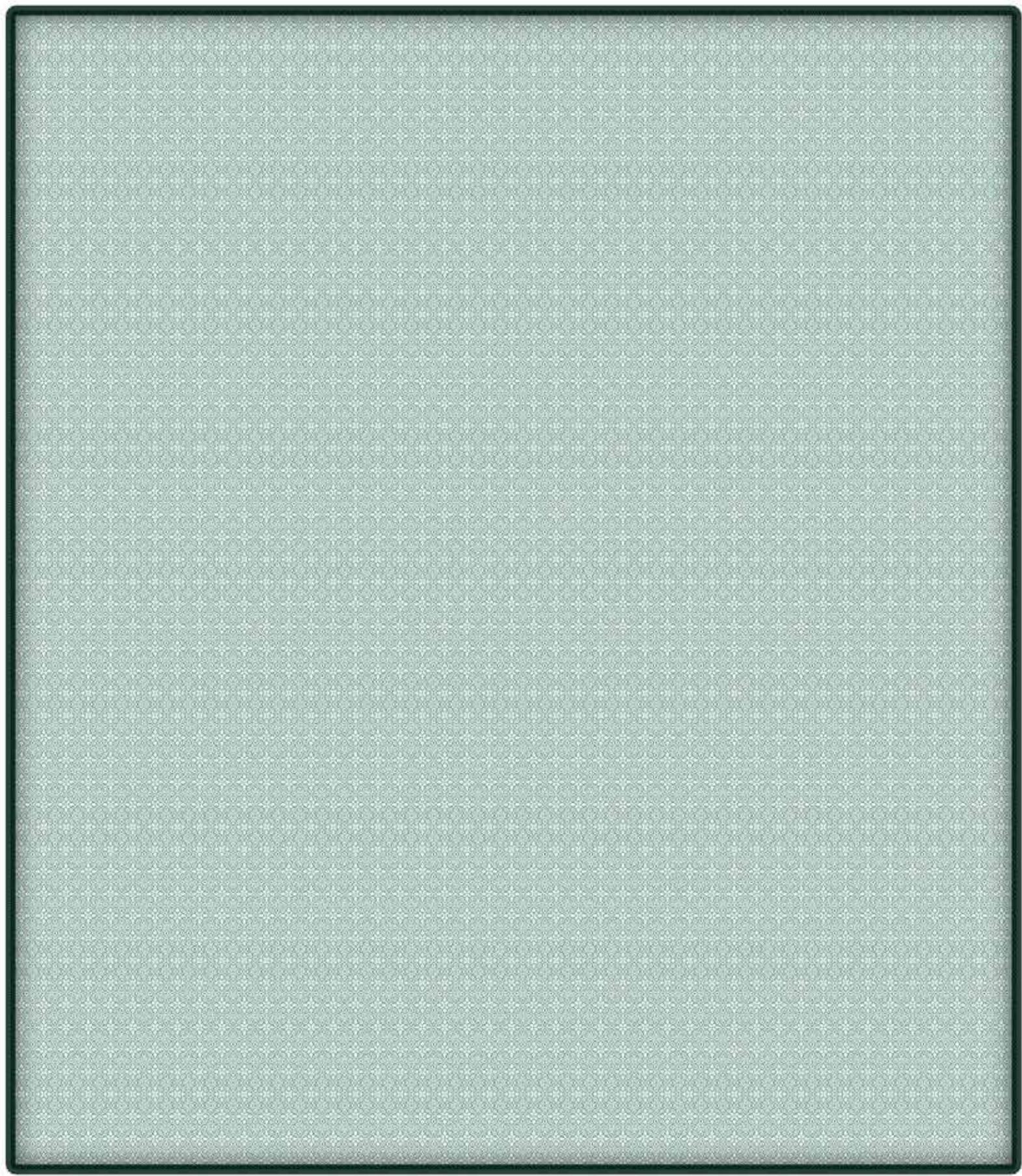
Zakon o radu

Materijal 13 za učenike

TABELA # 11

B I N G O

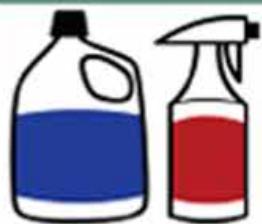
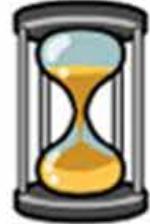

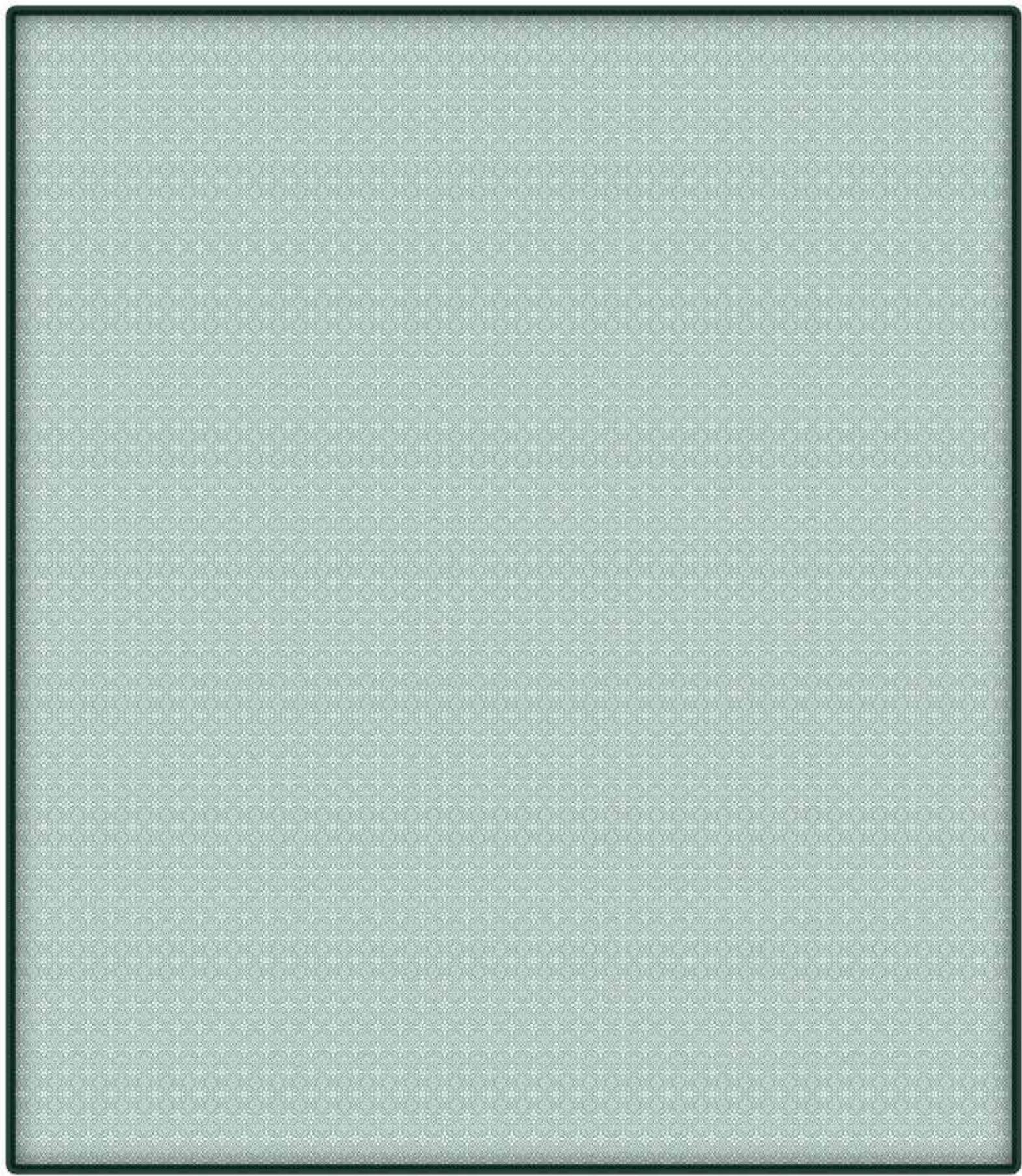
Zakon o radu

Materijal 13 za učenike

TABELA # 12

B I N G O

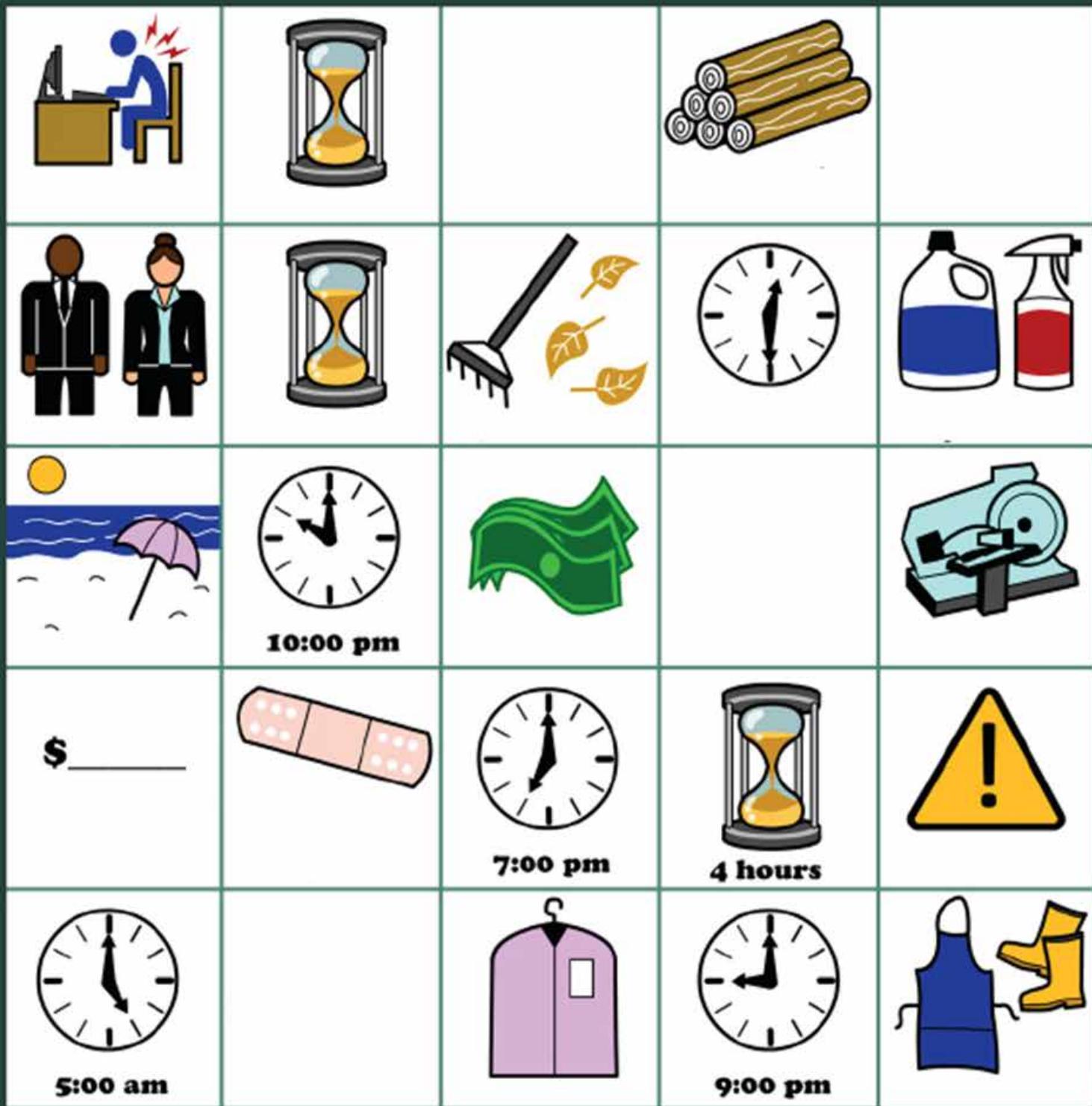

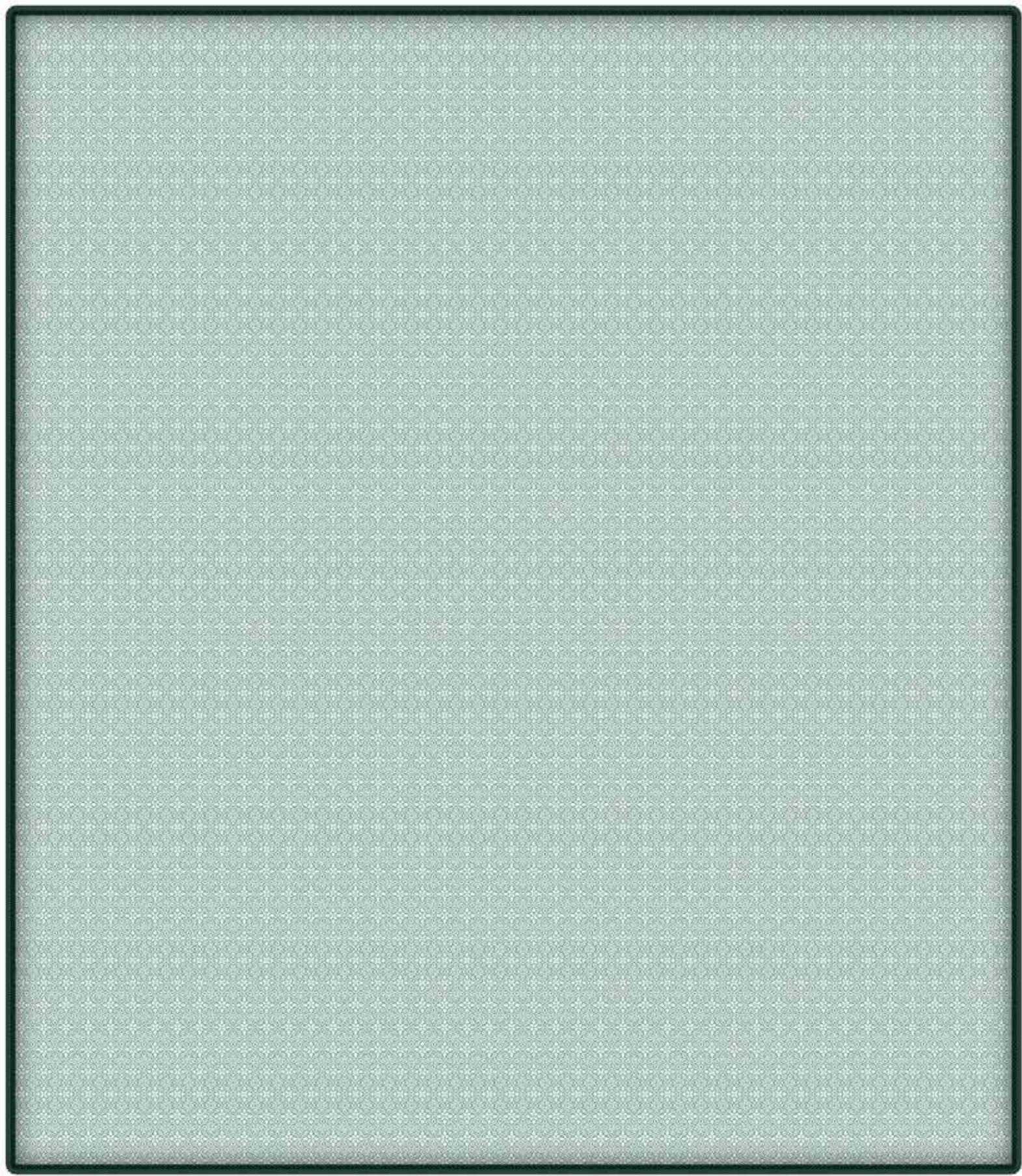
Zakon o radu

Materijal 13 za učenike

TABELA#13

B I N G O

ELENINA PRIČA

MLADI POSLU

Diskusija o bezbednosti

Materijal 14 za učenike

SCENA: Prodavnica sendviča. Elena ima 15 godina, ona je učenica srednje škole. G. Džonson je njen nadzornik, dok je Džoi jedan od njenih kolega. Četvrtak je veče.

g. Džonson: Elena, Andre je javio da ne može doći na posao, pošto je bolestan, zbog toga potrebno je da radiš još nekoliko dodatnih časova. Večeras treba da ostaješ do 22.00 časova.

Elena: Ali, g. Džonsone, ja sutra imam test i treba da budem kod kuće da bi učila.

g. Džonson: Zaista mi je žao, ali ovo je hitan slučaj. Ukoliko želiš da radiš ovde, treba da budeš spremna da radiš kad god si nam potrebna.

Elena: Ali ja nikada pre nisam radila Andrejev posao.

g. Džonson: Prvo, idi iza šanka i bavi se jedno vreme sa porudžbinama sendviča. Zatraži Džoia da ti pokaže kako se koristi mašina za sečenje mesa. Posle toga, kada završiš sa sečenjem mesa, idi u sobi snabdevanja i očisti pod. Prosula su se neka sredstva čišćenja i napravljen je haos.

Kasnije: **Elena uzima krpe i odlazi u sobu snabdevanja.**

Elena: Hej, Džo! Da li znaš šta se prosulo na podu?

Džoi: Nemam pojma. Samo pazi da je ne dotakneš rukama. Treba da nosиш rukavice ako ih nađeš. Prošle nedelje Andre je od tih stvari zadobio crvenilo kože.

RAZVIJANJE VAŠE ULOGE

1. Razgovarajte sa odeljenjem o tome koji zakoni su ovde povređeni.

2. Radite sa vašom malom grupom da biste izišli sa jednim drugim krajem u ovoj priči. Izaberite jedan problem u priči i koncentrišite se na tome. Mislite o ovim tri pitanjima:

- Kako treba Elena pristupiti njenom nadzorniku u vezi ovih problema?
- Kako može reagovati njen nadzornik?
- Gde još Elena može dobiti pomoć?

3. Uvežbajte vaš deo. Vi ćete kasnije nastupiti za vaše odeljenje.

ŠTA STE NAUČILI?

✓ PODVLAČI TAČAN ODGOVOR

1 Zakon navodi da vaš poslodavac treba da vam pruži jedno bezbedno i zdravo radno mesto.

TAČNO

NETAČNO

2 Zakon ograničava koliko kasno možete raditi u jednom školskom danu ukoliko ste uzrasta ispod 16 godina starosti.

TAČNO

NETAČNO

3 Ukoliko imate 16 godina, vama je dozvoljeno da vozite automobil na javnim putevima kao deo vašeg posla.

TAČNO

NETAČNO

4 Ukoliko se povredite na radu, vaš poslodavac treba da plati za vašu zdravstvenu zaštitu.

TAČNO

NETAČNO

ODGOVORI NA SLEDEĆA PITANJA

- 5** U slučaju jednog problema o bezbednosti i zdravlja na radu, koje su dve stvari koje treba da uradite?
- 6** Navedite najmanje dve nove stvari koje ste naučili u vezi zdravlja i sigurnosti.
- 7** Šta vam se najviše dopalo u vezi tretiranog materijala tokom Modula o Sigurnosti na Poslu?
- 8** Šta bi ste ispravili ili promenili?